

Àmbit Administració de justícia

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2010)

Utilitat de la mediació familiar en casos arxivats dels jutjats de violència vers la dona: millor resposta judicial cribant entre delicte i conflicte

Anàlisi de l'experiència

Autors

Miguel Ángel Soria Verde

Ana Vall Rius

Ansel Guillamat Rubio

Lourdes Carrasco Rubio

Montserrat Yepes Baldó

Patricia Alba Sedano

Novembre 2011

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Índex

1.	Introducció	7
1.1.	Motiu de la recerca	7
1.2.	Finalitat de la recerca	8
2.	Objectius	10
3.	Marc teòric i conceptual.....	11
3.1.	Marc Jurídic	11
3.1.1.	Introducció.....	11
3.1.2.	Normativa d'àmbit internacional	12
3.1.3.	Normativa d'àmbit nacional	14
3.1.3.1.	El Codi Penal de 1995.....	16
3.1.3.2.	Llei de Mesures de Protecció Integral Contra la Violència de Gènere.....	18
3.1.3.3.	Codi Civil Estatal.....	21
3.1.4.	Normativa autonòmica a Catalunya	22
3.1.4.1.	Normativa específica sobre la violència de gènere.....	22
3.1.4.2.	Dret civil i mediació	23
3.1.5.	Utilitat de la mediació en supòsits de violència de gènere	23
3.1.6.	L'arxiu de denúncies de violència de gènere i el principi de presumpció d'innocència.....	24
3.1.7.	L'aplicació de la mediació en els supòsits de denúncia de violència de gènere arxivats.....	24
3.2.	Justícia Restaurativa	27

3.3. La Mediació en l'Àmbit Penal	29
3.3.1. Experiències de la Mediació en l'Àmbit Penal.....	31
3.3.2. Mediació en l'Àmbit Penal en casos de Violència sobre la Dona	34
3.3.3. Experiències i estudis de Mediació en l'Àmbit Penal en casos de Violència sobre la Dona	41
3.4. Mediació en l'Àmbit Familiar.....	45
3.4.1. Experiències de la Mediació en l'Àmbit Familiar	47
3.4.2. Instruments d'avaluació en la Mediació en l'Àmbit Familiar: exploració de situacions de Violència sobre la Dona.....	51
3.4.3. Mediació en l'Àmbit Familiar en casos arxivats de Violència sobre la Dona: l'experiència pilot	54
3.4.3.1. Introducció	54
3.4.3.2. Descripció del Servei	55
4. Hipòtesis	60
5. Disseny de la recerca.....	61
5.1. Població.....	61
5.2. Mostra.....	61
5.2.1. Sistema i criteris de mostreig	61
5.3. Límits territorials i temporals de la recerca	61
5.4. Metodologia emprada.....	61
5.4.1. Anàlisi d'expedients.....	61
5.4.2. Focus Group.....	62
5.4.3. Anàlisi de la informàtica judicial.....	65

5.5. Planificació i recursos	65
5.5.1. Cronograma	65
5.5.2. Equip de recerca	66
5.5.3. Pressupost	67
6. Resultats	68
6.1. Anàlisi dels Expedients. Anàlisi Descriptiva de les Dades.....	68
6.2. Anàlisi dels Focus Group.....	76
6.2.1. Focus Group dels Agents Judicials	76
6.2.2. Focus Group dels Usuaris del Servei	78
6.3. Verificació de les Hipòtesis.....	80
7. Conclusions.....	84
8. Propostes	89
9. Agraïments.....	92
10. Referències bibliogràfiques	93
11. Annexos	100
Annex 1: Llistat d'organitzacions membres del Fòrum de Justícia Restaurativa	101
Annex 2: Sol·licitud de MF	104
Annex 3: Acta inicial i d'acceptació de la MF.....	106
Annex 4: Acta Final de la MF.....	109
Annex 5: Llistat de variables analitzades.....	111
Annex 6: Comunicació de Guillamat i Vergara (2009).....	114
Annex 7: Autorització dels Agents Judicials (Focus Group)	122

Annex 8: Autorització dels Usuaris del Servei (Focus Group) 123

Annex 9: Justificant Laboral per la participació al Focus Group 124

1. Introducció

1.1. Motiu de la recerca

El Centre de Mediació Familiar de Catalunya, de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, que en virtut de la Llei 15/2009 de Mediació en l'àmbit del dret privat, es va convertir, a l'any 2009, en el Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya (CMDPC) va posar en marxa l'experiència de mediació en conflictes familiars derivats de procediments arxivats en els Jutjats de Violència sobre la Dona (VIDO), coincidint amb la posada en funcionament del Servei de Mediació Familiar de l'Hospitalet i Baix Llobregat a la Ciutat Judicial de Barcelona i de l'Hospitalet de Llobregat a finals de febrer de 2008.

Si bé la mediació familiar en l'àmbit judicial està principalment relacionada amb els procediments civils de família, separació i divorci, així com els supòsits que promou la Llei 15/2009, de 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat, el CMDPC promou la mediació en tots els conflictes familiars que arriben a la via judicial, amb el propòsit d'innovar, cercant noves vies d'utilitat de la mediació amb l'objectiu de simplificar i desjudicialitzar els conflictes familiars, buscant solucions consensuades entre les parts amb l'ajut de mediadors especialitzats en l'àmbit judicial.

Aquesta experiència pilot sorgeix a partir de la necessitat de donar una resposta judicial orientada a cercar un "suplement judicial" (Guillamat i Vergara, 2009) en les situacions familiars que arriben als Jutjats de Violència sobre la Dona (VIDO) i responen a conflictes familiars - relacionals de convivència i no a una situació de maltractament, de violència domèstica. Situacions on continuar amb la via judicial suposa donar un tractament *trencador al sistema familiar*, principalment quan hi ha fills comuns. Arxivar el procediment judicial sense donar una via de gestió, de canvi positiu del conflicte que va dur a les persones als Jutjats de VIDO, suposa, en moltes ocasions, el retorn d'immediat a la convivència després d'haver sortit del Jutjat, un context en el qual poden sorgir noves discussions i denúncies, cronificant el conflicte i deteriorant la relació.

Sota el nostre punt de vista, la manca d'informació a les denunciants i a les famílies sobre el procés penal, i el desconeixement d'altres formes alternatives de gestió i solució dels conflictes – com a través de la mediació – fa situar aquest servei com un recurs útil *que reajusta el tractament* dels conflictes familiars que arriben als Jutjats de VIDO.

Amb l'arxiu d'aquests procediments es retorna el conflicte a un àmbit privat, se'ls deriva a mediació perquè tractin amb la gestió experta del mediador sobre les dificultats relacionals i de convivència, sobre la situació que els va fer arribar als Jutjats de VIDO, sobre si volen establir un present i futur immediat de la seva relació en un sentit més positiu i sobre com aconseguir-ho a través de la Mediació Familiar. En ocasions, la mediació es situa en el preàmbul d'un procediment de separació o divorci i té un efecte contenidor -pacificador fins no formalitzar judicialment la nova situació relacional- familiar.

La realitat diària mostra com molts conflictes familiars derivats de discussions i enfrontaments puntuals (antigues faltes) arriben directament als Jutjats de Violència sobre la Dona. La finalitat d'aquests Jutjats és la lluita contra el maltractament cap a la dona, però també cribar entre les situacions objecte de maltracta i altres situacions de conflictes relacionals, pal·liant així el patiment i el malestar de les persones i afavorint el benestar relacional i convivencial. Indiscutiblement és una tasca molt delicada i que s'ha pogut apreciar després de la pràctica d'aquests més de cinc anys d'experiència des de la posta en marxa dels Jutjats de VIDO (Implementació el 29 de juny de 2005 dels Jutjats de Violència sobre la Dona).

1.2. Finalitat de la recerca

Després de més de 2 anys d'experiència pilot, la present recerca ens permetrà treballar en els següents àmbits:

1. Comprovar l'impacta de la mediació familiar en casos arxivats dels Jutjats de Violència sobre la Dona en la consecució d'acords destinats a millorar la comunicació i a establir un present i un futur on es tinguin en compte les necessitats de totes les parts implicades.

2. Conèixer el grau de satisfacció dels usuaris del servei de l'experiència pilot a través del desenvolupament d'un Focus Group.
3. Valorar la importància del procés de mediació familiar en la disminució de noves denúncies i condemnes derivades de discussions posteriors a aquest.
4. Mitjançant un Focus Group, identificar les opinions dels agents judicials en relació a l'experiència pilot per poder millorar tots aquells punts necessaris i seguir aplicant-la en el futur.

2. Objectius

L'objectiu principal d'aquesta investigació és analitzar l'eficàcia de l'experiència pilot realitzada a partir d'abril del 2008, des del Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya, en referència a la Mediació Familiar en conflictes familiars derivats de procediments arxivats dels Jutjats de Violència sobre la Dona i les seves perspectives de futur.

Per desenvolupar l'objectiu principal, hem de centrar la nostra atenció en els específics:

- a. Definir el marc jurídic d'aplicació del programa.
- b. Avaluat l'eficàcia (grau d'assoliment dels resultats previstos) del programa a partir de:
  - a) Valoració i l'opinió sobre l'aplicabilitat de futur dels agents judicials implicats en l'experiència.
  - b) Grau de satisfacció de les persones usuàries del servei.
- c. Determinar l'aplicabilitat futura a partir dels resultats obtinguts.
- d. Valorar l'eficiència del programa (relació costos/beneficis).
- e. Determinar l'efectivitat del programa (relació entre l'eficàcia i l'eficiència).

3. Marc teòric i conceptual

3.1. Marc Jurídic

3.1.1. Introducció

La problemàtica de la violència de gènere s'ha convertit en una temàtica especialment sensible que afecta i preocupa a la nostra societat i per tant, també als polítics, als legisladors i als responsables de la gestió pública. Aquesta preocupació s'ha traduït en una regulació abundant i diversa, tant a nivell internacional, com estatal o autonòmic.

Aquestes normes estableixen un tipus de reacció majoritàriament punitiva a les situacions que regulen, però l'estat actual d'aquest fenomen i el seu creixement sostingut en els darrers anys, mostren que l'aprovació de noves lleis amb sancions més contundents no ha servit per frenar la seva escalada i que l'enduriment de la punibilitat d'aquestes actuacions no ve necessàriament acompanyat d'una disminució o reducció de la seva incidència.

La gravetat de les situacions que es produeixen, l'increment del nombre de casos i l'alarma social que provoquen, posen en evidència la necessitat d'obrir un debat seriós i coherent sobre els instruments actualment aplicables als casos de violència de gènere. També cal valorar si aquests són suficients per fer front a aquest tipus de problemàtiques, o si pel contrari, cal cercar noves respostes no merament punitives o sumar als instruments existents, mesures de més calat pedagògic, responsabilitzador i preventiu, actuant de forma complementària a les actuacions penals i aportant solucions més útils i integrals en l'abordatge i la prevenció eficient de la violència de gènere.

Podria la mediació convertir-se en un instrument aplicable i útil en algunes situacions considerades de violència de gènere?

En primer lloc cal veure si és possible considerar la seva aplicabilitat i en quines situacions seria acceptable dins del marc jurídic actual.

3.1.2. Normativa d'àmbit internacional

A nivell internacional, aquest fenomen també ha motivat l'aprovació de multitud de normes que, directa o indirectament, regulen l'estatus de les víctimes en general i les situacions de violència de gènere en particular. D'altra banda també són nombroses les disposicions internacionals que regulen i recomanen l'assoliment de la mediació a l'àmbit penal en les legislacions nacionals. És important tenir en consideració la normativa internacional, ja que Espanya forma part de la Unió Europea i per tant, moltes de les seves normes tenen plena eficàcia directa en la legislació interna. Fora de la Unió Europea, els tractats internacionals signats per Espanya també vinculen la legislació domèstica en les matèries acordades.

Es poden considerar com a normes més destacades les següents:

La Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació sobre la dona (CEDAW) de 1979 i el protocol facultatiu corresponent de 1999.

La Declaració sobre els principis fonamentals de justícia per les víctimes de delictes i de l'abús de poder de l'Assemblea General de les Nacions Unides a la seva resolució 40/34 de 29 de novembre de 1985.

La Recomanació R(85)11 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre la posició de la víctima en el marc del Dret Penal i del procediment penal de 28 de juny de 1985 que recomana als Estats membres examinar els possibles avantatges dels procediments de conciliació i mediació.

La Recomanació R(87)21 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre l'assistència a les víctimes i la prevenció de la victimització, de 17 de setembre de 1987, que recomana als Estats membres afavorir Programes de mediació, d'àmbit nacional o local, entre l'infractor i la víctima i avaluar els resultats, observant en particular fins a quin punt serveixen als interessos de la víctima.

La Conferència dels Drets Humans de Viena de 1993 que proclama els drets de les dones i de les nenes com part integral dels drets humans universals, destacant la importància d'eliminar la violència contra les dones en la vida pública i privada.

La IV Conferència Mundial de les NNUU de 1995 va reconèixer que la violència contra les dones és un obstacle per aconseguir els objectius d'igualtat, de desenvolupament i de pau, i viola i vulnera el gaudi dels drets humans i de les llibertats fonamentals. D'aquesta conferència va sorgir la Declaració de Beijing que incorpora els resultats produïts en les Conferències i Tractats anteriors. Per primera vegada és reconeix que les causes de la violència de gènere són estructurals i es defineix què s'entén per violència de gènere.

La Declaració de 1999 com any europeu de lluita contra la violència de gènere.

El Consell europeu de Tampere de 15 i 16 d'octubre de 1999.

La Resolució RA5-0126/2000 de "Les víctimes de delictes a la Unió Europea" de 15 de juny.

La Recomanació R 98(1) del Comitè de Ministres del Consell d'Europa que insta als Estats membres a instaurar la mediació familiar.

Una especial consideració mereix la Recomanació R(99)19 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa de 15 de setembre, que ja en el seu preàmbul valora la necessitat de permetre una participació personal activa en el procediment penal de la víctima, del delinqüent i de totes les parts, així com la implicació també de la comunitat. Reconeix l'interès legítim de les víctimes per tal que la seva veu es faci sentir i considera important facilitar la reinserció i la rehabilitació del delinqüent. Com principi general, l'article 3 estableix que la mediació en l'àmbit penal hauria de ser un servei generalment disponible, i l'article 4 que s'hauria de poder dur a terme en totes les fases del procediment penal. Per tot això, l'article 6 disposa que la legislació hauria de facilitar la mediació en l'àmbit penal i finalment recomana als governs dels Estats membres que, respecte a la legislació i pràctiques internes, s'inspirin en els principis enunciats per tal de posar-los en marxa de forma progressiva.

La Declaració de Viena de l'Assemblea General de les Nacions Unides sobre la delinqüència i la Justícia, en front els reptes del segle XXI, RES/55/59 de 4 de desembre de 2000.

I finalment, la Decisió Marc del Consell de la Unió Europea de 15 de març de 2001 que en el seu article primer estableix que els Estats membres procuraran impulsar la mediació en les causes penals, i en el segon que els Estats vetllaran per tal que pugui ser tingut en consideració tot acord entre víctima i inculpat, obtingut amb ocasió de la mediació en les causes penals. L'article 17 d'aquesta Decisió Marc disposa que els Estats membres posaran en vigor les disposicions legals, reglamentàries i administratives necessàries per donar aplicabilitat a l'establert en la Decisió. Respecte a la introducció de la mediació a l'àmbit penal estableix un termini màxim per la seva efectivitat: abans del 21 de març de 2006, és evident que aquest termini ha estat llargament superat sense haver d'adaptar la legislació interna al que disposa la Decisió Marc.

Directiva 2008/52/CE del Parlament Europeu i del Consell de 21 de Maig de 2008 sobre certs aspectes de la mediació en assumptes civils i mercantils, que és aplicable a tots els conflictes transfronterers o amb algun element d'estrangeria d'àmbit familiar. També en aquest cas cal elaborar una Llei interna per tal de donar efectivitat als seus principis en la legislació estatal. En aquest sentit, el Govern espanyol va aprovar un Avantprojecte presentat pel Ministeri de Justícia que a l'abril de 2011 va entrar al Congrés dels Diputats pel seu debat, però degut al final de la legislatura aquest Projecte va decaure. Per tant, el nou govern estatal que surti de les eleccions del 20 de novembre de 2011 haurà de preparar i presentar un nou Avantprojecte de Mediació de forma urgent, ja que el termini marcat per la Directiva marca per la seva transposició era el passat 21 de maig de 2011.

3.1.3. Normativa d'àmbit nacional

Com senyala Torres (2009), el precedent més antic i millor definit de la figura del maltractament – dins de la nostra història recent – el trobem en el delicte de l'article 425 del Codi Penal, Text refós de 1973, introduït per la reforma duta a terme per la Llei Orgànica 3/1989 de 21 de juny d'actualització del Codi Penal. En aquest article el delicte era concebut com “l'exercici habitual de la violència física sense necessitat de causar lesió, exercida sobre el cònjuge o persona a la que estigués unida per anàloga relació d'afectivitat, així com sobre els fills o altres menors o incapaços sotmesos a la tutela o guarda de fet de l'autor”. La

finalitat que es declara en la mateixa Exposició de Motius de la Llei 3/1989 era la de protegir els membres més dèbils de la unitat familiar en front les conductes sistemàticament agressives.

Com precedents més immediats, destacar el primer Pla d'acció contra la violència domèstica de 30 d'abril de 1.998 i el segon Pla integral contra la violència domèstica, elaborat per l'*Instituto de la Mujer* i aprovat pel Consell de Ministres de 11 de maig de 2001, que preveu un seguit d'objectius i actuacions per desenvolupar des de l'any 2001 a l'any 2004. Les finalitats d'aquest segon Pla són:

- Fomentar l'educació en valors d'igualtat.
- Millorar la legislació i el procediment per aconseguir una millor protecció per a les víctimes i un enduriment penal pel delinqüent.
- Millorar el mapa dels recursos socials.
- Millorar la coordinació de les entitats públiques competents en la matèria.

Precisament en el marc dels objectius fixats per aquest segon Pla, sorgeixen dues lleis bàsiques que defineixen la legislació vigent en el tema del maltractament: la Llei Orgànica 11/2003 de 29 de setembre de mesures concretes en matèria de seguretat ciutadana, violència domèstica i integració social dels estrangers i la Llei Orgànica 1/2004 de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. La Llei Orgànica 11/2003, va modificar alguns articles del Codi Civil i també del Codi Penal en el que va comportar un considerable enduriment punitiu, la qualificació com delictes de determinades infraccions que abans eren considerades faltes i el trasllat del delictes de violència domèstica habitual de la rúbrica de "Lesions" del Títol III al Títol VII de "Tortures i d'altres delictes contra la integritat moral". Per la seva banda, la Llei Orgànica 1/2004 va introduir la perspectiva de gènere en el tipus penal, exigint en algun d'ells que la víctima sigui "esposa o dona que estigui o hagi estat lligada a ell per una anàloga relació d'afectivitat, encara que no hi hagi hagut convivència", el que implica que en aquests delictes l'actor hagi de ser necessàriament un home i la víctima una dona.

Per tant, la normativa bàsica aplicable actualment és el Codi Penal de 1995 que ha estat modificat en diverses ocasions respecte al tractament de la violència domèstica i de gènere, com és el cas de la Llei Orgànica 14/1999 de 9 de juny, de modificació del Codi Penal en matèria de protecció a les víctimes de maltractaments i de modificació de la Llei d'Enjudiciament Criminal i la dita Llei Orgànica 11/2003, que s'ha esmentat en el paràgraf anterior.

Finalment, cal esmentar la Llei Orgànica 1/2004 de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, que s'ha convertit en la norma específica aplicable a la matèria i que pretén integrar les recomanacions dels organismes internacionals en el sentit de proporcionar una resposta global a la violència de gènere i que aquesta s'abordi d'una forma integral i multidisciplinària, començant pel procés de socialització i d'educació.

3.1.3.1. El Codi Penal de 1995

La Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal (en endavant CP), estableix i sanciona les conductes que el nostre Ordenament Jurídic considera constitutives d'infracció criminal. Si cerquem en el seu articulat aquelles disposicions, que fan referència a la violència de gènere, trobem després de múltiples reformes del Codi, diverses tipologies de delictes en les que aquesta matèria té incidència i sempre en el sentit d'agreujar la pena, respecte a resultats delictius similars però produïts en un entorn diferent fora de les relacions familiars i en concret fora de les relacions afectives i de gènere.

Per exemple, respecte al *delicte de lesions* a les persones en general que queden tipificades i sancionades en funció de la seva gravetat en els articles 147 al 156, l'article 148 augmenta les penes previstes en l'article 147, quan atenen al resultat causat o risc produït, la víctima sigui o hagi sigut l'esposa o dona lligada a l'autor per una anàloga relació d'afectivitat, amb convivència o sense (art. 147.4).

Més enllà del resultat de la lesió concreta, l'article 153.1 tipifica i sanciona *els maltractaments psicològics o físics*, que no arribin a produir una lesió considerada com a delicte, quan la persona ofesa sigui o hagi sigut l'esposa o dona lligada a l'ofensor per una anàloga relació d'afectivitat, tot i que no hi hagi

hagut convivència, o persona especialment vulnerable que convisqui amb l'autor. En aquests casos, l'ofensor serà castigat a pena de presó de sis mesos a un any o treballs en benefici de la comunitat de trenta-un a vuitanta dies i la privació de tinença d'armes d'un any i un dia a tres anys.

En el *delicte d'amenaques* de l'article 171, castigat en general amb pena de presó de tres mesos a un any o multa de sis a vint-i-quatre mesos, el punt quart estableix el següent:

“El que de forma lleu amenaci a qui sigui o hagi sigut la seva esposa o dona lligada per anàloga relació d'afectivitat, encara que no hi hagi hagut convivència, serà castigat amb la pena de sis mesos a un any o treballs en benefici de la comunitat de trenta-un a vuitanta dies, més privació de la tinença d'armes d'un a tres anys i també quan el tribunal ho estimi adequat a l'interès del menor o incapaç, inhabilitació especial per l'exercici de la pàtria potestat, tutela, curatela, guarda o acolliment fins a cinc anys”.

En el cas de *coaccions* de l'article 172, de forma molt similar estableix “El que de forma lleu coaccioni a qui sigui o hagi sigut la seva esposa o dona lligada per anàloga relació d'afectivitat, encara que no hi hagi hagut convivència, serà castigat amb la pena de sis mesos a un any o treballs en benefici de la comunitat de trenta-un a vuitanta dies, més privació de la tinença d'armes d'un a tres anys i també quan el tribunal ho estimi adequat a l'interès del menor o incapaç, inhabilitació especial per l'exercici de la pàtria potestat, tutela, curatela, guarda o acolliment fins a cinc anys”.

D'altre banda, l'article 173.2 contempla els supòsits en que *s'exerceixi la violència física o psíquica de forma habitual* sobre qui sigui o hagi sigut cònjuge o persona lligada a l'autor per una anàloga relació d'afectivitat, encara que no hi hagi hagut convivència, i sobre d'altres familiars (ascendents, descendents, germans, convivents, afins, etc.) i sanciona aquestes conductes amb la pena de sis mesos a tres anys més la privació de tinença d'armes de dos a cinc anys. Quan una d'aquestes persones sigui víctima d'amenaça, coacció, injúria o vexació injusta de caràcter lleu i el fet no sigui constitutiu de delicte el fet es considera falta punible amb la pena de localització permanent de quatre a vuit

dies en domicili diferent i allunyat del de la víctima, o treballs en benefici de la comunitat de cinc a deu dies.

En cap d'aquests articles del CP relatius a la violència domèstica, inclosa la violència de gènere quan la víctima és la dona ja estigui unida a l'autor per vincle conjugal o per anàloga relació d'afectivitat, es contempla ni es refusa la possibilitat d'aplicar la mediació o que el jutge tingui en compte a l'hora de concretar la pena la incidència d'una possible atenuant de reparació. Cal destacar que l'atenuant genèrica de reparació de l'article 21.5, al igual que la resta d'atenuants d'aquet precepte, és considerada una circumstància que pot atenuar la responsabilitat criminal en tots els delictes. En aquest sentit, la mediació aplicada a l'àmbit penal adquireix una funció bàsicament instrumental de facilitació d'un possible acord de reparació a favor de la víctima.

En canvi, una norma posterior al Codi Penal – la Llei Orgànica 1/2004 de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere –, que analitzarem a l'apartat següent, és la responsable d'esmentar per primera vegada la mediació en un text legal d'abast estatal, però curiosament no per regular-la o establir els supòsits de possible aplicació, sinó justament per prohibir-la o com diu la mateixa llei per "vedar-la" en els casos de violència de gènere.

3.1.3.2. Llei de Mesures de Protecció Integral Contra la Violència de Gènere

La Llei Orgànica 1/2004 de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, estableix en el seu article primer que l'objecte de la llei és actuar contra la violència que sigui una manifestació de la discriminació, de la situació de desigualtat i de les relacions de poder dels homes sobre les dones i s'exerceix sobre aquestes per part de qui sigui o hagi sigut cònjuge o hagi estat lligat a elles per relacions similars d'afectivitat, encara que sigui sense convivència.

D'aquest article i d'altres de la mateixa llei es desprèn que les situacions de violència que contempla tenen dos elements bàsics:

1. Hi ha una víctima de violència, que és dona i l'ofensor un home, que és o ha sigut el seu cònjuge o amb qui ha mantingut una anàloga relació d'afecte.
2. Que la violència tant física com psicològica, a la que fa referència, és una manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones. Aquesta violència inclou les agressions contra la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat.

Com estableix l'article 2.f, la Llei pretén oferir un sistema integral de tutela institucional a favor de les víctimes de les situacions de violència que contempla aquesta llei.

L'article 44, suposa una ampliació respecte a qui pot ser considerat víctima al tenor de la Llei, ja que al determinar la competència dels Jutjats de Violència sobre la dona, afegeix als delictes comesos directament contra l'esposa o dona que hagi estat lligada a l'autor per anàloga relació d'afectivitat, els mateixos delictes quan hagin estat comesos contra descendents propis o de l'esposa o convivent, o sobre els menors o incapaços que convisquin amb ell o que estiguin subjectes a la potestat, tutela, curatela, acolliment, o guarda de fet de l'esposa o convivent, quan també s'hagi produït un acte de violència de gènere.

El mateix article 44, que estableix la Competència dels Jutjats de Violència sobre la Dona en tots els supòsits que contempla, "veda" en el seu punt cinquè la possibilitat de la mediació de forma general en tots els casos que contempla, entenent que no és una eina apropiada per abordar aquests supòsits.

Tanmateix l'esmenta't article 44 introdueix un nou article 87 tercer a la Llei Orgànica 6/1985 de 1 de juliol del Poder Judicial, que determina la competència dels Jutjats de Violència sobre la Dona establint que *coneixeran en l'ordre penal i segons els procediments i recursos prevists en la Llei d'Enjudiciament Criminal*, dels supòsits relatius a homicidi, avortament, lesions, lesions al fetus, delictes contra la llibertat, contra la integritat moral, contra la llibertat i indemnitat sexual o qualsevol altre comés amb violència o intimidació, sempre

que s'hagi comés contra qui sigui o hagi sigut la seva esposa o dona o que estigui lligat a l'autor per anàloga relació d'afectivitat, fins i tot sense convivència, així com també els comesos sobre descendents propis o de la persona convivent o sobre els menors o incapaços que convisquin amb ell o que estiguin subjectes a la potestat, tutela, curatela, acolliment o guarda de fet de la esposa o convivent, quan també s'hagi produït un acte de violència de gènere (Fuentes, 2009).

Aquests Jutjats també coneixeran la instrucció dels processos per exigir la responsabilitat penal per qualsevol delictes contra els drets i deures familiars – quan la víctima sigui alguna de les persones assenyalades a l'apartat anterior – i de l'adopció de les ordres de protecció a les víctimes, sense perjudici de les competències atribuïdes al Jutge de Guàrdia. Igualment coneixeran les faltes dels títols I i II del Llibre III del Codi penal, quan la víctima sigui alguna de les persones senyalades.

A més aquests Jutjats especialitzats de violència sobre la dona, també podran conèixer a *l'ordre civil*, segons els procediments i recursos previstos en la Llei d'Enjudiciament Civil, d'assumpes de filiació, maternitat, paternitat, nul·litat, separació o divorci, relacions paterno-filials, adopció o modificació de mesures de transcendència familiar, guarda i custòdia dels fills, aliments pels fills o filles menors, reclamats per un progenitor en contra de l'altre en nom dels fills menors, necessitat d'assentiment en l'adopció i oposició a les resolucions administratives en matèria de protecció de menors.

La competència d'aquests Jutjats a l'ordre civil, deixarà de ser potestativa i es convertirà en exclusiva i exclouent quan simultàniament es donin els requisits següents:

1. Quan es tracti d'un procediment civil per alguna de les matèries vistes anteriorment.
2. Que alguna de les parts del procediment civil sigui víctima de violència de gènere – segons es recull en el mateix article – i alguna de les parts sigui imputat com autor, inductor o cooperador necessari en la realització d'actes de violència de gènere.

3. Que s'hagin iniciat actuacions penals davant del Jutge de Violència sobre la Dona per delictes o falta a conseqüència d'un acte de violència sobre la dona o s'hagi adoptat una ordre de protecció a una víctima de violència de gènere.
4. El Jutge dels Jutjats de Violència sobre la Dona podrà inadmetre la pretensió i remetre-la a l'òrgan judicial competent quan apreciï notòriament que els actes sotmesos al seu coneixement no constitueixen expressió de violència de gènere.

A l'últim punt d'aquest article estableix que "en tots aquests casos està vedada la mediació".

3.1.3.3. Codi Civil Estatal

Respecte al Codi Civil estatal, cal destacar un seguit de disposicions d'ordre civil que poden entrar en joc en aquests supòsits per la seva base i referència clarament familiar:

- Arts. 92, 93, 94, 156, 157, 158, 159 i 160 relatius a la cura, custòdia, visites i potestat de pare i mare respecte als fills.
- Art. 142 al 153 de la pensió d'aliments.
- Art. 96 sobre l'ús de l'habitatge familiar.
- Art. 97 relatiu a la pensió compensatòria.

Cal destacar la reforma de 15 de Juny de 2005, que a part de suprimir el divorci causal, eliminant la necessitat d'acollir-se a alguna de les causes de divorci legalment tassades, per presentar la demanda de divorci o separació, contempla la mediació i la introdueix en diferents apartats de la Llei d'Enjudiciament Civil. L'aspecte més important per la mediació és possiblement l'opció de les parts de demanar, de comú acord, la suspensió del procediment per derivar-lo a mediació (art. 770 de la LEC).

3.1.4. Normativa autonòmica a Catalunya

3.1.4.1. Normativa específica sobre la violència de gènere

La Llei 11/1989, del 10 de juliol, modificada per la Llei 11/2005, del 7 de juliol, crea l'Institut Català de les Dones, a través del qual s'han desenvolupat diversos plans per a la igualtat d'oportunitats per a les dones i de prevenció de la violència masclista, i el Pla integral de prevenció de la violència de gènere i d'atenció a les dones que la pateixen (2002-2004). Cal esmentar que, a nivell local, alguns ajuntaments han elaborat també plans i programes contra la violència masclista.

L'instrument jurídic que regula específicament la matèria relativa a la violència de gènere a Catalunya és la Llei 5/2008 del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, sense oblidar que també és d'aplicació la Llei estatal de mesures de protecció integral contra la violència de gènere de 2004, vista en el punt anterior.

En el preàmbul d'aquesta Llei expressa la voluntat "d'esdevenir un instrument actiu i efectiu per a garantir els drets de les dones i per a posar les eines jurídiques per a excloure de la nostra societat la violència masclista. La Llei no és un punt final, sinó un punt de partida, una part del procés que s'haurà de completar amb les pràctiques de tots els àmbits implicats".

Precisament destaca la recerca com a eina bàsica d'actuació, que obliga el Govern de la Generalitat a garantir la suficiència de mitjans per a assegurar que es dugui a terme en tots els àmbits relacionats amb la violència masclista. En aquest mateix sentit, es crea el *Centre d'Estudis, Recerca i Capacitació sobre Violència Masclista*, com un òrgan dependent de l'Institut Català de les Dones, que es configura com una eina permanent d'estudis i de recerca sobre la violència masclista i de formació i capacitació de professionals.

Respecte a la *importància de la prevenció* l'apartat c) de l'article 3 defineix què s'entén com actuacions preventives: "el conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència masclista per mitjà de la reducció dels factors de risc, i impedir-ne així la normalització, i les

encaminades a sensibilitzar la ciutadania, especialment les dones, en el sentit que cap forma de violència no és justificable ni tolerable”

En la mateixa línia, el títol III regula els drets de les dones a la prevenció, l’atenció, l’assistència, la protecció, la recuperació i la reparació integral.

Respecte a la possibilitat d’aplicar la mediació en els supòsits que contempla la Llei, l’article 7 – al definir els principis orientadors dels poders públics – no l’exclou de forma radical sinó que la limita:

“p) La limitació de la mediació, amb la interrupció o, si escau, la paralització de l’inici de qualsevol procés de mediació familiar si hi ha implicada una dona que ha patit o pateix qualsevol forma de violència masculista en l’àmbit de la parella o el familiar objecte de la mediació”

3.1.4.2. Dret civil i mediació

1. Llei 15/2009 de 22 de juliol de mediació en l’àmbit del dret privat.
2. Llei 25/2010 del 29 de juliol del Llibre II del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, que va entrar en vigor el mes de gener de 2011 i que contempla la mediació i li dona una especial rellevància en diferents articles.
3. Llei catalana 10/1998 de 15 de juliol d’unions estables de parella.

3.1.5. Utilitat de la mediació en supòsits de violència de gènere

En aquests moments, determinar l’oportunitat de la mediació en els supòsits de violència de gènere és una qüestió controvertida que suscita un intens debat i possiblement calguin recerques serioses i l’inici d’experiències pilot supervisades que analitzin la possibilitat i la bondat d’aplicar la mediació en aquests casos. La mediació, com a principi bàsic, és sempre voluntària i per tant únicament aplicable en cas que les dues parts de forma totalment lliure i conscient optin per la mediació sense cap mena de pressió, temor, mancaça, amenaça o condicionant emocional que redueixi la seva plena voluntat i capacitat cognitiva o volitiva. Si aquesta voluntarietat, llibertat i consciència no existís de forma plena en qualsevol de les parts i en especial en la dona, no seria possible iniciar o dur a terme una mediació, tant si prèviament s’hagués

interposat una denúncia de violència de gènere, com si no (Fernández i Solé, 2011).

3.1.6. L'arxiu de denúncies de violència de gènere i el principi de presumpció d'innocència

Un nombre considerable del total de les denúncies de violència de gènere que s'interposen als Jutjats de VIDO són arxivats, perquè el Jutge entén que, en base a la Llei aplicable, no es donen les circumstàncies o les condicions necessàries per seguir endavant amb l'acusació penal. En aquests casos el presumpte agressor deixa de ser vist com a tal i per tant passa a ser considerat judicialment innocent i lliure de tot càrrec en aplicació del principi de presumpció d'innocència.

Amb l'arxiu, el supòsit surt de l'òrbita penal i fins i tot de l'àmbit judicial si no existeix cap altre procés pendent en la jurisdicció penal o civil.

No obstant això, en la majoria dels casos, la dona continua pensant que la denúncia era necessària i per tant pot viure l'arxiu i la manca de resposta judicial amb frustració, sensació d'indefensió i de desampara per part de l'administració de justícia que la deixa sense cap tipus d'actuació adreçada a solucionar la situació.

D'altra banda, l'arxiu de la causa penal no significa la fi del problema sinó tot el contrari: la conflictiva de fons persisteix i es pot veure agreujada per la interposició de la denúncia i la manca d'actuació judicial, produint-se una escalada del conflicte que pot assolir conseqüències dramàtiques per la dona i per tot el conjunt familiar.

3.1.7. L'aplicació de la mediació en els supòsits de denúncia de violència de gènere arxivats

En la present recerca s'analitza l'aplicació de la mediació en els casos de denúncies arxivades de violència de gènere.

Facilitar la possibilitat de la mediació suposa posar a disposició de les parts una opció totalment voluntària, s'ofereix una resposta constructiva i pacificadora a la

situació denunciada, evitant la sensació de vuit que pot suposar per a la dona la negativa a la seva petició de justícia.

La mediació obrirà un espai de diàleg en el que les parts podran treballar la seva visió del conflicte, els seus interessos i necessitats i explorar les possibilitats de trobar punts de consens i solucions conjuntes. La creació d'aquest espai comú de respecte i comunicació tindrà, sense dubte, efectes preventius, pacificadors i evitadors de l'escalada del conflicte que persisteix més enllà de l'arxiu judicial (Fernández i Solé, 2011).

Des de l'òptica judicial, al estar arxivada la causa penal, aquests supòsits queden en l'esfera privada de les persones i per tant es poden treballar des de la mediació civil i pels equips especialitzats en mediació familiar. Com senyalen Guillamat i Vall (2011) aquest canvi d'etiqueta jurídica afavoreix la seva desconflictivització i la reducció de la pressió que suposa per a les persones estar involucrades en una causa de caràcter penal.

Malgrat que aquests casos hagin entrat a la jurisdicció penal com denúncies de violència de gènere, al produir-se l'arxiu de la denúncia ja no estan en l'òrbita dels supòsits de violència de gènere i en conseqüència, s'entén que no hi ha maltractaments a la dona sinó un conflicte relacional i per tant no opera la prohibició de la mediació que estableix la Llei Orgànica estatal 1/2004 de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, ni la limitació de la mediació de la Llei catalana 5/2008 del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. En canvi sí podem entendre com aplicables les Recomanacions del Consell d'Europa, la Directiva i d'altres instruments jurídics que insten als Estats membres a potenciar la mediació i a tenir en compte els acords entre les parts i també la necessitat d'actuacions preventives que estableix la mateixa Llei Orgànica 1/2004 i la Llei catalana 5/2008.

Així doncs, l'aplicació de la mediació en aquest supòsits, ofereix, en primer lloc, una resposta positiva i pacífica a totes les persones implicades en el conflicte i en segon lloc, contribueix de forma activa a una desjudicialització real de les problemàtiques familiars i afectives.

En quant a l'exercici de la mediació, al tractar-se d'una temàtica familiar, s'aplicaran els principis bàsics (*voluntarietat, imparcialitat, confidencialitat i bona fe*) del capítol II de la Llei 15/2009 de mediació en l'àmbit del dret privat de Catalunya. L'aplicació de la regulació civil de la mediació es veu reforçada en la pràctica: els temes tractats corresponen majoritàriament a conflictes nascuts en el si de les parelles de fet o de dret i estan vinculats a procediments de separació, divorci, dificultats en la convivència, incomunicació entre les parts, relacions familiars disfuncionals, etc. i moltes vegades acaben en acords sobre pautes de convivència o amb l'establiment de pactes sobre com ordenar una ruptura pacífica.

En definitiva, en els casos on s'ha interposat una denúncia de violència de gènere, posteriorment arxivada per manca de condicions de punibilitat en base a la llei aplicable, resten en un *interregno* sense resposta per part de la jurisdicció penal tradicional i en canvi són situacions d'alarma que requereixen una atenció especial ja que existeix un conflicte latent i si no s'articula la intervenció adequada, pot generar actuacions delictives irreparables. Com apunta Pérez (2010), cal considerar que les necessitats que expressen les víctimes de la majoria de delictes que acaben als tribunals no tenen tanta relació amb la duresa del càstig que es pugui imposar a l'agressor, sinó amb el restabliment de totes les seguretats que han perdut a conseqüència del delictes. Es tracta d'un greu problema enfocat erròniament ja que s'està buscant en el camp jurídic penal solucions que per si soles són insuficients, com demostra l'increment anual del nombre de dones afectades malgrat la legislació i totes els mecanismes penals que s'han establert per fer front a aquest greu problema.

Per aquest motiu la recomanació i derivació a mediació familiar per part del jutge dels Jutjats de VIDO una vegada arxivat l'expedient judicial suposa donar sentit i utilitat a aquest vuit oferint. A canvi, s'ofereix una resposta òptima i de gran calatge preventiu, pedagògic i pacificador a aquestes situacions que seran treballades amb l'objectiu de superar el conflicte de forma positiva, afavorint el diàleg, la comunicació i l'obtenció de punts de consens i compromís.

En tot cas, la mediació que s'ofereix a través de la derivació judicial és totalment voluntària i s'acull a les característiques que assenyalen les normes

que regulen la mediació civil. A Catalunya concretament, la Llei aplicable és la 15/2009 de mediació en l'àmbit del dret privat. En realitat el que s'ofereix és participar en una sessió informativa sobre les característiques i avantatges de la mediació per tal que les parts, una vegada informades, prenguin la decisió que estimin més convenient. El jutge estudia cada cas arxivat abans de derivar-lo a mediació i generalment deriva d'acord amb el Ministeri fiscal i els advocats de les parts. La darrera paraula, però, sempre la tenen les persones afectades que poden acceptar o no iniciar una mediació per treballar i canalitzar el seu conflicte envers vies pacífiques de solució.

3.2. Justícia Restaurativa

Una de les definicions més antigues i àmpliament acceptades sobre la Justícia Restaurativa (JR) va ser elaborada per Marshall (1996): "la justícia restaurativa es un procés on totes les parts implicades en un fet delictiu concret treballen juntes per resoldre col·lectivament les conseqüències del mateix i les seves implicacions futures". Com ja apuntava Umbreit (1994), ambdues parts focalitzen els seus esforços no només en la restauració de les pèrdues materials causades pel fet delictiu, sinó també en els efectes psicològics desenvolupats en els individus i en la comunitat.

Com destaca Vall (2006), la Justícia Restaurativa posa més l'accent en la reparació voluntària a la víctima que en el càstig, oferint al victimari la possibilitat de reparar, per si mateix, el dany que el fet hagi pogut produir. El victimari té l'oportunitat de passar de ser una figura passiva del càstig a actuar activa i positivament per compensar el dany causat a la víctima i indirectament a la mateixa comunitat.

Altres autors com Gordillo (2007) precisa tres factors a tenir en compte en aquest tipus de procediments: la idea de *procés* tant per la víctima com pel victimari; la *noció de les parts* guiades a través d'un procés comunicacional per mitjà d'un mediador; i l'existència d'*acords restauradors* reparant simbòlica o materialment a la víctima, permetent reintegrar l'infractor i restaurant la comunitat afectada.

Tradicionalment la JR s'ha presentat com un paradigma alternatiu de Justícia en oposició al sistema tradicional de Justícia Retributiva. Com indica Tamarit (1993) – dels primers autors espanyols en parlar i publicar en referència a la JR – un argument principal a favor de la substitució d'un sistema sancionador de contingut bàsicament punitiu per un altre que incorpori elements reparatoris o que obri més espais de comunicació i d'arranjament en el procés és el seu caràcter més humanitari, conduint el dret penal per la via de la racionalitat. Ara bé, autors com Gordillo (2007) argumenten la necessitat d'entendre la JR com un sistema *complementari* i no oposat de la Justícia Retributiva, o si més no, *alternatiu*, però dins mateix del sistema penal.

A la Justícia Retributiva les decisions sobre les parts les pren un tercer, una autoritat (un jutge, per exemple), l'atenció recau en la sentència punitiva de l'autor dels fets, deixant de banda les característiques i conseqüències derivades d'aquest sobre la víctima (Marshall, 1996; Wright, 2000). A més, com indica Johnstone (2002) s'ha de tenir en compte certes diferències entre la JR i el sistema de justícia convencional per emmarcar el context en el qual es du a terme aquest tipus de processos:

- a) Els afers es tracten en un despatx o en la sala d'un centre, no pas en un jutjat específicament destinat a processos punitius.
- b) La formalitat en la forma de vestir, d'adreçar-se a les persones que intervenen i al devenir del procés es minimitza en comparació a un context judicial.
- c) El llenguatge és comprensible i accessible per les parts sense una utilització massiva de terminologia tècnica.
- d) El context és prou acollidor com per a què ambdues parts trobin un espai físic i temporal on poder expressar obertament els seus sentiments (tristesa, amor, malestar, indiferència, etc.), a diferència de l'espai fred i individualitzat que proporciona una sala judicial.

Les estratègies alternatives en la resolució de conflictes oferides per la JR es fonamenten en uns principis essencials i remarcables per la comprensió del model restauratiu: neix del moviment a favor del restabliment de l'equilibri físic,

mental i emocional de la víctima, i la recuperació del seu paper en el procés penal; implica un acte de penediment i interiorització de l'acte comès per part de l'infractor; no s'ha de confondre amb la indemnització civil perquè no sempre coincideixen i els criteris per la seva aplicació no són els mateixos; s'experimenta un canvi en els esquemes clàssics punitius; i no s'ha d'oblidar que s'emmarca en el context del Dret Penal del que es nodreix per decidir què és delictiu, qui és l'autor i qui la víctima (Gordillo, 2007; Sharpe, 2007; Umbreit, 1994).

3.3. La Mediació en l'Àmbit Penal

La Mediació en l'àmbit Penal (MP) ha estat el principal instrument utilitzat per dur a terme processos de Justícia Restaurativa. Segons la Recomanació nº 99 (19) del Comitè de Ministres del Estats Membres en relació a la mediació en matèria penal, la MP es "un procés on la víctima i el victimari són convidats a participar activament, amb lliure consentiment, en la resolució dels seus problemes derivats del delictiu amb l'ajuda d'un tercer imparcial anomenat mediador". A diferència d'altres procediments com l'arbitratge, la conciliació o la negociació, a la mediació desapareix el poder d'un tercer sobre les parts per atorgar el protagonisme a la víctima i a l'infractor en la resolució del seu propi conflicte i en la cerca d'una solució conjunta expressada en l'elaboració d'uns acords mutus per a la reparació del dany ocasionat pel fet delictiu (Umbreit, 1994). Ara bé, per dur a terme aquest procés sí existeix la figura d'un tercer: el mediador. Aquest ajuda a descobrir els interessos reals de les parts, a canviar el context del conflicte i convidar-les a emprendre una actitud més cooperativa i dialogant per promoure uns acords equitatius i satisfactoris, sense que cap d'elles tingui la sensació d'haver estat vençuda (Fons, 2005).

Els processos de MP es poden desenvolupar en la fase d'instrucció, en la fase prejudicial, o bé després de la sentència durant l'execució de la pena (Guillamat 2004). Per dur a terme una bona pràctica en MP és necessari seguir una sèrie de principis bàsics recollits en el punt II de la Recomanació nº 99 (19) del Comitè de Ministres del Estats Membres: *consentiment de les parts o voluntarietat* (II.1), *confidencialitat* (II.2), *disponibilitat* (II.3), *accessible en qualsevol fase del procés penal* (II.4) i *autonomia* (II.5).

Altres autors (Fons, 2005; Gordillo, 2007), han posat de manifest la necessitat de tenir en compte altres principis sobre els quals basar els processos de MP: *Principi d'Informació* (regular la informació prèvia que ha de rebre cada persona abans d'acceptar el procés), *Principi de Reconeixement* (l'autor ha d'acceptar els elements essencials dels fets), o *Principi de Proporcionalitat* (els acords han de ser raonables i proporcionats en les obligacions que assumeixen les parts).

La correcta posada en pràctica dels processos de MP contribueix a aspectes com (Gordillo, 2007; Guillamat, 2004; Wright, 2000):

- a) El sistema judicial no només pren en consideració a l'autor, sinó també les necessitats reals de les víctimes (posar en coneixement de l'autor les conseqüències del fet delictiu; demanar i/o rebre respostes; etc.) participant activament i de manera voluntària en la resolució del conflicte que l'afecta, i així els danys i perjudicis patits puguin ser reparats recuperant la tranquil·litat personal.
- b) Les respostes reparadores són treballades des del punt de vista de la reestructuració de les relacions entre les parts (per exemple, la conciliació de l'autor – víctima, la reparació d'aspectes immaterials, o de treballs en benefici de la comunitat).
- c) La MP dona l'oportunitat de reparar la situació esdevinguda i fomenta una sèrie d'actituds en els autors dels fets com ara la presa de responsabilitats dels actes comesos; pensar en els altres com en ells mateixos; o la consciència col·lectiva com a membres d'una comunitat interrelacionada.
- d) S'incorpora una eina útil per la individualització de les respostes judicials, estimulant la responsabilització dels fets comesos i la reparació dels danys esdevinguts.
- e) Amb aquest tipus de processos, la justícia s'acosta als ciutadans oferint altres formes de resolució de conflictes.

3.3.1. Experiències de la Mediació en l'Àmbit Penal

Cal situar-nos al 1974 per trobar la primera experiència de MP: va ser al poble de Kitchener, Ontario (Canadà), propiciant el desenvolupament de programes entre víctimes i autors en tota la província d'Ontario, i el dictamen, al 1975, d'una llei a favor de la compensació de l'autor cap a la víctima. Aquesta experiència, juntament amb la portada a terme a *l'Elkart Community*, Indiana (USA), representen l'origen del moviment *Victim – Offender Reconciliation Program* (VORP), i posteriorment el *Victim – Offender Mediation* (VOM).

Paral·lelament, a Minnesota (USA) cap als anys 70 es van iniciar programes de mediació en l'àmbit penal, pioner en experimentar en comunicació directa entre víctima i autor (Gordillo, 2007).

No és estrany doncs trobar a principis dels anys 90 uns 123 programes VOM actius als Estats Units, i uns 26 a Canadà (Umbreit, 1994).

No obstant, aquest moviment no va arribar a Europa fins els anys 80 quan països com Àustria, Noruega, Gran Bretanya, Alemanya o Bèlgica van dur a terme projectes similars en Justícia Juvenil; o altres com França amb programes de mediació social i penal. Al començament dels anys 90, Noruega ja comptava amb un total de 54 programes VOM, Gran Bretanya amb 18, Alemanya amb 25, Bèlgica amb 43 o França amb 40 (Aertsen, 2000; Gordillo, 2007; Umbreit, 1994). A mitjans de la mateixa dècada, Holanda, Polònia, Finlàndia, Suècia (Lind, 2006; Nehlin, 2000), Suïssa (Knoepfler, 2002) o Itàlia (Mestitz, 2002) també inicien pràctiques similars seguint el model dels altres països. A principis del 2000, nous programes de VOM s'expandeixen per Irlanda, Grècia (Papadopoulou, 2006), Eslovènia (Meznar, 2002) o Sèrbia i Montenegro (Vujačić-Ričer i Hrnčić, 2007).

El model de Justícia Restaurativa va aparèixer a Espanya a partir del 1990 amb el primer programa de MP desenvolupat per la Direcció General de Mesures Alternatives i de Justícia Juvenil de la Generalitat de Catalunya. Conseqüentment, els antecedents de la MP a Catalunya els trobem lligats amb la justícia de menors: abans d'aplicar la MP a adults, al 1990 es va posar en marxa aquest primer programa esmentat i anomenat *Projecte de conciliació – reparació a la víctima i els serveis en benefici de la comunitat*, propiciant la

introducció d'un nou model de justícia de menors de Catalunya, donant importància a la reparació a la víctima con una forma de desjudicialització. Aquest projecte responia a l'allau d'informació que arribava a Catalunya als anys 80 en referència al desplegament a Europa d'experiències de mediació entre víctimes i infractors en l'àmbit de la jurisdicció de menors (Gordillo, 2007; Guillamat, 2004; Martín, Cano i Dapena, 2010).

Aprofitant aquesta favorable experiència de mediació amb joves, i en perspectives d'ampliar l'experiència, des del Departament de Justícia es van dur a terme diverses iniciatives per impulsar la mediació entre infractors i víctimes dins la jurisdicció penal ordinària. Així, al 1998 es va posar en marxa un programa pilot de mediació en l'àmbit de la justícia penal d'adults. Arribats al 2002, es va consolidar com a *Programa de Mediació i Reparació en la jurisdicció penal ordinària* fins l'actualitat. La seva avaluació permet indicar una elevada satisfacció dels usuaris i efectes positius en la reducció de la reincidència (Soria et al., 2007; Vall i Villanueva, 2003).

La Mediació Penal a Catalunya es caracteritza pel seu desenvolupament pràctic, però sense haver aprofundit en consideracions teòriques, metodològiques o conceptuals seguint de prop un model teòric o un altre. Això repercuteix directament sobre l'establiment d'un procés de mediació global i unificat, sense una definició específica institucional ni una tendència comuna per part dels mediadors. Ara bé, a diferència d'altres àmbits de la mediació on el discurs es centra més en els models de mediació, en MP es focalitzen els esforços en els valors, els principis, les experiències i les relacions entre la justícia restaurativa, la justícia institucional i la societat (Martín, Cano i Dapena, 2010).

A València, al 1993, es va iniciar un projecte gràcies a la col·laboració entre l'Oficina d'Ajuda a Víctimes de Delicte (OAVD) de la Generalitat valenciana i el Jutjat d'Instrucció nº2 de València amb l'objectiu de proporcionar una adequada satisfacció dels interessos de la víctima, oferir una nova via de resolució i la reflexió de les parts al voltant del seu conflicte. Aproximadament la meitat de les 60 mediacions realitzades al 1995 van acabar amb acords. Malauradament, tot i ser el primer projecte a Espanya amb aquestes

característiques (MP amb adults, i no només en justícia juvenil), li va manca continuïtat per l'excessiva dependència de les persones emprenedores d'aquest (González i de Jorge, 1995).

Més tard, al 1998, l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Govern Basc va proposar iniciar un programa experimental en MP en el Jutjat d'Instrucció nº4 de Vitoria conjuntament amb el Servei d'Orientació Social al Detingut. Els principals objectius d'aquest eren oferir una alternativa no punitiva, una resposta pacificadora i integradora, incloure els diversos subjectes implicats (infractor, víctima i comunitat), i contribuir i investigar en el desenvolupament d'una justícia més propera a la realitat social gràcies a mètodes com la mediació. Un any després es va paraitzar per dificultats en la unificació de criteris i característiques en les quals basar el desenvolupament del programa. Tot i això, al juliol del 2007 es va iniciar un programa de VOM al Palau de Justícia de Barakaldo promogut pel Departament de Justícia del Govern Basc amb els objectius focalitzats en promoure un sistema de justícia millor i més humà, on el diàleg, la negociació i la comunicació siguin les eines principals. El mateix Departament de Justícia va obrir a l'octubre del 2007 un nou servei de VOM a Vitoria – Gasteiz per seguir endavant amb aquesta filosofia de justícia (VOM Service of Barakaldo, 2008)

El *Projecte Pilot de Mediació Penal amb adults de la Comunitat Autònoma de La Rioja (PPMCR)* es va iniciar al 2000 promogut per l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte del Govern de La Rioja (OAVD). Algunes de les finalitats d'aquest projecte eren poder oferir una alternativa a la pena clàssica, contribuir al desenvolupament de la MP, establir mecanismes de coordinació amb el sistema judicial, l'optimització dels processos judicials, i establir i afavorir una cultura de pau. Com també va passar al País Basc, aquest programa es va paraitzar per la no existència d'un criteri unificador de l'exercici de la MP, però durant la seva vigència l'índex d'acords dels 20 casos mediats va arribar al 95,23%, amb un incompliment dels acords d'un 20%. D'aquests, un 50% va reincidir posteriorment, però els que sí havien complert els acords, no ho van fer (Gordillo, 2007).

Aquests programes han sorgit d'organismes dedicats a l'atenció a les víctimes amb objectius comuns: la preocupació per la situació i les demandes de les víctimes en el marc del procés judicial. Malgrat tot, tant l'experiència catalana com la dels diferents programes desenvolupats a la resta d'Espanya, s'han dut a terme sense un marc legal específic regulador dels processos de MP dins la legislació penal ordinària. Ara bé, s'han focalitzat els esforços en la necessitat de trobar una resposta més propera, immediata i eficaç a les demandes reals dels ciutadans, i el desenvolupament d'una alternativa al sistema judicial tradicional (Martín, Cano i Dapena, 2010).

3.3.2. Mediació en l'Àmbit Penal en casos de Violència sobre la Dona

Segons Castillejo (2010) existeixen alguns conflictes socials complexos, com la violència cap a la dona, els quals no poden ser resolts adequadament i eficaçment solament a través del procés judicial focalitzat només en una part del problema: el fet jutjat. En aquests casos és necessari un treball conjunt de diverses disciplines per tractar el conflicte en la seva totalitat posant atenció en aspectes com la reparació de la víctima, la recuperació del sentiment de seguretat, o la resolució de problemes associats a la victimització secundària derivada del mateix procés judicial; i en referència a la persona jutjada, l'aprenentatge d'actituds empàtiques i de respecte, o la presa de responsabilitats respecte a la conducta infractora.

Per poder abordar el conflicte des de la seva totalitat és necessari articular un instrument de gestió del conflicte delictiu: la mediació. Ara bé, existeixen dos grans obstacles per la regulació de la mediació en l'àmbit de la violència sobre la dona (VIDO):

Per una banda, la mediació en delictes de VIDO, tant en l'àmbit penal com en el civil, està exclosa per l'article 44.5 de la Llei Orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere. En aquesta prohibició s'han obviat veus com les següents (Espín, 2009; Castillejo, 2010):

- a) La Recomanació nº (98), 1, de Consell d'Europa sobre la Mediació Familiar, estableix al seu paràgraf 3.9 que el mediador posarà especial atenció en saber si ha hagut violència entre les parts o si es pot produir

en un futur, tenint en compte els possibles efectes sobre el procés de mediació.

- b) El Grup Europeu de Magistrats per la Mediació (GEMME) posa de manifest que la mediació en casos de violència ocasional i lleu, pot ser idònia per aconseguir acords i evitar que s'avanci en l'espiral de violència.
- c) L'Informe sobre la Violència de Gènere en l'àmbit familiar emesa pel Consell General del Poder Judicial, de 21 de març del 2001, destacava, entre altres aspectes, la conveniència de traslladar a la jurisdicció civil les infraccions lleus o faltes relatives a la violència domèstica. S'indica el desig de potenciar mecanismes alternatius de resolució de conflictes – com la mediació – en aquells casos on la gravetat del fet i les circumstàncies personals, familiars i socials aconsellin i permetin el manteniment de la relació familiar o de parella.

Aquestes veus consideren que en els supòsits d'amenaques, coaccions, vexacions o agressions lleus es poden establir sistemes de mediació per cercar solucions consensuades per les parts, traslladant la solució del problema a un àmbit més íntim i confidencial. A més, si durant la crisi s'han produït actes violents, la mediació serveix com a mecanisme reeducador i pal·liatiu de possible actes posteriors. Aquestes consideracions posen de manifest la visió del problema com un símptoma d'una qüestió familiar on l'agressor és una persona immersa en aquest conflicte, disminuint així la criminalització de tot l'àmbit de la parella esdevinguda als processos purament penals (Castillejo, 2010).

Per altra banda, al voltant de les consideracions de les institucions jurídiques existeix un ampli debat doctrinal focalitzat en la conveniència o no d'aquest tipus de processos. En un extrem trobem autors com Esquinas (2008) *recolzant la mediació en casos de violència sobre la dona* amb conclusions sorgides d'una revisió bibliogràfica exhaustiva com les següents:

- a) *El caràcter discursiu de la mediació pot ser útil en aquests casos:* s'analitza el conflicte interpersonal a través d'un diàleg entre víctima i

agressor (sempre desenvolupat amb garanties de seguretat) investigant les seves causes i conseqüències, buscant satisfer les veritables necessitats de les parts – tant per la víctima com per l'agressor – en un context més flexible i comunicatiu. Aquest espai de diàleg intentarà incidir en la conscienciació de l'agressor de que en el moment de l'agressió tenia més opcions a banda de recórrer a la violència.

- b) *Les dinàmiques relacionals durant la mediació poden ajudar a l'agressor a reconèixer la seva responsabilitat:* quan l'agressor escolta l'exposició de la víctima es pot produir una reinterpretació del succés a partir de normes socials, ètiques i legals, prenent consciència del patiment que ha provocat i responsabilitzant-se de la seva conducta, podent influir en la no reincidència en accions violentes cap a la dona.
- c) *La mediació reivindica o recupera socialment a la víctima i permet l'expressió lliure de la versió dels fets:* Esquinas (2008), Lobo i Samper (2011) o anteriorment Yellott (1990), remarquen la possibilitat de proporcionar a la víctima un espai per a comunicar-se i expressar el seu punt de vista sobre la història viscuda, donant importància a les necessitats socials i psicològiques de la dona.

Així mateix, Castillejo (2010) posa de manifest la conveniència de dur a terme aquests processos de mediació al considerar, en primer lloc, que cal tenir en compte els supòsits on els actes violents són reiterats i/o greus, ja que la dona pot trobar-se en situació d'indefensió – anomenada “ indefensió apresada ” (actitud passiva davant el seu destí, amb una disminució de reacció cap la situació viscuda, i en desequilibri amb l'agressor) – i per tant en aquests casos la mediació no es pot portar a terme. En segon lloc, remarca certes premisses, ja avançades per Erickson i McKnight (1990) en el seu moment i reiterades per altres autors com Milne (2004) o Lobo i Samper (2011), per poder potenciar la mediació en aquest tipus de casos d'una forma efectiva: els mediadors han d'especialitzar-se en aquest àmbit, reciclant la seva formació contínuament; s'ha de millorar la seguretat de les víctimes durant i després de la mediació (detectors de metalls a les oficines, guàrdies de seguretat, entrevistes a l'arribada al programa per identificar l'existència de maltractaments; sessions

de mediació per separat; equips de mediació mixtes; o assistència dels advocats de les víctimes); i per últim, la dona víctima de violència ha d'acceptar sotmetre's a aquest procés després d'haver rebut l'ajuda necessària per situar-se davant del seu agressor en absolutes condicions d'igualtat. En tercer lloc, Castillejo (2010) considera la voluntat de la víctima i l'informe elaborat per un psicòleg com els que determinaran la possibilitat de dur a terme un procés de mediació.

Alzate (2008) i Yellott (1990) estableixen com a necessari el fet de cribar detingudament cada cas per poder arribar a concloure si és apropiat o no per la mediació. Els casos apropiats seran aquells caracteritzats per ser maltractament ocasional com a conseqüència d'una crisi de parella. Els autors remarquen punts cabdals d'aquest tipus de procés: les víctimes disposen d'assistència jurídica i de recolzament psicosocial, aconseguint arribar a acords equilibrats entre les parts i rebaixant la tensió en les relacions.

Diversos autors (Alzate, 2008; Castillejo, 2010; Yellott, 1990) parlen de dur a terme mediacions en aquells casos en els quals els episodis de violència siguin ocasionals o lleus, determinació enunciada sota l'apreciació del jutge que instrueixi el cas. Tot i que actualment no existeixi una regulació de la mediació en aquests casos, els jutges tenen un paper important en el fet de proposar i impulsar processos de mediació en aquells casos que considerin sensibles de mediar i sota els quals, normalment, existeix un conflicte familiar (Esquinas, 2008). Aquest fet es posa de manifest en consideracions com les que exposa el jutge Orga (2008): El percentatge de dones que no declaren en contra dels seus marits o parelles estables amb convivència, es reduiria dràsticament si aquestes dones sabessin que la conseqüència de la seva declaració és iniciar un procés de diàleg amb la seva parella amb l'ajuda d'un mediador, i no pas el començament d'una sèrie de judicis en els quals la seva relació es veurà afectada profundament.

Parlant del context legal on s'emmarquen els mateixos jutges, Guardiola (2009) expressa la necessitat d'una legislació on es reconegui la diversitat de víctimes, ja que no totes són vulnerables i incapaces de defensar els seus interessos, ni totes estan preparades per defensar-les davant l'agressor. Per tant, al reconèixer

aquesta diversitat i amb la valoració de professionals especialitzats s'haurien d'arbitrar una sèrie de mecanismes exclusius per cada una de les situacions. Així, segons l'autora, s'aconseguirien solucions més adaptaves al cas concret, amb una predicció de compliment d'acords més elevat, contribuint sempre a la recuperació tant de l'agressor com de la víctima.

No només autors de l'àmbit del Dret o de la Psicologia argumenten sobre aquest fet. També les dones integrants del moviment feminista espanyol sorgit als anys 70, anomenat "Altres feministes" demanen una llei de mediació familiar on es contempli la possibilitat de dur-la a terme en casos de violència sobre la dona, donant autonomia i protagonisme a la dona en la resolució dels conflictes familiars, eliminant així la prohibició de la mediació que perpetua una visió paternalista de la protecció de les dones (Espín, 2009).

Segons els autors tractats (Alzate, 2008; Castillejo, 2010; Erickson i McKnight, 1990; Espín, 2009; Esquinas, 2008; Guardiola, 2009; Lobo i Samper, 2011; Milne, 2004; Orga, 2008; Yellott, 1990) podem concloure que s'hauria d'eliminar la prohibició indiscriminada de la mediació en casos de VIDO ja que cal estudiar cada cas en particular sota un adequat assessorament psicològic i jurídic per a què les dues parts estiguin en un pla d'igualtat per poder arribar a acords satisfactoris.

A l'altre extrem del debat trobem *arguments en contra* d'aquest tipus de processos com el que puntualitza Esquinas (2008) al posar de manifest el caràcter únicament teòric dels arguments a favor de la mediació en aquest casos, ja que existeix una manca absoluta d'evidència científica per l'escassa investigació empírica realitzada fins el moment.

Les decisions preses durant la mediació estarien condicionades pel desequilibri de poder existent en la parella, impedit així l'emissió d'una declaració de voluntat vàlida no només per aconseguir els acords, sinó ja al començament del procés de mediació, perdent un dels seus elements principals: la voluntarietat de les parts (Alzate, 2008; Espín, 2009; Esquinas, 2008). Altres autors (Espinas, 2008; Gordillo, 2007; Stubbs, 2002) constaten aquest argument al descriure com la víctima es troba immersa en una situació de dependència emocional molt cronificada que fa que les seves capacitats

volitives es vegin completament desvirtuades per la pressió que exerceix a l'agressor a nivell emocional. Els autors consideren que en aquests casos es inviablè poder establir un equilibri de poders i una distribució funcional de l'espai comunicacional, característiques pròpies dels processos de mediació.

Stubbs (2002) assenyala la necessitat d'impulsar a les dones a ocupar càrrecs com jutgessa, advocada, fiscal o policia. Actualment el context judicial i policial està carregat d'homes, i considerant la vulnerabilitat de la víctima, aquesta pot sentir-se insegura i poc recolzada des de l'administració pública.

El sistema de "tolerància zero" instaurat per la Llei Orgànica 1/2004 posa de manifest la dificultat d'establir "graus de violència" on els jutges puguin determinar si una situació és més o menys greu; s'insta a eradicar tot tipus de violència, sense parar-se a considerar el grau que pugui tenir. En el mateix sentit giren les consideracions de membres de l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona: no hi ha cap forma admissible de violència, sent la manifestació més brutal de la desigualtat entre els membres d'una parella i per tant això atempta contra els principis de la mediació (Espín, 2009).

En referència a l'exercici de la violència, Esquinas (2008) argumenta que la mediació no l'atura perquè no és una tècnica intimidatòria o correctiva, comportant un risc per la integritat física de la víctima. A més, és possible que l'entorn social i cultural de la víctima desacrediti la mediació com a tècnica de resolució de conflictes i recolzi les conductes violentes (encara que comportin un risc per la víctima), fet que a la vegada influeix en l'exercici del rol de dona i la consideració de la viabilitat de la mediació.

El risc per la integritat de la víctima (Esquinas, 2008) es fa palès en investigacions com les de Johnson, Saccuzzo i Koen (2005) on en el 57% dels casos, els mediadors no havien identificat violència cap a la dona quan sí hi havia, i en el 15% dels casos, l'equip del jutjat tampoc ho havia detectat. Segons els autors, els processos de mediació en casos de VIDO poden afectar a la víctima generant sentiments d'inseguretat i d'indefensió que afectarien directament als fills d'aquests, posant en risc les seves vides. Per tant, Johnson, Saccuzzo i Koen (2005) consideren no convenient dur a terme procés

de mediació en casos de VIDO i especialment quan hi ha disputa per la custòdia dels fills menors.

La mediació ha protagonitzat un avanç espectacular en Dret Privat, però en un país sense tradició medidora com Espanya no és fàcil la generalització a altres àmbits. Per aquest motiu, es necessària l'expansió d'una cultura medidora entre la societat i un cop consolidada poder reprendre el debat d'aplicar aquesta tècnica al terreny de la violència sobre la dona, però no abans (Espín, 2009; Esquinas, 2008).

Després d'examinar el debat entorn als arguments a favor i en contra de la mediació en casos de VIDO, no voldríem acabar aquest punt sense parlar esment a certes consideracions emeses per autores com Esquinas (2008). L'autora proposa una sèrie de precaucions que necessàriament s'haurien d'adoptar per poder llimar els inconvenients i desenvolupar així un model específic per la mediació en aquest àmbit:

- a) Equilibrar la posició de la dona respecte a la seva (ex)parella masculina: donar eines a la dona per desenvolupar els seus recursos personals, econòmics i/o socials per enfortir-se (*empowerment*) i així posteriorment poder adoptar el poder necessari per equilibrar la seva posició.
- b) Equilibrar la posició de l'agressor respecte a la víctima: durant el procés de mediació s'han d'assegurar certes garanties constitucionals fonamentals com el principi de presumpció d'innocència (art. 16.2 de la Constitució Espanyola), el principi d'igualtat (art. 14 CE), el principi de legalitat processal (oficialitat) o el principi d'exclusivitat dels òrgans judicials en l'exercici de la jurisdicció.
- c) Preservar la seguretat de la víctima a través de mesures aplicades abans, durant i després de les trobades, creant un grup d'acompanyament format per agents protectors (assistents socials, treballadors socials, fiscals i/o policies).
- d) L'agressor ha d'haver reconegut la seva implicació en els fets i sota aquesta condició, atorgar l'oportunitat d'iniciar un procés de mediació.

Sense aquesta acceptació, difícilment es pot concebre que la reparació ha estat la desitjada.

Conseqüentment, Esquinas (2008) proposa abandonar la dicotomia entre la Justícia Tradicional i la Justícia Restauradora, sintetitzar els avantatges d'un sistema i l'altre, i aconseguir un en el qual es posi de manifest la importància de la seguretat i la legalitat del procés, la necessitat de recolzament, acompanyament i satisfacció de la víctima.

3.3.3. Experiències i estudis de Mediació en l'Àmbit Penal en casos de Violència sobre la Dona

Per poder parlar de primeres experiències en el desenvolupament de la Justícia Restaurativa (JR) en casos de violència sobre la dona hem de situar-nos al 1994 a Canberra (Austràlia). Dins dels *Reintegrative Shaming Experiments* (RISE) on es comparava l'eficàcia de processos restauratius en oposició al procediment judicial tradicional, alguns membres de la policia van dur a terme amb èxit un experiment preliminar utilitzant mètodes restauratius en casos de violència sobre la dona. Ara bé, la Fiscalia General s'hi va oposar argumentant que aquests casos han d'estar explícitament exclosos d'experiències restauratives (Braithwaite i Strang, 2002).

Un altre conjunt important de resultats és el després pel projecte dut a terme per la *John Howard Society's Restorative Resolutions* a Winnipeg (Canadà): la taxa de reincidència en nous episodis de violència era un terç menor en aquells casos que havien entrat a formar part del projecte fonamentat en la JR. Gale Burford i Joan Pennell van dur a terme un estudi al 1998 a Newfoundland (Canadà), en el qual s'esdevenien conferències restauratives en casos de violència familiar (cap als menors i cap a la dona). Un any després del procés, no es van protagonitzar noves situacions de violència en la meitat de les 32 famílies (Braithwaite i Strang, 2002).

Al 1998, Àustria ja havia dut a terme 4.815 processos de VOM. D'aquests, un 20% estaven relacionats amb conflictes de parella i un 9% en l'àmbit familiar. Pelikan (2000) ha investigat les VOM realitzades en casos de violència entre els membres d'una parella, majoritàriament exercida de l'home cap a la dona.

Les conclusions de l'autora van en el sentit d'utilitzar aquest tipus de procediment per iniciar un canvi en els patrons comunicacionals entre la parella i la possibilitat d'animar a la dona a fer pública la seva situació en els cercles més propers i així demanar i rebre l'ajuda necessària per recuperar-se dels danys físics i/o emocionals. Es posa de manifest doncs, la contribució de la mediació en l'apoderament (*empowerment*) protagonitzat per la víctima en referència a les seves pròpies decisions, influents plenament en el seu benestar.

Una dècada més tard, la mateixa autora (Pelikan, 2010a) presenta un estudi on reafirma les conclusions del 2000, però on també posa en evidència que els resultats després del VOM reporten un canvi d'actitud en l'agressor en relació a la necessitat d'eliminar la violència en les relacions afectives. Segons l'autora, aquest canvi també està potenciat pel rebuig social de la VIDO, influent directament en el qüestionament de la utilització de la violència per part dels agressors.

Des de la tardor del 2007 a Noruega s'ha dut a terme un projecte pilot de mediació en casos de violència cap a la dona en el qual intervenen policies i fiscals. En els 84 casos que han passat per aquesta experiència des d'aleshores fins al 2010, s'ha procedit a través d'una metodologia englobant 4 fases:

- a) Preparació de les trobades: amb l'ajuda d'un mediador, les parts treballen sempre separadament els temes que es podran i voldran tractar en la conjunta. S'estudia si cal que alguna altra part sigui present en les properes trobades (fills, policia o serveis sanitaris).
- b) Trobades: ambdues parts intercanvien els temes en els quals volen focalitzar la seva atenció. Les víctimes normalment expressen les conseqüències esdevingudes de l'acte violent i l'autor dels fets en pren consciència. Després, els fan marxar a casa per reflexionar en els acords ajudats en bona part de la seva xarxa social.
- c) Trobada pels acords: signatura d'acords en els que s'inclou sovint tractament anti-agressió.

- d) Trobades de seguiment: la família decideix la freqüència de les trobades esdevingudes en el proper any. Com a mínim, el mediador ha de trobar-se separatament amb cada part transcorregut un any de la firma dels acords.

Els resultats d'aquesta experiència posen de manifest els aspectes següents: la primera necessitat de la víctima és posar pau en la situació i no el fet de denunciar per por a les conseqüències de la pena que es pugui imposar; les dones ho troben útil per la possibilitat de ser ateses, escoltades i compreses; es senten reforçades i la violència física ha minvat; l'assetjament ha disminuït, però en alguns casos continua ja que havent marxat de casa, encara hi ha contacte entre la víctima i l'agressor per les responsabilitats paternes (Pelikan et al., 2010).

Altres països europeus com Dinamarca han legislat les VOM al gener del 2010 gràcies a un estudi pilot previ de 12 anys de duració. Les VOM s'han aplicat en tot tipus de casos (incloent violència sobre la dona) segons ho considerés oportú el coordinador de la Policia Nacional. Malgrat ser una experiència pionera a Europa, cal subratllar certes deficiències en l'esmentat estudi: no s'ha valorat cada cas tenint en compte l'adequació o no d'iniciar aquest tipus de procés, les necessitats específiques del col·lectiu de víctimes de violència sobre la dona no han estat ateses, i les víctimes s'han sentit desprotegides per no haver preparat prèviament les trobades amb l'agressor. Així doncs, tot i que actualment gaudeixen d'una legislació específica per VOM no han tingut en compte la complexitat d'aquests casos i el correcte procediment que caldria aplicar (Pelikan et al., 2010).

Posant la vista més enllà d'Europa, trobem un estudi publicat al 2009 per Davis amb dades recollides a Kings County (New York) als anys 70 durant els quals es va dur a terme un experiment en el qual 465 casos greus de violència sobre la dona intrafamiliar eren enviats a l'atzar a procés judicial o a mediació. En aquells moments, es podia desenvolupar aquest tipus d'experiment perquè es considerava la mediació com una opció legítima en aquest tipus de casos, però segons l'autor, no seria possible replicar-lo pel clima polític actual. Els resultats indiquen que el procés de mediació és percebut més positivament tant pels

acusats com per les víctimes. Ara bé, no van aparèixer evidències que apuntessin una millora en la prevenció de la reincidència, ni tampoc dades significatives en referència a que les víctimes desenvolupessin més sentiments d'inseguretat després del procés de mediació (Davis, 2009).

A Bogotà, Rodríguez i cols. (2010) van dur a terme un estudi amb 20 usuaris i 18 funcionaris treballadors del *Centro de Atención Integral a Víctimas de Violencia Intrafamiliar* (CAVIF). Es va utilitzar una entrevista semiestructurada especialment dissenyada per l'estudi a través de la qual van obtenir informació sobre el grau de coneixement dels funcionaris sobre la Justícia Restaurativa (no tenen prou coneixements), tipus de programes implantats (no en coneixen), competències professionals (consideren la necessitat de rebre formació en àmbits com el social, en negociació i en resolució de conflicte) o recursos institucionals per aplicar programes de JR en violència intrafamiliar (tenen dubtes sobre l'eficàcia de la llei en casos de violència intrafamiliar i consideren que la solució hauria de ser preventiva, no punitiva). A més, també van realitzar una entrevista semiestructurada als usuaris obtenint informació sobre la història de violència intrafamiliar (narren situacions de desigualtat de poder en la relació, continuïtat i sensació d'amenaça a la seva integritat), percepció de les institucions (no creuen que el conflicte es pugui resoldre a través de la justícia tradicional), la participació en la solució del conflicte (la majoria estaria disposat a reunir-se amb l'autor dels fets en un context segur per acabar amb el conflicte) o els coneixements de la Justícia Restaurativa (desconeixement del tema; associen la *reparació* amb termes com arreglar o canviar). Amb els resultats obtinguts, van posar de manifest la necessitat de dur a terme un programa pilot amb les característiques següents:

- a) Formar als funcionaris del centre en els principis de la Justícia Restaurativa esdevenint la base del seu tarannà.
- b) Generar espais informatius d'orientació psicojurídica per víctimes i per agressors on les parts puguin prendre una decisió autònoma i informada sobre la participació al programa.

- c) Clarificar objectius, condicions d'accés, acords de reparació, protecció dels drets, estratègies de seguiment, temps de duració del procés i metodologia.
- d) Els acords sorgits del programa no s'han de basar únicament en la reparació econòmica de la víctima.
- e) Ateses les característiques dels usuaris, caldrà establir competències i funcions dels professionals.
- f) Avançar en la creació de programes d'atenció a les víctimes empresos per institucions públiques i privades, contemplant els àmbits psicològics, socials i jurídics.

Si ens centrem a l'Estat Espanyol, ja al projecte de MP comentat anteriorment i desenvolupat a València al 1993, es van dur a terme mediacions en casos de violència domèstica directament amb el jutge aconseguint mantenir el compliment dels acords "induïts" des del jutjat. El projecte, però, no va prosperar (Gordillo, 2007). Així mateix, no podem obviar l'experiència desenvolupada al País Basc on un Jutjat ha introduït la mediació un cop finalitzada la fase d'instrucció. Si la mediació té èxit, la causa pot ser arxivada, pot esdevenir una sentència de conformitat o condemnar l'agressor aplicant un atenuant de reparació.

3.4. Mediació en l'Àmbit Familiar

Al llarg de diferents autors, el concepte de Mediació en l'àmbit Familiar (MF) ha estat definit de formes diverses segons focalitzin la seva atenció en aspectes com les característiques, les parts del procés o els objectius del mateix.

Rubin i Brown (1975, citat a Soria, 2008) ja consideraven que la MF tenia sentit quan "el mediador s'incorpora a una relació preexistent entre dues o més parts i pot modificar la dinàmica de la relació conflictiva influint sobre les percepcions i els comportaments de les parts individuals, facilitant la negociació entre les parts per poder arribar a resoldre els seus problemes".

Per altra banda, per Taylor (1988, citat a Bolaños, 2008) és "un procés de resolució i gestió de conflictes dirigit a tornar a alinear intencions, mètodes i

conductes, amb una sèrie d'objectius clars: reduir els efectes negatius del conflicte, preparar a les parts per l'acceptació de les conseqüències de les seves decisions, produir un acord acceptat per les parts, i focalitzar l'atenció en com els participants redueixen i resolen el conflicte”.

Bernal (1998) fa referència a la MF com “un procés que recull i focalitza la seva atenció en les necessitats de l'individu, on aquest pot gestionar de forma més adaptativa les seves emocions, aconseguint un millor control d'aquestes i fins i tot la seva redefinició”.

Lapasió i Ramón (2008b) la defineixen com “un procés de resolució de conflictes, no terapèutic ni jurídic, que permet disposar a les parelles desitjoses de separar-se d'un context (al marge del Jutjat) on poder dialogar i arribar a solucions satisfactòries en relació al seu propi futur i al dels seus fills”.

En la línia de les autores anteriors, Acevedo (2009) apunta que a través de la MF, “dues parts confrontades en un conflicte de ruptura familiar poden desenvolupar ponts de diàleg permetent l'anàlisi del problema i l'exploració de les diferents alternatives de solució, per finalment poder optar per aquella fórmula més adaptada a les necessitats particulars d'ambdós, preservant sempre els vincles afectius entre tots els membres de la família existent abans de la ruptura”.

Tot i les definicions aportades pels diferents autors coneixedors de la MF, no podem allunyar-nos del marc jurídic en el qual s'emmarca el present estudi. Conseqüentment la pràctica de la MF a Catalunya ha d'anar guiada i recolzada sobre allò desenvolupat a la Llei catalana 15/2009, de 22 de juliol, de Mediació en l'Àmbit del Dret Privat en la qual, entre altres punts, s'especifica que el concepte i finalitat de la mediació és “1. Als efectes d'aquesta llei, s'entén per mediació el procediment no jurisdiccional de caràcter voluntari i confidencial que s'adreça a facilitar la comunicació entre les persones, per tal que gestionin per elles mateixes una solució dels conflictes que els afecten, amb l'assistència d'una persona mediadora que actua d'una manera imparcial i neutral. 2. La mediació, com a mètode de gestió de conflictes, pretén evitar l'obertura de processos judicials de caràcter contenciós, posar fi als ja iniciats o reduir-ne l'abast.”

Diversos estudis han posat de manifest l'existència d'un conjunt d'objectius que pretén aconseguir la MF (Soria, 2008): En primer lloc, cal focalitzar l'atenció en el fet d'esdevenir una alternativa al litigi judicial, considerat més llarg, més costós (econòmicament i emocionalment) i menys satisfactori que un procés desenvolupat per les pròpies parts implicades. Ofereix un context adequat on les parts poden dialogar, reben informació legal i psicològica per prendre les seves decisions i resoldre les seves diferències de la forma més adequada.

En segon lloc, trobem una sèrie d'objectius centrats en els fills: es fomenta la coparentalitat per prevenir futurs incompliments dels acords aconseguits, s'evita la confrontació i la inevitable incidència en els menors, i es facilita l'organització de l'atenció als fills (contacte, pla de custòdia, xarxa secundària de recolzament, despeses, etc.).

Finalment, un tercer conjunt d'objectius s'emmarca en les característiques pròpies del procés, com són poder facilitar un marc segur on les parts poden discutir i resoldre els seus problemes, centrar ambdues parts en el futur i no en el passat, i facilitar un repartiment equitatiu i acceptat dels bens comuns.

Els objectius esmentats no es poden dur a terme sense uns principis en els quals basar la pràctica del mateix procés de MF. Per aquesta raó, la mateixa Llei 15/2009, de 22 de juliol, de Mediació en l'Àmbit del Dret Privat els recull i els desenvolupa en el segon capítol: el principi de *voluntarietat* (art.5), *imparcialitat i neutralitat de la persona mediadora* (art.6), *confidencialitat* (art.7), *caràcter personalíssim* (art.8), i el de *bona fe* (art.9).

3.4.1. Experiències de la Mediació en l'Àmbit Familiar

Si girem la vista endarrere fins al 1939 a l'estat de Califòrnia (Estats Units d'Amèrica) trobem com Hugo McIsaac va crear el *Servei de Mediació i Conciliació Familiar*, fonamentat en els antics Jutjats Eclesiàstics. Més tard, al 1969, és l'advocat Culson qui suggereix que ells mateixos poden minimitzar el trauma en el divorci aplicant *Tècniques Alternatives de Resolució de Conflictes (TARC)*, tot i que centra la seva atenció en processos com la conciliació i l'arbitratge i no pas en la mediació (Lapasió i Ramón, 2008a).

Cap als anys 70, tant a Canadà com als Estats Units d'Amèrica comencen a aplicar-se les anomenades *TARC*, sobretot gràcies a l'aparició del primer centre de mediació dels Estats Units fundat a Atlanta al 1971 per James Coogler, o la creació per part de Howard Irving al 1974 d'un servei de conciliació familiar a Toronto on s'ajudava a les parelles i als seus advocats a arribar a acords voluntaris (Lapasió i Ramón, 2008a; Vall i Villanueva, 2008).

Posteriorment, és John Haynes qui proposa el nou rol de mediador per assistents socials i terapeutes en assumptes conjugals i familiars; la responsabilitat de la resolució del conflicte no recau en ell sinó en les parts.

A partir de la dècada dels 80, a Canadà i Califòrnia, sorgeixen diverses associacions professionals que acaben fundant centres de mediació on portar-la a terme en un gran nombre de situacions conflictives, com en casos de custòdia, divorcis o problemes familiars. Per exemple a Québec, al 1984, *el Servei de Mediació per la Família (SMF)* es converteix en un programa permanentment públic i gratuït, i al 1987 es realitza un estudi de satisfacció amb els usuaris del SMF constant que entre el 80 i el 90% d'aquests van valorar positivament l'experiència, un 64% havia arribat a acords totals o parcials i un 6% s'havia reconciliat amb la seva parella (Vall i Villanueva, 2008).

A partir dels anys 70 la MF es va difondre àmpliament a diversos països. Per exemple, a Argentina s'implantà el divorci no culpable i es va establir un gran pas a favor de la via conciliadora i no adversària resultant ser facilitadora de la resolució de conflictes maritals fora del marc judicial amb un interès marcat en la continuïtat del vincle familiar entre pares i fills dins un context de divorci o separació marital. O bé a Sydney (Austràlia), al 1976 es va instaurar de forma permanent la MF després d'haver-se regulat el divorci un any abans.

A Europa la MF va arribar al 1973 quan Parkinson i Robinson creen a Gran Bretanya els primers Serveis de Mediació inspirats en l'experiència americana i canadenca; a l'any següent, també entra en vigor als Països Baixos.

A partir dels anys 80 s'amplia la influència de la MF a altres països europeus, com Bèlgica amb una important embranzida en la posada en marxa de serveis de MF; Itàlia, on a Milà l'any 1987, es crea el *Centre Municipal d'Atenció a la*

Família, GeA, dirigit per Irene Bernardini on s'ajuda a pares i fills en el procés de separació i divorci; o França, on un any més tard es funda *l'Associació per la promoció de la Mediació Familiar* des d'on també s'investigava sobre la instauració de la MF i es coordinaven accions per difondre-la per Europa (Lapasí i Ramón, 2008a; Vall i Villanueva, 2008) .

Un dels primers serveis de MF creats a Espanya al 1988 va ser el *Servei de Mediació a la família en conflicte* amb seu a Sant Sebastià (País Basc). Aquest servei subvencionat va ajudar a les famílies abans, durant i després de la separació o el divorci. Animats per l'experiència a Sant Sebastià, al 1996 el Departament de Justícia, Economia, Treball i Seguretat Social del Govern Basc va posar en marxa el primer Servei de Mediació Familiar del País Basc públic i gratuït per tots els seus usuaris amb vigència encara actualment. Segons fonts d'aquest servei, el passat 2007 es van realitzar un total de 214 mediacions, evidenciant un alt grau d'eficàcia en el moment de resoldre conflictes familiars i una bona acollida per part dels usuaris.

Al 1991, per iniciativa del Ministeri d'Assumptes Socials, es constitueix el primer servei de mediació a Madrid gestionat per *APSIDE – Centre de Resolució de Conflictes* sota la direcció de Trinidad Bernal. Inspirant-se en aquest darrer servei, al 2004 a Madrid mateix es posa en funcionament els *Centres d'Atenció a les Famílies (CAF)* on es fomenta la implantació de la MF a nivell intrajudicial oferint-la com un dels servei del centre destinats al recolzament a les famílies (Vall i Villanueva, 2008).

A altres Comunitats Autònomes Espanyoles també s'han fundat serveis de MF durant la dècada dels 90. Per exemple, a Aragó, al 1997 es crea un servei de MF a Saragossa en funcionament encara actualment i que ha duplicat el nombre d'usuaris en els darrers anys. A Andalusia, no va ser fins el 2001 que es van començar a desenvolupar programes de MF subvencionats per la Conselleria per la Igualtat i Benestar Social, amb l'objectiu de prevenir una incidència negativa en els menors causada per processos conflictius de separació matrimonial i la intervenció en els conflictes entre pares i fills.

Si centrem la nostra atenció en Catalunya, Comunitat Autònoma en la qual s'emmarca el nostre estudi, observem com al 1990 el magistrat de família

Pasqual Ortuño, coneixedor de les experiències mediadores a altres països europeus i amb la col·laboració de l'equip d'assessorament tècnic assignat als Jutjats de Família de Barcelona (SAT), van començar a derivar casos no per assessorament sinó per mediació, convertint-se en les primeres experiències de MF en l'àmbit judicial a Catalunya.

Paral·lelament, a Barcelona existien diversos serveis independents de l'Administració en els quals es portaven a terme processos de MF. És el cas del Servei de MF de Sant Pau, iniciat al 1994, o el Servei de MF de GENUS, el de INTRÉSS, o bé el Institut de MF de Barcelona.

Ara bé, a partir de la Llei 1/2001, de 15 de març, de mediació familiar de Catalunya, es va crear el Centre de Mediació Familiar de Catalunya, començant el seu funcionament el juny del 2002. Des d'aquest es promou la difusió i la consolidació de la MF a Catalunya, i la gestió de les mediacions públiques designant mediador entre els inscrits en el seu registre.

Al 2006 el Centre de Mediació Familiar va obrir un Servei de mediació a l'edifici del Jutjats de Barcelona, on una professional donava curs a les sol·licituds d'informació i a les derivacions judicials dels vuit Jutjats de Família de Barcelona, situats al mateix edifici, facilitant l'accés al servei i fomentant la rapidesa en la posada en marxa d'aquest. L'obertura d'aquest servei va venir impulsada per l'experiència de mediació intrajudicial promoguda pel Consell General del Poder Judicial i coordinada pel magistrat Pasqual Ortuño desenvolupada durant el 2006 a sis ciutats espanyoles: Madrid, Barcelona, Màlaga, Palma de Mallorca, Pamplona i Sevilla. Durant aquell 2006, la magistrada del Jutjat de Família número 18 de Barcelona, Isabel Tomás, va recollir dades durant tot l'any emetent posteriorment un estudi on posava de manifest que la intervenció mediadora es valorava de forma molt positiva: les parts es mostraven molt més tranquil·les davant de l'acte de la vista oral, haguessin arribat o no a acords prèviament durant el procés de MF, actitud inexistent en aquells casos que no havien passat per MF (Vall i Villanueva, 2008).

3.4.2. Instruments d'avaluació en la Mediació en l'Àmbit Familiar: exploració de situacions de Violència sobre la Dona

A la dècada dels 90, Chandler (1990), Ellis i Stuckless (1992) o Erickson i McKnight (1990) van posar de manifest la necessitat de crear un instrument per explorar les situacions de violència existents en una parella abans de la separació, durant el procés de mediació, i un cop acabat aquest. Segons aquests i altres autors (Iivari, 2010; Tishler et al., 2004), aquestes situacions no sempre són expressades obertament per les parts i caldria avaluar-ho prèviament per assegurar el desenvolupament de les sessions de mediació en un context segur tan física com psicològicament i sota principis bàsics com la voluntarietat o la bona fe.

Una de les primeres experiències trobades a la bibliografia sobre una exploració prèvia per detectar casos de violència sobre la dona, la trobem a l'estudi de Chandler (1990) on dins el *Family Peace Program* desenvolupat a Hawaii, hi havia un equip anomenat *The Premediation Counseling (PMC)* encarregat de fer entrevistes a les dones que volien començar un procés de mediació. Les preguntes efectuades en aquestes entrevistes personals o telefòniques estaven focalitzades en tres grans àmbits: presència d'abús, por a l'abús i capacitat per poder comunicar-se. Si es manifestava una situació de violència, es posava a l'abast de la víctima tot tipus d'informació per tal de resoldre la situació i si bé ho consideraven, posteriorment emprendre el procés de mediació.

De forma semblant, Yellott (1990) també remarcava la importància d'una entrevista abans d'iniciar el procés de mediació desenvolupada al *Community Mediation Program* de Tucson (Arizona). En aquest cas, les preguntes s'encaminaven a àrees com les següents: seguretat, història personal i de la parella, problemes amb abús de substàncies i el pla d'acció personal.

No va ser fins anys més tard quan Ellis i Stuckless (2006b) van administrar el *Domestic Violence Evaluation (DOVE)*; Ellis i Stuckless (2006a)) a 147 homes i dones, tots ells parella, abans de la seva participació en un procés de MF per arribar a acords en relació al seu divorci. Van obtenir dades sobre el grau de risc d'aparició de situacions de violència dins la parella: el 50% de les dones

havien viscut situacions de violència abans de la separació i el 10% n'havien viscut després; la violència i l'abús conjugal, el control emocional i conductual de l'home sobre la dona i els problemes de salut mental van destacar significativament com predictors de violència després de la separació de la parella. Davant les dades obtingudes, els autors consideren de gran importància la utilització del DOVE com a eina suplementària en l'avaluació dels casos en els quals es vulgui iniciar una MF per resoldre els conflictes derivats de la separació o divorci. A més, aquesta eina ajuda a preveure i reduir les situacions de violència entre les parts i/o cap als fills d'aquests. Per finalitzar, animen a dur a terme aquestes avaluacions per així detectar situacions de violència, desenvolupar un procediment basat en la seguretat de la víctima i reforçar el seu paper actiu dins el procés que està vivint.

En la línia del que proposen els autors anteriors, Clemants i Gross (2007) desenvolupen un estudi per conèixer les pràctiques i els protocols per identificar i gestionar casos de violència sobre la dona, duts a terme per 94 centres de mediació familiars americans. El 69% del centres reconeixen la importància en detectar aquest tipus de situacions; ara bé, només el 37% utilitzaven algun tipus de procediment formal per detectar-ho. Dins d'aquests, el 42% no està basat en un protocol sistemàtic i el 3% esperen que els clients reportin ells mateixos si han viscut algun tipus de situació semblant. 36 dels 94 centres analitzats duien a terme un procediment formal amb una eina d'avaluació (no s'especifica quina, però en alguns casos l'omplia les parts implicades i en altres ho feia l'entrevistador) i per aquest motiu el 17% d'aquests centres formaven als entrevistadors en la matèria per fer-los coneixedors de com podien afectar les dinàmiques de la violència intrafamiliar al procés de mediació.

En un estudi de Beck i cols. (2010) en el qual es portava a terme MF en casos de divorci, es va utilitzar el *Relationship Behavior Rating Scale (RBRS)* (Beck et al., 2009), una escala de 41 ítems on es preguntava als participants la freqüència amb la qual havien experimentat diverses formes de violència i/o abús en una escala del 0 al 6. També van utilitzar el *Domestic Violence Evaluation (DOVE)* (Ellis and Stuckless, 2006a), una entrevista de 19 ítems per identificar situacions de risc dins una parella, abans i després del divorci. Amb

aquests dos instruments els investigadors consideraven que si alguna de les parts havia contestat positivament a algun del 19 ítems de la primera escala o a algun dels 4 de la DOVE, tots ells relacionats amb violència física, catalogaven el cas amb presència de violència dins la parella. No es disposava de les dades d'abús psicològic o control coercitiu en molts dels casos i per tant no van incloure aquest tipus de violència a l'estudi. Els autors destaquen i remarquen la importància de poder avaluar prèviament qualsevol situació de violència dins la parella abans d'iniciar un procés de MF en qualsevol dels contextos en els quals es pugui dur a terme (divorci, separació, custòdia del fills, etc.). Consideren que no identificar aquestes situacions posa en perill el correcte desenvolupament de la MF deixant a la víctima en una situació d'indefensió durant el procés. Proposen un estudi previ més profund d'aquells casos que vulguin iniciar MF incloent també a la família extensa per corroborar o desmentir allò reportat per les parts.

Holtzworth-Munroe, Beck i Applegate (2010) apunten que molts mediadors consideren important avaluar prèviament si hi ha situacions de violència o abús dins la parella desitjosa d'iniciar un procés de MF. Però la realitat aporta dades contradictòries: la majoria de casos no compta amb aquest tipus d'avaluació. Els mateixos autors afirmen que alguns dels instruments utilitzats actualment en la identificació d'aquestes situacions presenten serioses limitacions. Per aquests motius, ells mateixos han desenvolupat una nova eina per poder identificar violència o abús dins la parella durant els processos de MF, el *Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns (MASIC)*. El MASIC està construït com una entrevista per ser administrada a ambdues parts i identifica diferent tipus d'abús (control coercitiu, abús físic, amenaces i/o assetjament, durant la relació de parella i en el darrer any). No ha estat validat encara, però els autors posen de manifest la necessitat d'utilitzar aquest o altres tipus d'eines per identificar situacions de violència o d'abús i assegurar així la realització de la MF en un context adequat i segur.

En el context espanyol, trobem l'aportació de Lobo i Samper (2011) a l'elaborar i publicar tres guies o protocols, que tot i no ser instruments estandaritzats, poden ajudar a la recollida d'informació sobre la presència o absència de VIDO,

guiar l'avaluació prèvia a la mediació, i facilitar la decisió sobre si el cas és o no mediable.

3.4.3. Mediació en l'Àmbit Familiar en casos arxivats de Violència sobre la Dona: l'experiència pilot

3.4.3.1. Introducció

L'experiència i els estudis internacionals ens parlen, en la majoria dels casos, de MP en casos de VIDO però la nostra experiència pilot està centrada en processos de MF en casos arxivats de VIDO. Per aquesta raó, es va realitzar una recerca bibliogràfica d'estudis i experiències en l'àmbit esmentat. Malauradament, la cerca no va reportar cap dada significativa i l'explicació la podem trobar en fets com el següent: després d'establir contacte amb 44 organitzacions internacionals de mediació, totes elles membres del Fòrum de Justícia Restaurativa (Annex 1), hem obtingut resposta de 5 d'elles. En 3 d'aquestes no desenvolupaven cap servei semblant i les altres 2 ens reportaven informació de programes VOM, però res en MF.

En l'àmbit estatal tampoc trobem experiències idèntiques a la desenvolupada en el present estudi (Gordillo, 2007; Guardiola, 2009). Ara bé, Jiménez (2008) obre un debat exposant la possibilitat de permetre el desenvolupament de processos de MF en l'àmbit de violència de gènere, sobretot en aquells casos on existeixin vexacions o injúries d'escassa entitat fruit de contínues discussions entre les parts i on l'equilibri entre aquestes es pugui restablir amb normalitat sota consideració del jutge. L'autor subratlla la necessitat d'una exhaustiva valoració de les parts abans de qualsevol tipus de mediació en la qual s'indiqui en quina situació es troben per poder començar a negociar.

Tot i la manca d'experiències relacionades directament amb la MF en VIDO, l'abril del 2008 i des del Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya, es va posar en marxa una experiència pilot de mediació en conflictes familiars derivats de procediments arxivats dels Jutjats de Violència sobre la Dona. Després d'un any d'experiència, Guillamat i Vergara (2009) van posar de manifest la necessitat d'atendre aquelles situacions que arriben als Jutjats de VIDO que responen a conflictes familiars i/o relacionals, i no pas a una situació

de maltractament. Arxivar aquests procediments sense una via de resolució del conflicte fomenta la possibilitat de noves denúncies i sobretot, un deteriorament i cronicitat en el sistema familiar. Per tant, cal considerar els conflictes familiars des d'una perspectiva més àmplia, trobant així la resposta més efectiva des del mateix sistema judicial independentment de la jurisdicció on recaigui el conflicte.

És necessari tenir en compte el context en el qual es va moure aquesta experiència pilot comentada anteriorment, la continuació i l'ampliació desenvolupada al llarg del present estudi: cal deixar de parlar de MP en VIDO; el procés de mediació en aquests casos no es focalitza en el suposat fet delictiu en sí (violència sobre la dona). On sí hem de centrar la nostra atenció és en la possibilitat de dur a terme procediments de MF donada la tipologia familiar subjacent al conflicte que els va encaminar als Jutjats. Tot i estar principalment relacionada amb els procediments civils de família, separació i divorci, segons la Llei 15/2009, de 22 de juliol, de Mediació en l'Àmbit del Dret Privat, el Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya (CMDPC) promou la mediació en tots els conflictes familiars que arriben a la via judicial amb el propòsit d'innovar i cercar noves vies d'utilitat de la mediació per simplificar i desjudicialitzar els conflictes familiars, buscant solucions consensuades entre les parts amb l'ajut de mediadors especialitzats en l'àmbit judicial. Aquí és on hem de situar la nostra experiència.

3.4.3.2. Descripció del Servei

La MF en assumptes arxivats de VIDO s'inicia quan el jutge coneixedor de la situació relacional decideix arxivar les diligències urgents al considerar els fets dirigits NO constitutius de delictes. Per tant, després d'haver conclòs el Judici Ràpid pertinent o decidit el sobreseïment de la situació relacional, es deriva al Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya.

Mitjançant ofici (providència) del Jutjat de VIDO s'envia les parts a sessió informativa de MF. Prèviament, l'oficina judicial es comunica telefònicament amb el Servei de Mediació Familiar per senyalar dia i hora. La proximitat del Servei de MF i els Jutjats de VIDO permet fer aquesta primera sessió informativa de forma *exprés*, és a dir, en el mateix dia les parts han estat al

Jutjat de VIDO, s'ha arxivat l'expedient i decideixen de forma consensuada fer la sessió informativa de mediació. La persona de l'oficina judicial tramita l'expedient de VIDO i és qui generalment acompanya a les parts fins al Servei de Mediació per rebre la informació de forma conjunta i/o separada (segons decideixin les parts o la persona mediadora). Al finalitzar la sessió informativa, queden citats per iniciar la mediació si així ho decideixen voluntàriament. Aquesta complicitat tècnica entre l'oficina judicial i el tècnic del Servei de MF dóna una immediatesa que facilita la contenció del conflicte i el reconeixement de les parts després d'un plegat de successos (denúncies, detenció, judici, etc.).

Durant la sessió informativa, es motiva a les parts perquè acceptin donar-se l'oportunitat de participar en un procés de mediació a la fi de respondre els seus problemes relacionals i de convivència. Aquest compromís mutu de participar en un procés de comunicació gestionat per una persona mediadora té un efecte de contenció del conflicte i de prevenció evitant noves denúncies. A més, també es descronifica el conflicte, doncs amb posterioritat podran parlar i treballar sobre la situació que els ha portat al Jutjat de VIDO.

En tot cas, el Servei de MF sempre comunica immediatament al Jutjat de VIDO l'acceptació d'inici de mediació i la designa de la persona mediadora responsable de la mediació. Aquesta, és del mateix Servei de MF o bé un/a mediador/a homologat/da i designada pel Centre de Mediació a la prova pilot d'assumptes arxivats de VIDO.

Quan les parts no accepten el procés de mediació, el Servei de Mediació Familiar informarà igualment de la impossibilitat de dur a terme la mediació i de l'arxiu de l'expedient. En cap cas s'informarà dels motius de la impossibilitat que pertany a l'àmbit de la confidencialitat de les parts.

Des del moment de la sessió informativa s'activa el protocol d'actuació en assumptes VIDO, amb particularitats respecte els temes d'ordre judicial familiar general, tenint cura de l'existència d'alguna causa que fes inviable la mediació, com per exemple: l'existència d'una ordre d'allunyament entre les parts, la detecció d'algun tipus de desequilibri entre les parts, com la submissió,

dependència o baixa autoestima, o la presència d'alguna patologia que impossibiliti la participació en el procés de mediació.

Cal tenir en compte que les parts en conflicte tenen relació prèvia a la denúncia judicial (membres de la mateixa família, amb vincles de filiació, de consanguinitat, relació matrimonial o de parella, etc.) dins la qual es poden establir dinàmiques relacionals generadores de violència.

La sessió informativa és una part importantíssima prèvia al procés de mediació i té les mateixes característiques que qualsevol sessió informativa de caràcter general: és el moment on es fa una criba dels temes considerats mediables, es valora la idoneïtat de les persones per seguir el procés de mediació, es conté el conflicte entre les parts (s'ofereix la mediació com instrument del jutjat de reorientar la solució del conflicte relacional entre les parts), les parts prenen consciència de la mediació com instrument per la resolució dels seus conflictes i per comunicar-se de forma diferent, i finalment, amb l'ajuda de la gestió mediadora, les parts descriuen els temes que volen treballar orientats a decidir seguir amb la seva convivència o bé organitzar la seva separació.

Tanmateix s'informa dels aspectes comuns a qualsevol derivació judicial en l'àmbit familiar: la gratuïtat de la mediació segons disposa la Llei de Mediació de Dret Privat 15/2009 de 22 Juliol en casos d'existència de fills menors i/o discapacitats, el màxim de 6 sessions a les que tenen dret, la imparcialitat i la neutralitat de la persona mediadora, la confidencialitat de tot el procés de mediació i la necessitat de protegir en primera instància els drets dels fills menors.

En el cas d'acceptació de les parts de participar en un procés de mediació i si la persona mediadora estima viable el seu inici, les dues parts signen la Sol·licitud de Mediació Familiar (Annex 2) i en el mateix moment s'assenyala dia i hora per començar pròpiament el procés de mediació.

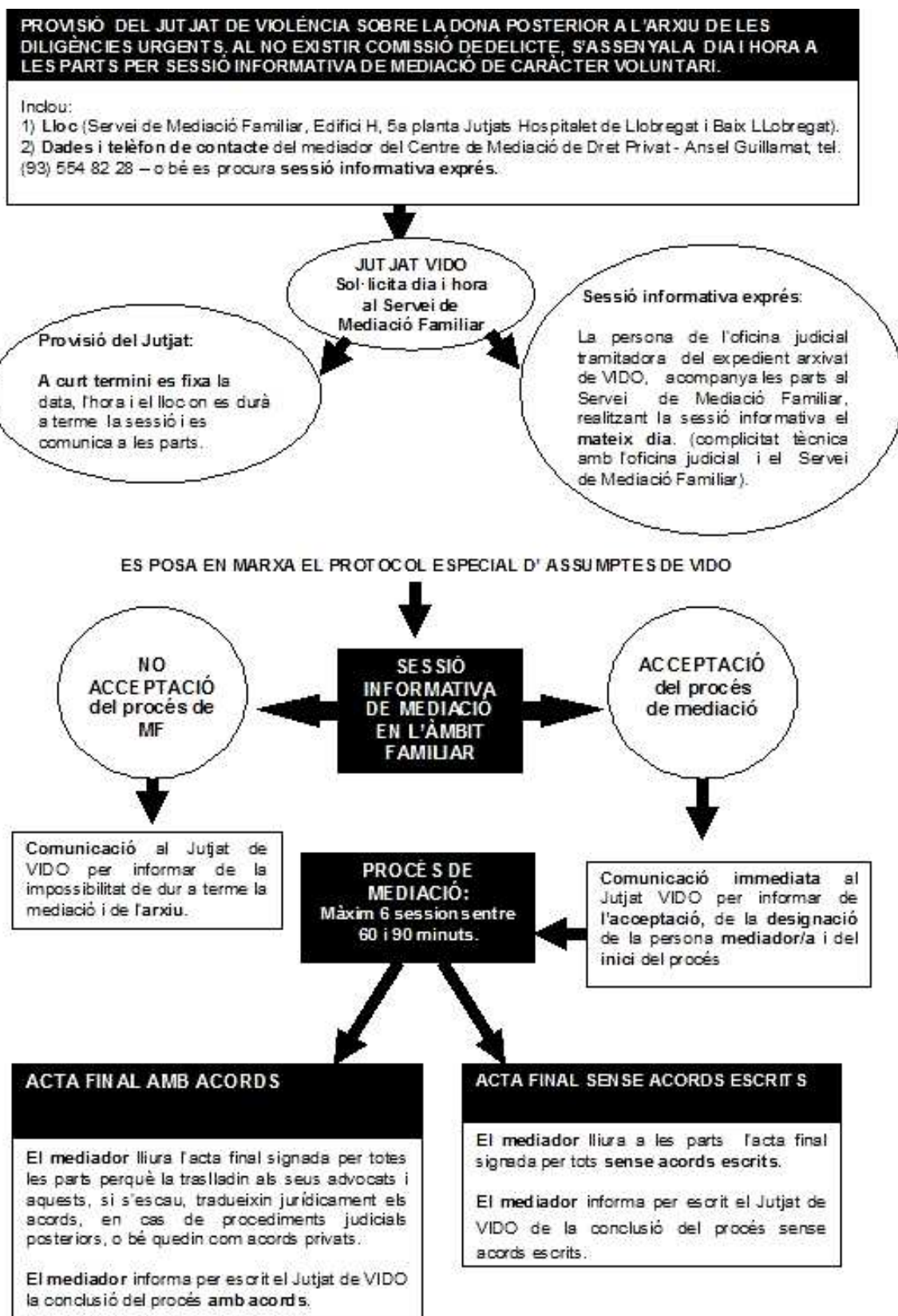
Les sessions de mediació es porten a terme dins l'edifici judicial, això ajuda a la contenció entre les parts i dóna continuïtat a la tutela judicial en la resolució del conflicte.

La primera sessió s'inicia amb la signatura de l'Acta inicial i d'acceptació de la Mediació Familiar (Annex 3) per les parts i la persona mediadora designada pel procés de mediació. És important l'objectivització del problema i la detecció de les relacions disfuncionals causants del clima de violència, amb indicació explícita de treballar els temes dins les sessions per evitar noves baralles entre ells. En aquesta primera sessió també es construeix l'agenda per futures trobades i temes a tractar així como iniciar un primer espai per la interactuació de les parts (per a començar a parlar).

A mida que es desenvolupen les següents sessions, fins un màxim de 6, les parts van adquirint noves habilitats relacionals i comunicatives (efecte pacificador i educatiu de la mediació) fins que en algun moment del procés són capaços d'establir un nou ordre de convivència, o de definir les condicions de la seva separació, o noves modificacions de mesures provisionals o definitives. Els nous compromisos assolits es recullen en l'Acta Final de la Mediació (Annex 4) contenidor dels Acords de Mediació i són signats per les parts i la persona mediadora. Serveixen pel seu propi ús o bé per adreçar-los als advocats en el cas de separació. Es dona a conèixer la finalització del procés al Jutjat de VIDO derivador de l'assumpte.

Si no s'assoleix formalment cap acord escrit, s'envia igualment l'avís de finalització sense acords escrits al Jutjat de VIDO.

Figura 1. Circuit de MF en Casos arxivats dels Jutjats de VIDO.

4. Hipòtesis

1. La MF provoca una millora en la comunicació en la majoria dels casos.
2. Els casos on hi hagi desistiment de les parts o del Jutjat retornaran al sistema judicial amb possibilitat de cometre delictes de maltractament sobre la dona en major grau que els participants en el procés de MF (tancat amb acords o sense).
3. Aquells casos que han iniciat un nou procés de MF no retornaran al sistema judicial al optar per la MF en la resolució dels seus nous conflictes.
4. Al llarg del procés de MF i fins a un any un cop finalitzat es reduirà la conflictivitat penal.
5. El retorn al servei un cop finalitzat el procés de MF respon a nous objectes de disfuncionalitat relacional.
6. L'arribada a la sessió informativa de forma conjunta preveurà la finalització completa del procés de mediació i l'establiment d'acords.
7. L'arxivament de casos de VIDO no resol satisfactòriament el conflicte relacional existent entre les parts.
8. L'efectivitat de l'experiència pilot serà valorada positivament per part de tots els agents judicials.
9. Els usuaris del servei recomanarien la MF a altres persones.

5. Disseny de la recerca

5.1. Població

La població objecte d'aquest estudi està formada pels expedients de l'“Experiència pilot de Mediació en Conflictes familiars derivats de procediments arxivats en els Jutjats de VIDO” desenvolupada al servei de Mediació Familiar dels Jutjats de l'Hospitalet de Llobregat.

5.2. Mostra

5.2.1. Sistema i criteris de mostreig

Es van utilitzar els 63 expedients disponibles (n = 63 dones i 63 homes) d'aquells jutges que havien arxivat el cas de VIDO i trobaven convenient enviar el cas a Mediació Familiar.

5.3. Límits territorials i temporals de la recerca

L'àmbit territorial a què afecta la recerca és tot el territori pertanyent als partits judicials de l'Hospitalet de Llobregat, principalment, i també els de St. Feliu de Llobregat, Gavà, Cornellà de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Sant Boi de Llobregat i Barcelona.

Els expedients analitzats abracen un període comprés entre abril de 2008 i desembre de 2010.

5.4. Metodologia emprada

5.4.1. Anàlisi d'expedients

Es van analitzar tots els expedients administratius dels processos de MF realitzats. Els blocs de variables extrets dels expedients han estat els següent (Annex 5):

- a) *Sociodemogràfiques*: Gènere dels participant, edat, país d'origen, nombre de fills comuns i no comuns.
- b) *Característiques del conflicte*: tipus de relació entre les parts (matrimonial/no matrimonial), temps de convivència, situació actual (convivència actual/no, i temps de ruptura, si hi ha).

- c) *Context judicial*: Partit judicial de procedència, assistència gratuïta (en reben o no), conductes referides que podrien ser tipificades com a delictes (amenaces, coaccions, maltractaments físics/psíquics, etc.).
- d) *Procés de mediació*: arribada a la sessió informativa (junts o per separat), nombre d'acords presos i tipologia d'aquests, durada del circuit judicial – mediació (des de la providència fins l'acta final), durada del procés de MF (nombre de sessions i nombre de dies des l'acta inicial a l'acta final).
- e) *Efectes de la mediació*: sol·licitud de nous processos de MF (tipus de demandes i temps transcorregut des de la finalització de la MF), retorn al sistema judicial (temps transcorregut des de la finalització de la MF), establiment de delicte de maltractament cap a la dona.

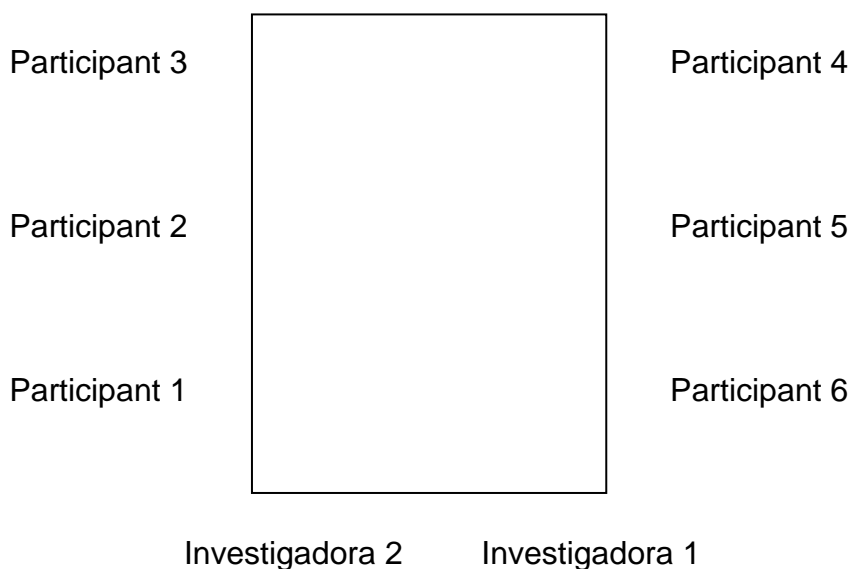
5.4.2. Focus Group

Es van realitzar dos Focus Group i el primer d'ells el formaven *agents judicials* implicats en algun punt del circuit de l'experiència pilot per conèixer la seva valoració i opinió sobre l'aplicabilitat de futur.

El grup estava integrat per 8 persones, 4 dones i 4 homes. Entre finals de maig i principis de juny del 2011, es va procedir a cercar agents judicials de diferent procedència a través d'e-mails i contactes telefònics. S'explicava el context de la investigació i s'informava breument de l'experiència pilot a aquells que la desconeixien, lliurant a tots ells la comunicació de Guillamat i Vergara (2009) (Annex 6). Finalment es va constituir un grup format per 2 fiscals i 2 jutges de Jutjats de VIDO, 2 mediadors amb experiència en casos de l'estudi pilot i 2 mediadors habilitats per el CMDPC sense experiència en aquest àmbit . En els contactes amb aquests agents es va procurar que aportessin posicions crítiques i confrontades sobre l'experiència.

A finals del mes de juny es va tornar a contactar per establir el dia i l'hora del Focus Group. El 5 de juliol a les 16h. es va iniciar la taula de debat amb les absències dels 2 fiscals al·legant motius personals i professionals. Els fiscals havien sol·licitat consultar al Ministeri Fiscal sobre la seva participació al Focus Group, però per qüestió de temps no va ser possible contactar-hi i finalment no es van poder personar. Conseqüentment el Focus Group va quedar reduït a 6

persones disposades en la taula rectangular de debat de la forma següent (la disposició dels participants no coincideix amb l'ordre dels càrrecs nombrats en el paràgraf anterior ni als noms esmentats en els agraïments del present estudi):

El segon Focus Group va ser el format per les persones que *havien pres part en algun procés de MF en casos arxivats de Violència sobre la Dona* durant l'experiència pilot. El grup també estava integrat per 8 persones, 4 dones i 4 homes entre els quals no existeix cap tipus de relació prèvia; cap dels components era la parella d'un altre.

Per escollir els integrants, entre finals del mes de maig i principis de juny del 2011 es van cercar dels expedients administratius corresponents a l'experiència, localitzant els números de telèfon necessaris per contactar amb les persones. Abans de la trucada, el component de l'equip revisava el cas. Durant la primera part de la trucada la investigadora es presentava, es feia esment al cas i a la mediadora que havien tingut i es preguntava sobre la situació actual. Un cop situats i havent creat un clima cordial, s'explicava l'estudi que estem realitzant i la necessitat de recollir informació de les persones que havien format part de l'experiència per ajudar a millorar-la. Es convidava a col·laborar voluntàriament en un grup de debat a principis del mes

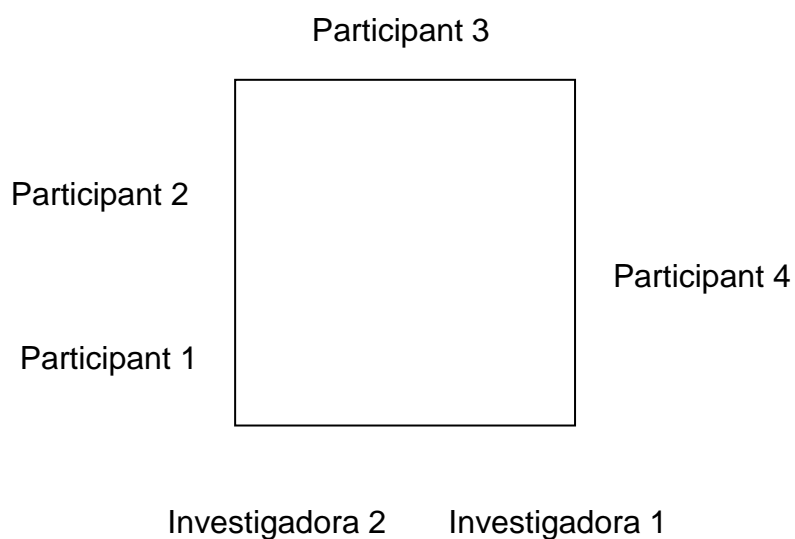
de juliol en el qual explicar la seva vivència personal juntament amb altres persones que també havien passat pel servei.

Es va anar conformant una llista amb les persones disponibles i a finals de juny es va tornar a contactar amb elles per confirmar exactament el dia i l'hora: el 7 de juliol a les 16h.

Arribats el dia 7 de juliol, vam rebre una sèrie de trucades per disculpar l'absència d'alguns participants per raons de feina, malaltia o oblit (tot i havent-ho recordat el dia abans a tots ells). Així, ens vam trobar amb el següent Focus Group:

- Participant 1: Dona de 33 anys de nacionalitat espanyola. Mediació finalitzada al juny del 2010.
- Participant 2: Dona de 47 anys de nacionalitat espanyola. Mediació finalitzada al març del 2010.
- Participant 3: Home de 43 anys de nacionalitat espanyola. Mediació finalitzada al març de 2009.
- Participant 4: Dona de 36 anys de nacionalitat espanyola. Mediació finalitzada al novembre del 2010.

La situació en la taula de debat de forma rectangular era la següent:

Per iniciar ambdós Focus Group, les dues investigadores donaven la benvinguda als participants, s'agraïa la col·laboració i s'informava del document disposat davant la cadira de cada component: en el cas dels agents judicials, un consentiment escrit per la filmació i la gravació de la sessió de la qual extreure dades únicament amb finalitat científica, i també per fer aparèixer el seu nom a l'estudi si així ho desitjaven (Annex 7), i en el cas dels usuaris del servei, només el consentiment per la filmació i la gravació amb finalitats científiques (Annex 8), deixant clar que els noms dels usuaris no es farien públics assegurant la confidencialitat de les dades i l'anonimat. També s'informava de la possibilitat d'obtenir un justificant laboral conforme aquella tarda havien participat al Focus Group (Annex 9). Finalment, es deixava clar la desconeixença prèvia de tots els participants en referència a les preguntes a tractar i seguidament es donava inici a aquestes.

5.4.3. Anàlisi de la informàtica judicial

S'ha realitzat l'anàlisi de la informàtica judicial de Catalunya i Espanya sobre el possible retorn del conflicte (judicialització del conflicte) a través del registre SIRAJ (*Sistema Integrado de Registros Administrativos de Apoyo a la Actividad Judicial*) i de la base de dades TEMIS (deessa grega de la justícia) que permet conèixer els processos i condemnes acumulats per un ciutadà a qualsevol de les jurisdiccions, ja sigui penal, civil, social o contenciós, en tot el territori català.

5.5. Planificació i recursos

5.5.1. Cronograma

- Desembre 2010 - Març 2011, Juliol 2011 i Novembre 2011: FASE I: Documentació i Bibliografia.
- Febrer 2011: FASE II: Creació de les plantilles de recollida de dades i sistematització de variables.
- Març - Juliol 2011: FASE III: Consulta d'expedients i Focus Group.
- Juny - Octubre 2011: FASE IV: Anàlisi estadística, obtenció de resultats i elaboració de conclusions.

- Novembre 2011: FASE elaboració del informe d'investigació.

Figura 2. Cronograma de la recerca des de Desembre 2010 fins Novembre 2011.

	Des.	Gen.	Feb.	Mar.	Abr.	Jun.	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.
Fase I: Documentació i bibliografia											
Fase II: Disseny de la recollida de dades											
Fase III: Recollida de dades											
Fase IV: Anàlisi de dades											
Fase V: Redacció informe											

5.5.2. Equip de recerca

La investigació està conformada per dos equips, un d'àmbit universitari i l'altre professional. La coordinació pertany respectivament al Dr. Miguel Ángel Soria per una banda i per l'altre a la Sra. Anna Vall i a la Sra. Ansel Guillamat.

- **Equip Universitat de Barcelona:**
  - o Dr. Miguel Ángel Soria: Coordinació de l'equip d'investigació, supervisió del procés d'investigació i elaboració de les conclusions.

- Montserrat Yepes Baldó: Supervisió de la recollida i anàlisi de les dades obtingudes. Assessorament metodològic. Anàlisi estadística de les dades.
- **Equip Mediació Familiar:**
- Ansel Guillamat: Coordinació de l'equip d'investigació. Col·laboració en el tractament de dades, disseny, procés i conclusions de la investigació.
  - Anna Vall: Coordinació en l'àmbit jurídic, anàlisi de dades i conclusions de la investigació.
  - Lourdes Carrasco: Elaboració del marc jurídic, recollida de dades i elaboració de les propostes.
  - Patrícia Alba: Recerca bibliogràfica, elaboració del marc teòric, recollida de dades, redacció i formatació del informe.

5.5.3. Pressupost

Taula 1. Pressupost de la Recerca.

CONCEPTE	COST
Coordinació i gestió	1.200,00 Euros
Metodòloga i anàlisi informàtica	800,00 Euros
Equip / treball de camp	1.200,00 Euros
Transport i desplaçament	250,00 Euros
Material fungible	150,00 Euros
Picatge, mecanografiat i correccions	200,00 Euros
Diversos	200,00 Euros
TOTAL	4.000,00 Euros

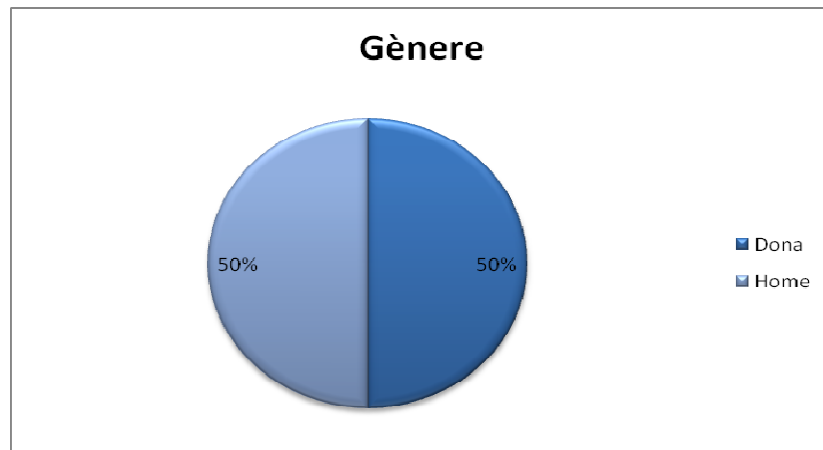
6. Resultats

6.1. Anàlisi dels Expedients. Anàlisi Descriptiva de les Dades

a) Variables Sociodemogràfiques:

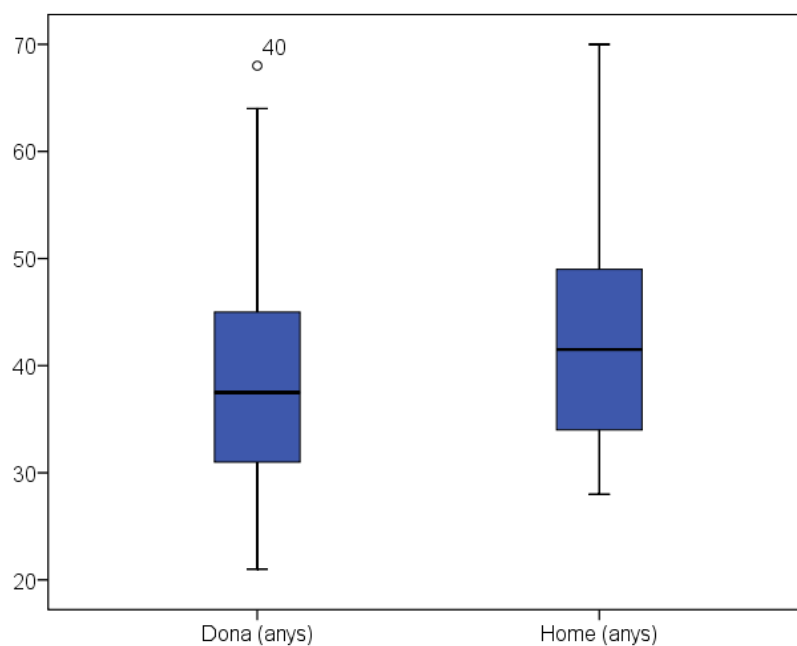
- *Gènere*: La meitat dels usuaris pertanyen a cada gènere (50% homes i 50% dones).

Gràfic 1. Gènere dels usuaris del Servei de MF en casos arxivats de VIDO.

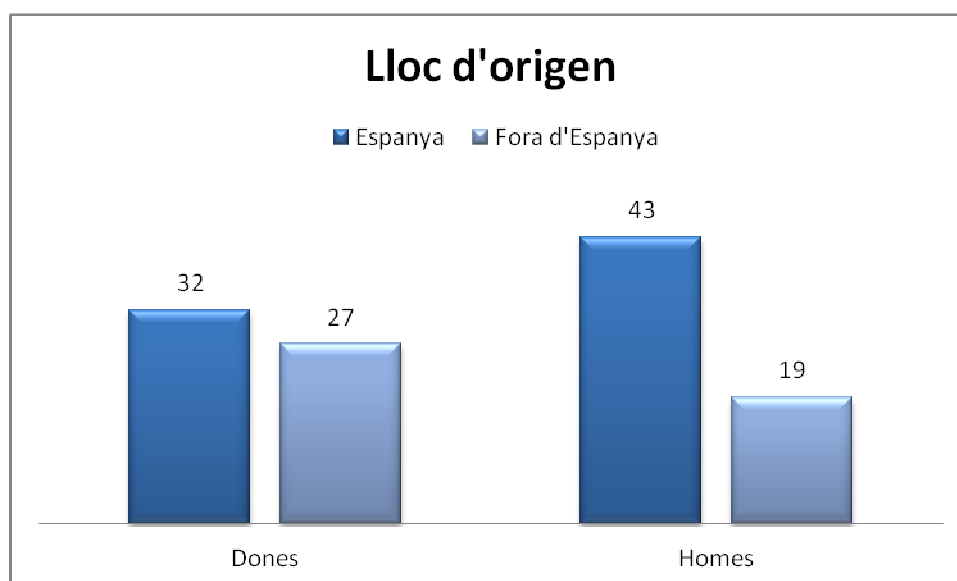
- *Edat*: L'edat mitja dels participants és de 39,31 (DT = 10,40) en el cas de les dones i de 42,19 (DT = 11,002) en el dels homes.

Gràfic 2. Edat dels usuaris.

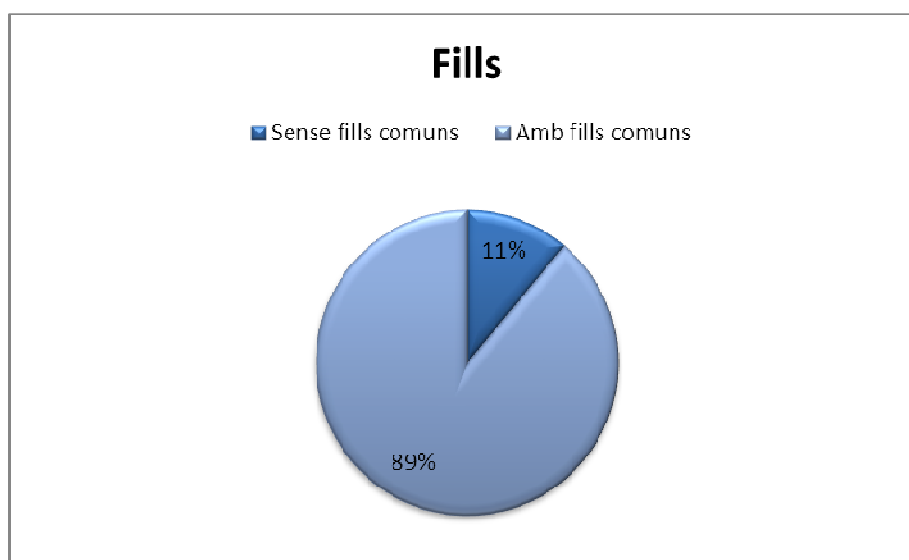
- *Origen:* Un 50,8% de les dones i un 68,3% dels homes són espanyols/es. Un 24,2% de les parelles estan formades per persones d'origen diferent (un 5,2% de dones espanyoles tenen parelles no espanyoles, i un 19% dels homes espanyols tenen dones no espanyoles). En un 27,6% dels casos els dos membres de la parella són estrangers, i en el 48,3% els dos són espanyols.

Gràfic 3. Lloc d'origen dels usuaris.

- *Fills:* Un 88,9% de les parelles tenen fills en comú i un 20,6% també tenen fills amb altres relacions (no comuns). El número de fills comuns va de 1 a 4 (mitja=1,55; DT=0,74), mentre que el nombre de fills no comuns es troba entre 1 i 3, tant pels homes com per les dones. L'edat dels fills comuns (mitja=8,96; DT=8,57; Rang=0-38) és inferior a la dels no comuns (mitja=18,96; DT=5,05; Rang=10-27), indicant que els fills no comuns es van tenir en relacions prèvies.

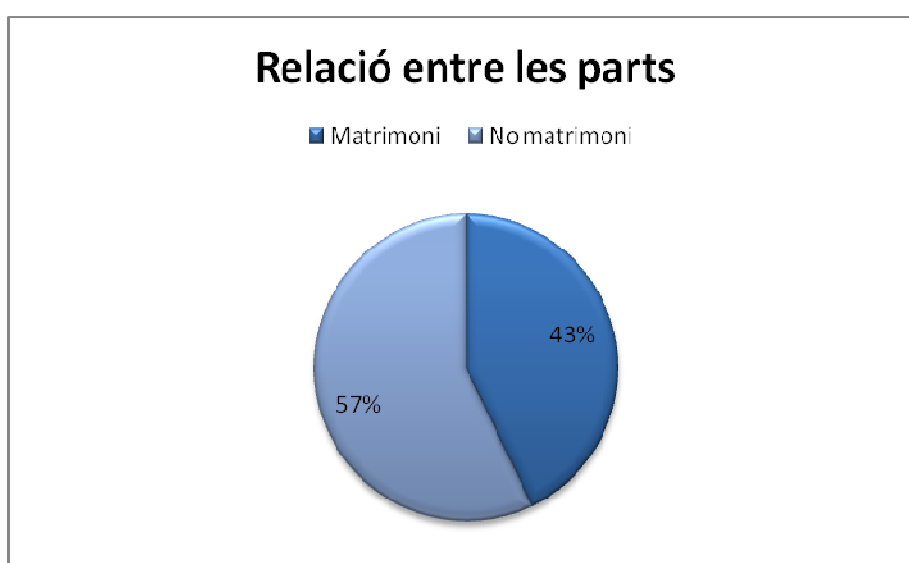
Gràfic 4. Relació dels usuaris amb fills comuns i sense fills comuns.

b) Característiques del conflicte:

- *Relació i convivència entre els usuaris:* El 42,9% de les parelles són matrimonis. Entre els matrimonis, un 61,5% compartien domicili en la primera sessió informativa, tot i que només el 52% manifestaven mantenir la convivència (dues parelles compartien domicili però no conviuen junts). Pel que fa a les persones sense relació matrimonial, el 40% compartien domicili i el 32,4% mantenien la convivència.

Gràfic 5. Tipus de relació entre els usuaris.

- *Temps de convivència*: Només 5 casos (7,9%) manifesten el temps que porten convivint, essent la mitja d'aquests de 5,8 anys (rang=2–9 anys; DT=3,11). Per altra banda, disposem de dades sobre el temps transcorregut des del trencament de la relació de 20 parelles: el temps mig és de 3 mesos (rang=0-2 anys, DT=0,64).

c) Context judicial:

- *Partit Judicial*: El 55,6% procedeixen del Partit Judicial de l'Hospitalet de Llobregat.
- *Assistència gratuïta*: Un 39,7% de les dones reben assistència gratuïta mentre el percentatge d'homes és lleugerament superior (47,6%).
- *Conductes referides en els historials que podrien ser tipificades com a delictes*: En un 33,3% dels casos es parla d'amenaçes i en un 27% de coaccions. Els maltractaments psicològics o físics només apareixen en una ocasió (1,6%).

d) Procés de mediació:

- *Sessió informativa*: En general els dos participants van assistir a la sessió informativa (88,9%) tot i que en un 11,1% dels casos només hi va assistir l'home. L'arribada a la sessió es va fer conjuntament en un 50,8% de les ocasions, i en un 49,2% de forma separada.

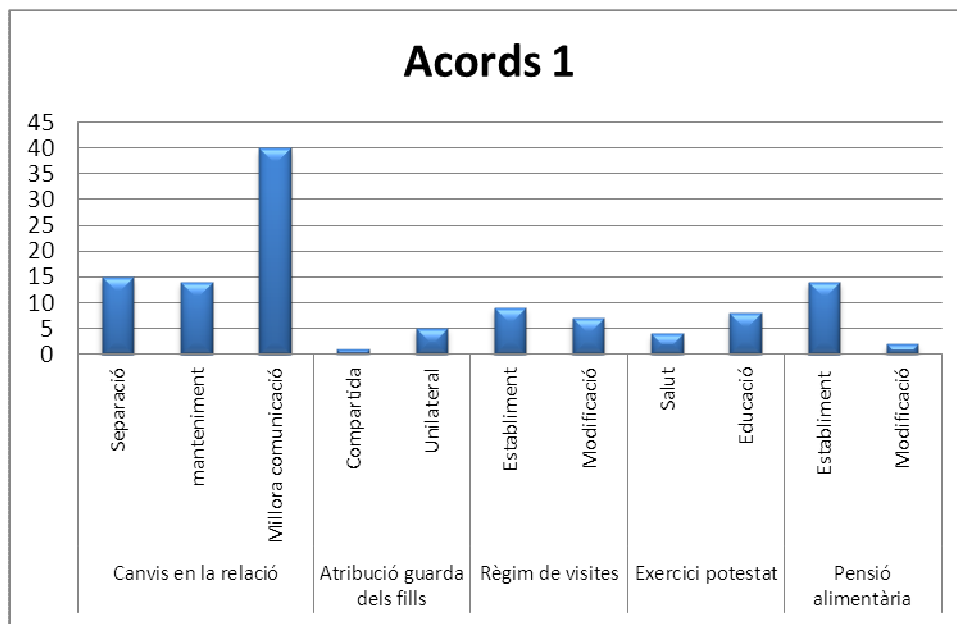
Gràfic 6. Descripció de l'assistència dels usuaris a la sessió informativa.

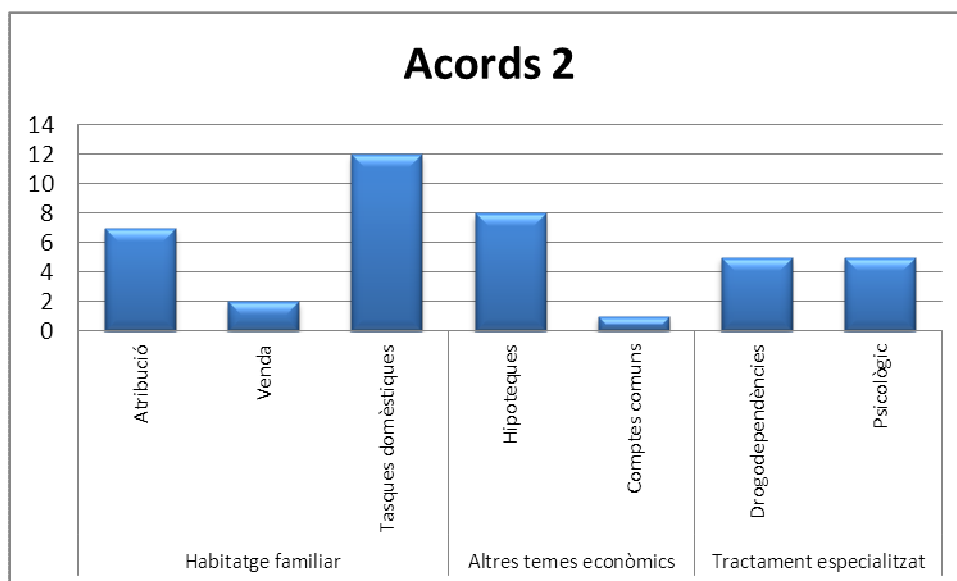
- *Nombre d'acords presos i tipologia:* Un 63,49% de les parelles prenen acords en relació a la millora de la seva comunicació després de la mediació. Els canvis en la relació, manifestats pel 47,62% dels participants, es concreta en un 50% en la separació i en un altre 50% en la decisió de mantenir la convivència. De les parelles que prenen decisions en relació a les visites materno-paterno-filials i de família extensa (25,4%) un 56,3% decideixen establir el règim de visites mentre que un 43,8% les modifiquen. Sobre la pensió alimentària (25,4%), un 87,5% arriben a l'acord d'establir-la i un 12,5% modifiquen la situació prèvia a la mediació. Pel que fa a l'exercici de la potestat (19%) els temes tractats foren la salut, en un 33,3% dels casos, i l'educació en el 66,7% restant. De les 6 parelles que van establir acord en relació a la guarda dels fills (19%), un 83,3% la van escollir unilateral i només en un 16,7% (un cas) va ser bilateral. Totes les parelles que van acordar quelcom en referència a les tasques domèstiques (n = 12, 19%) van decidir distribuir-les i reorganitzar-les. En 10 ocasions l'acord pres estava referit al tractament especialitzats d'una de les parts o d'ambdues (15,9%); la meitat dels casos estaven relacionats amb les drogodependències i l'altre meitat amb tractament psicològics. Pel que fa als temes econòmics, en relació a la vivenda familiar (14,3%), el 77,8% van arribar a l'acord sobre la seva atribució i un 22,2% sobre la venda. Relacionat amb aquesta qüestió, un 88,9% dels que prenen altres acords econòmics es referien a la hipoteca i un 11,1 als comptes comuns.

Gràfic 7. Nombre d'acords presos pels usuaris i tipologia (1r. Part).

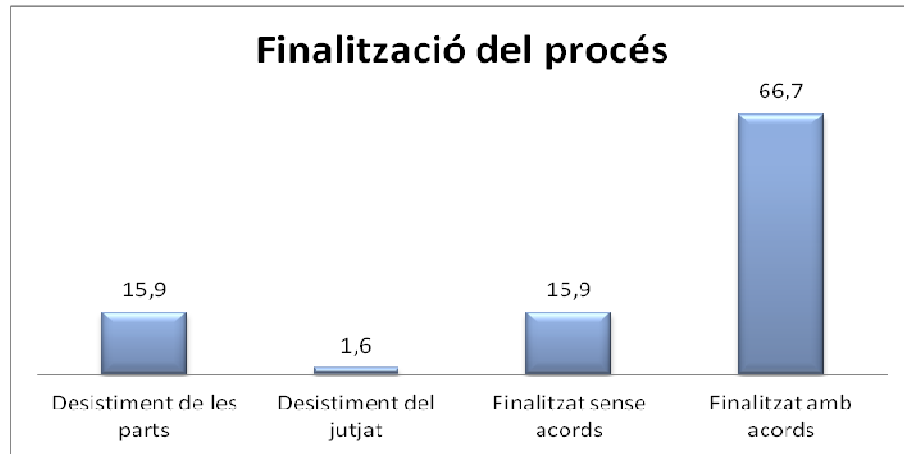
Gràfic 8. Nombre d'acords presos pels usuaris i tipologia (2n. Part).

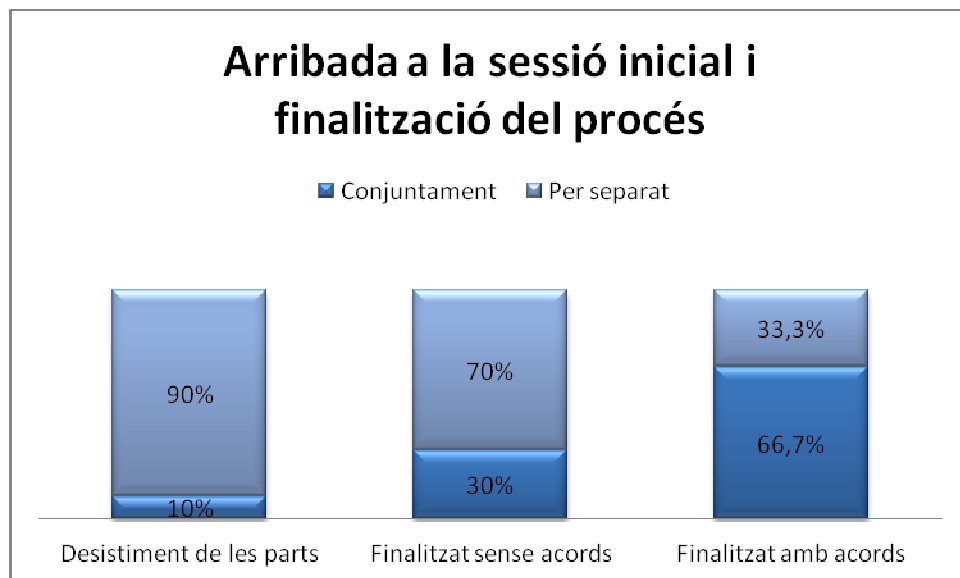
- *Durada del procés:* Les sessions realitzades estan entre 1 i 6, essent la mitja de 3,78 (DT=1,46). La duració mitja del procés de mediació (des d'acta inicial a l'acta final) és de 38,75 dies (DT=43,3; Rang=0-197 dies), mentre que la de tot el procés judicial (des de la data de la providència fins a l'acta final) és de 58,39 dies (DT=52,24; Rang=2-197 dies).

- *Tancament del procés de mediació:* Un 66,7% dels processos finalitzen amb acords, mentre que només el 15,9% ho fa sense ells. Per altra banda, un 17,5% són desestimats pel jutge (1,6%) o per les parts (15,9%).

Gràfic 9. Tipus de Finalització del Procés de MF.

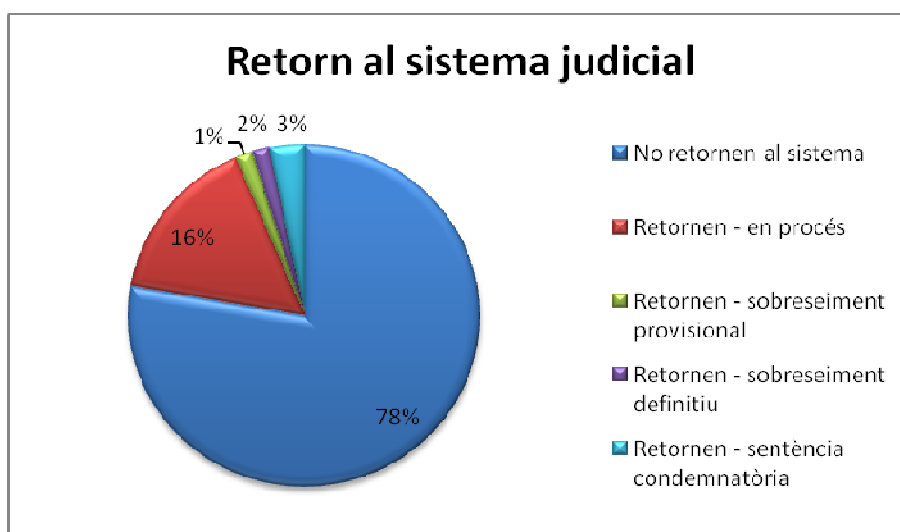
Gràfic 10. Relació entre l'arribada a la sessió informativa i la finalització del procés de MF.

e) Efectes de la mediació:

- *Sol·licitud de nous processos de mediació:* Un cop finalitzat el procés un 11,15% de les dones (n=7) i un 7,9% (n = 5) dels homes demanen un nou procés de mediació. En general, les demandes es fan conjuntament (50%) (l'home i la dona sol·liciten la nova mediació), tot i que en un 37% (n=4) ho demana la dona exclusivament i en un 12,5% l'home (n=1). El temps mig transcorregut entre la finalització i la sol·licitud d'un nou procés de mediació és de 140 dies (DE = 72,13) amb un rang entre 28 i 200 dies.
- *Retorn al sistema:* Un total de 14 casos (parelles) han retornat al sistema judicial, 12 dels quals havien finalitzat el procés de mediació (11 amb acords i 1 sense acords). Això representa una taxa de no retorn del 77,8%. Dels 14 casos, 10 (71,4%) es troben amb el procediment encara en curs. De la resta de casos (4; 28,6%), 2 han estat sobreseïts (un de forma provisional i l'altre definitiva), mentre que els altres 2 han obtingut una sentència condemnatòria per un delicte de maltractament sobre la dona.

Gràfic 11. Descripció del retorn dels usuaris al sistema judicial.

6.2. Anàlisi dels Focus Group

6.2.1. Focus Group dels Agents Judicials

Pregunta número 1: Tenien coneixement de l'experiència pilot de Mediació Familiar (MF) en casos arxivats procedents dels Jutjats de Violència sobre la Dona (VIDO)? Com la van conèixer?

Prèviament a la realització del Focus Group, tots els participants tenien coneixement de l'experiència pilot, sobretot gràcies a mitjans com la Intranet utilitzada pels mediadors, converses informals amb investigadores de l'estudi, i explicacions aportades dins del darrer Congrés de Psicologia Jurídica.

Pregunta número 2: Quina utilitat pot tenir la MF en casos arxivats de VIDO?

Un dels arguments més compartits resideix en la idea de que *la llei no dona una resposta a problemes reals de la convivència* (Participant 1) i a més, *quan hi hagut arxiu processal no s'ha donat solució al conflicte d'arrel, i el procés judicial acaba amb una resolució, però no amb una solució al conflicte entre les parts* (Participant 3). Per a aquests casos, la MF és *una experiència positiva i enriquidora, on les persones arriben d'una forma diferent després d'haver passat pel procés penal, veient com la resposta punitiva o del jutjat és dura i s'adonen de que hi ha altres possibilitats de resoldre les coses basades en el diàleg, en la no confrontació* (Participant 2).

Paral·lelament, s'han anat subratllant els beneficis que pot aportar la MF en aquest tipus de situacions: *la mediació pacífica, les parts són autònomes, ells decideixen sobre la seva pròpia vida, són amos del seu procés, de posar remei al seu contenciós. És molt més definitiva una situació pacificadora com la mediació, que una sentència judicial on un ha guanyat i l'altre ha perdut, i on potser el que ha perdut voldrà venjança* (Participant 3).

Pregunta número 3: Quines limitacions poden sorgir en aquest tipus de processos?

Per una banda s'han comentat limitacions provinents de les *pròpies persones* i del context *cultural* on viuen, molt acostumats a fer *el pas de denunciar per a*

què un altre decideixi per ells (Participant 4). A més, s'ha subratllat l'esforç realitzat per diferents òrgans estatals en sensibilitzar a la població en referència a casos de VIDO, però actualment *la tendència de la societat és la denúncia, treure targeta vermella al maltractament en tots els casos, fins arribar a banalitzar els actes violents* (Participant 5).

També hi hagut referències a la prohibició de la mediació en casos de VIDO, i la necessària reflexió al voltant de *no generalitzar tots els casos, sinó estudiar-los detingudament per poder enviar a mediació aquells on l'equilibri de poder es mantingui* (Participants 5 i 6). La feina doncs, la tenen els legisladors en incloure un cribatge o una *diferenciació entre els casos de violència habitual, en els quals s'hauria d'aplicar la Justícia Retributiva, i els casos no habituals, on la Justícia Restaurativa seria la millor solució* (Participant 3).

Pregunta número 4: Sabeu si altres operadors judicial coneixen aquest tipus d'experiència?

S'esmenta el coneixement per part d'alguns jutges i advocats de l'Hospitalet de Llobregat i Barcelona, però es posa de manifest la necessitat de fomentar i difondre informació en referència a aquest tipus d'experiència, posant èmfasis en el procediment que caldria articular (on trucar per demanar hora, on enviar a les parts, l'agenda del servei, etc.), i així aconseguir l'establiment d'una relació directa entre el Jutjat de VIDO i el servei de mediació que hauria d'estar al mateix edifici per aportar immediatesa, rigor i contenció al procés.

Pregunta número 5: Segons el vostre punt de vista professional, intuïu com a efectiva l'experiència pilot?

Tots els participants la consideren totalment efectiva, aportant arguments com els següents: *la mediació torna el poder a les parts, i ja només amb el procés ja se'ls ajuda* (Participant 1); *les parts veuen que han tocat fons, estan davant d'un jutge perquè no han estat capaços de resoldre els seus problemes i és necessari fer quelcom; al oferir la mediació, ho veuen com una bona solució* (Participant 5); o *els mediadors han de tenir formació en VIDO per detectar aquells casos on estigui incrustada ja que no es pot pactar amb la violència* (Participant 1).

Pregunta número 6: Consideraríeu adequat posar de forma gairebé obligatòria l'assistència a la sessió informativa de mediació en els casos arxivats de VIDO?

La obligatorietat d'assistir a la sessió informativa no es veu com la millor de les opcions per no atemptar contra el principi de voluntarietat. Allò considerat com més adient seria *oferir-ho, estimular-ho, promocionar-ho* (Participant 3) des de tots els agents judicials (jutges, fiscals, advocats, etc.), indicant, en tots els casos, la voluntarietat d'assistir-hi *sense càstigs punitius de cap mena* (Participant 4). Per poder-ho posar en marxa cal fer un gran esforç en la difusió dels beneficis d'aquest tipus de programa.

Abans d'enviar les parts a la sessió informativa, també s'ha posat en evidència la necessitat de tenir un equip professional encarregat de valorar cada cas arxivat per emetre un informe al jutge on es constati la inexistència de desequilibri entre les parts, i així decidir la conveniència de derivar-los a MF. El problema més remarcable esmentat pels participants és la manca de recursos d'aquest tipus en la majoria de jutjats.

6.2.2. Focus Group dels Usuaris del Servei

Pregunta número 1: Coneixien la mediació abans d'arribar a aquí (al servei de MF de l'Hospitalet de Llobregat)?

Els 4 participants del Focus Group no coneixien què era la MF. Cap d'ells havia escoltat a parlar sobre el tema, ni en altres àmbits com la mediació escolar o penal. La segona participant, remarca: *tot i no conèixer què era, va ser una sorpresa força agradable i positiva descobrir-la.*

Pregunta número 2: Què esperaven trobar quan el jutge els va enviar a mediació?

La resposta de tots els participants s'ha centrat més en recordar qui havia estat la persona que els havia derivat a MF. En tots els casos, no va ser directament el jutge, sinó altres agents judicials com ajudants del fiscal (Participants 1 i 3), la persona que transcriu els judicis (Participant 4), i la mateixa mediadora avisada pel jutge (Participant 2).

Pregunta número 3: De què els ha servit l'experiència de participar en una mediació?

Tots els participants parlen, sobretot, de la millora de la comunicació amb l'altre part (*si no hagués hagut aquest procés, ell i jo seguiríem sense parlar-nos tenint un fill d'un any i mig en comú* (Participant 1)) i el consegüent benestar que això els reporta (*hem aconseguit canviar el tracte que em tenia ell i ja no em sento humiliada* (Participant 2))

Cada participant anava aportant altres aspectes a subratllar com el fet de *sentir-se més relaxats durant el temps que va durar el procés de mediació al no parlar del contingut de les sessions fora d'aquestes, com bé havia indicat la mediadora* (Participants 2 i 4), sabien que no només treballaven per ells, *sinó pels fills menors comuns* (Participants 1, 2 i 4), han construït *un present basant-se en el respecte i l'amistat* (Participant 2), *hem pogut recapacitar tots dos* (Participant 3), quan arribava el moment de la sessió de MF *m'omplia de ràbia perquè no entenia el perquè havíem arribat fins allà, però m'anava bé per deixar-ho anar tot i ell també s'expressa i parlava molt més* (Participant 4), *la mediadora va ser un punt de recolzament i d'agombolament molt important* (Participants 1 i 2), o *el procés em va servir per anar agafant més to vital perquè tenia l'autoestima molt baixa* (Participant 1).

Pregunta número 4: Després de la mediació, heu parlat amb altres persones sobre l'experiència? Ho heu recomanat?

En dos dels casos, no havien parlat de l'experiència amb ningú altre (Participants 2 i 3), en un no queda clar si n'ha parlat (Participant 4), i el restant expressa que *sí ho he parlat amb gairebé tothom que sabia sobre el nostre problema* (Participant 1).

Tots els participants recomanarien a altres persones la utilització de la MF. Es posen sobre la taula arguments per sustentar-ho com *jo ho recomano, ho aconsello, ho defenso moltíssim perquè crec que és una de les millors coses que hi pot haver a la justícia. Per mi tot el que vam fer aquí era igual de vàlid i d'efectiu i podríem haver seguit de per vida si l'altre persona hagués sigut igual*

que jo en aquest sentit, però només va complir la seva part durant el primer mes (Participant 1).

A més, es parla de recomanar-la no només en casos de VIDO, sinó també si tens problemes amb el teu fill o el teu germà (Participant 4). Tot i així, es comenta la necessitat de donar més publicitat, més informació perquè hi ha molta gent que no ho coneix (Participant 4).

Pregunta número 5: Voleu afegir alguna cosa més abans de tancar el Focus Group?

S'afegeixen diversos comentaris en referència al procés de MF i a tot allò derivat d'aquest: nosaltres estem bé a casa, seguim amb les nostres coses (Participant 3), nosaltres seguim mediant, segueixo fent els meus deures, cada setmana em proposo coses i ell també. A ell li va servir molt per posar en ordre la seva vida, li ha servit per anar a teràpia i aconseguir posar-se en marxa (Participant 4), si no hagués estat per la persona que en aquell moment m'ho va facilitar, jo m'hagués quedat amb una mà davant i l'altre darrere i a veure com m'apanyava amb el meu ex, el meu nen i les famílies. La gent que ens veu i ens tracta en els moments més difícils, com fiscals o ajudants, haurien de tenir en compte la mediació per tirar-nos un fil on agafar-nos. Si no hagués estat per la mediació no sabem si el nostre cas hagués anat a pitjor (Participant 1).

6.3. Verificació de les Hipòtesis

H1. La MF provoca una millora en la comunicació en la majoria dels casos.

La MF produeix una millora en la comunicació entre la parts ja que un 63,5% de les parelles que participen en la mediació arriben a acords d'aquest tipus. A més els participants en els Focus Group així ho manifesten unànimement (usuaris) i destaquen el foment del diàleg i la pacificació de la situació conflictiva a través d'una forma alternativa a la judicial (agents judicials).

H2. Els casos on hi hagi desistiment de les parts o del Jutjat retornaran al sistema judicial amb possibilitat de cometre delictes de maltractament

sobre la dona en major grau que els participants en el procés de MF (tancat amb acords o sense).

Entre els casos que retornen al sistema judicial (n=14; 22,2% del total de casos), un 14,3% (n=2) no van arribar a fer el procés de mediació per desistiment de les parts, mentre que un 78,6% (n=11) havien acabat la mediació amb acords i un 7,1% (n=1) sense acords. Dels 2 casos que, havent retornat al sistema judicial, han tingut una sentència per un delictes de maltractament envers la dona, ambdós havien acabat el procés amb acords relacionats amb la modificació del règim de visites i amb l'establiment d'una pensió alimentària.

El percentatge de retorn al sistema judicial en els casos que inicien MF és del 23,1% i el d'aquells que decideixen no fer-ho, ja sigui per desistiment de les parts o del jutjat, és del 18,2%. No existeixen diferències significatives (p=0,538) que permetin afirmar en aquests moments la nostra hipòtesi en funció de les dades disponibles.

H3. Aquells casos que han iniciat un nou procés de MF no retornaran al sistema judicial al optar per la MF en la resolució dels seus nous conflictes.

En els casos en que ambdós membres de la parella van sol·licitar un nou procés de mediació (n=4), la meitat van acabar retornant al sistema judicial. Aquests dos casos continuen amb el procediment en curs.

Del total de dones que sol·licitaren un nou procés de mediació independentment de les seves parelles (n=3), 1 (33,3% dels 3 casos) va acabar retornant també al sistema judicial. En aquest cas, el jutge va determinar que s'havia produït un delictes de violència sobre la dona.

En l'únic cas en el qual l'home va sol·licitar un nou procés de mediació, no es va produir retorn al sistema judicial.

Els resultats mostren que dels 8 casos que han iniciat un nou procés de MF, sense tenir en compte qui ho sol·licita, 3 d'aquests han tornat al sistema

judicial, i un d'ells amb sentència condemnatòria. Conseqüentment, la hipòtesi es compleix en el 62,5% dels casos.

H4. Al llarg del procés de MF i fins a un any un cop finalitzat es reduirà la conflictivitat penal.

El temps mig transcorregut entre la finalització de la mediació i el retorn al sistema judicial és de 409,09 dies (1,12 anys), essent el rang entre 6 i 777 dies (DE=254,52 dies). 5 dels 14 casos (41,7%) retornen al sistema judicial en un període inferior a l'any posterior a la finalització del procés de mediació. En cap cas el retorn es produeix durant el procés de mediació

H5. El retorn al servei un cop finalitzat el procés de MF respon a nous objectes de disfuncionalitat relacional.

La mitja de temps entre la finalització i la demanda de nous processos de MF és de 140 dies, essent el rang entre 28 i 200 dies (DT=72). Els temes a tractar són els mateixos de la primera MF en un 50% dels casos i diferents en l'altre 50%, així la hipòtesi només es compleix en la meitat dels casos que sol·liciten una nou procés de MF.

H6. L'arribada a la sessió informativa de forma conjunta preveurà la finalització completa del procés de mediació i l'establiment d'acords.

De les 10 parelles que van desistir del procés de mediació, 1 havia arribat a la sessió informativa conjuntament. Però si centrem l'atenció en les parelles que finalitzen el procés, la hipòtesi sí es compleix ja que un 66,7% de les que arriben a acords van arribar conjuntament la sessió informativa, mentre que entre els que no arriben a acords un 70% ho van fer per separat.

H7. L'arxivament de casos de VIDO no resol satisfactòriament el conflicte relacional existent entre les parts.

Els agents judicials participants al Focus Group ho constaten mitjançant arguments en relació a la poca resposta donada per la llei en casos reals de convivència i deixant clar que l'arxivament d'un cas com a resolució d'aquest no resol el conflicte relacional d'arrel.

En el Focus Group dels usuaris també es posa de manifest que gràcies a la MF van trobar un context diferent al punitiu on treballar el respecte mutu, on expressar els seus pensaments i sentiments, i on sentir-se recolzats per treballar un present i un futur en el qual els conflictes relacionals no els portessin a situacions més greus de les ja viscudes.

H8. L'efectivitat de l'experiència pilot serà valorada positivament per part de tots els agents judicials.

Tots els agents judicials (Focus Group) subratllen l'efectivitat de l'experiència pilot de MF en casos arxivats procedents dels Jutjats de VIDO per ser una opció pacificadora, basada en el diàleg, en la no confrontació, en la contenció del conflicte que els va portar al Jutjat de VIDO i on es torna a les parts el poder de decisió sobre la seva pròpia situació.

Per ser realment més efectiva, expressen la necessitat de difondre informació sobre la seva existència, procediment i beneficis, establint recursos, infraestructures i connexions entre els diversos òrgans judicials per poder desenvolupar aquest tipus de servei a altres Jutjats de VIDO.

H9. Els usuaris del servei recomanarien la MF a altres persones.

Els usuaris (Focus Group) esmenten tant la seva desconeixença de la MF abans d'iniciar el procés, com la dels seus familiars i amics, considerant la necessitat d'informar més detingudament a la població general des del inici del procés judicial. Després de conèixer el procés, sí recomanarien la MF en casos arxivats de VIDO, i a més, també en qualsevol situació on existeixi un tipus de conflicte o altre entre dues o més parts d'una família.

7. Conclusions

La primera de les hipòtesis del nostre estudi (*La MF provoca una millora en la comunicació en la majoria dels casos.*) es veu corroborada, per una banda, gràcies a l'anàlisi dels expedients indicant que la MF ha propiciat arribar a acords sobre la millora de la comunicació entre les parts en el 63,5% dels casos, i per l'altra, a l'experiència reportada pels usuaris durant el Focus Group al confirmar i aportar els beneficis relacionals i personals esdevinguts d'aquesta millora. Els resultats de Mestitz (2002) són semblants, amb un 66% dels casos en els quals es restablí la comunicació entre les parts. Tanmateix les conclusions de Pelikan (2000, 2010a) en estudis de VOM en casos de violència entre els membres d'una parella van en el mateix sentit.

Malgrat que les dades estadístiques referents a la segona hipòtesi (*Els casos on hi hagi desistiment de les parts o del jutjat retornaran al sistema judicial amb possibilitat de cometre delictes de maltractament sobre la dona en major grau que els participants en el procés de MF (tancat amb acords o sense).*) no mostrin diferències significatives entre el retorn al sistema judicial d'aquells casos que havien iniciat MF (23,1%) i aquells que decideixen no fer-ho, ja sigui per desistiment de les parts o del jutjat (18,2%), i que 3 dels 8 casos que van iniciar un nou procés de MF també retornen (Hipòtesi 3: *Aquells casos que han iniciat un nou procés de MF no retornaran al sistema judicial al optar per la MF en la resolució dels seus nous conflictes.*), observem que l'experiència pilot és efectiva ja que dels 63 casos estudiats el 77,8% (n=49) no tornen al sistema judicial; només ho fa el 22,2% (n=14) amb un 3,1% d'aquests (n=2) amb sentència condemnatòria. Per entendre els resultats, cal tenir en compte els següents arguments:

Primerament, considerant la mida limitada de la nostra mostra (n=63), els resultats obtinguts podrien aportar diferències significatives si busquéssim una mostra control amb les mateixes característiques però que no hagin passat per MF un cop arxivat el cas als Jutjats de VIDO. Obtindríem doncs dades per poder comparar ambdós grups i treure conclusions fiables en referència a la seva eficàcia.

En segon lloc, mitjançant les bases de dades consultades (SIRAJ i TEMIS) no hem pogut tenir accés a conèixer concretament el motiu pel qual aquests 14 casos han tornat al sistema judicial. Tot i això, cal remarcar que segons el seguiment realitzat es valora que el retorn és als jutjats de civil per iniciar procediments de família, però aquest és rebut pels Jutjats de VIDO fins que no s'inhibeix al de civil. Tanmateix les parts també tornen al sistema judicial en l'àmbit penal per iniciar procediments en relació a noves divergències – no totes tractades durant la MF – relacionades amb aspectes econòmics (com reclamació d'endarreriments o impagaments de pensió d'aliments) que afecten al sistema familiar.

Finalment, si comparem les nostres dades amb altres investigacions (no existeixen estudis exactament iguals al nostre en l'àmbit nacional i internacional), observem a la de Davis (2009) que els resultats del seguiment al cap de 4 mesos dels 145 casos que van realitzar MP en VIDO, ens mostren que el 24% (n=34,8) reportaven seguir tenint problemes judicials amb l'altre part, el 14% (n=20,3) havien trucat a la policia en alguna ocasió i el 3% (n=4,32) havien estat arrestats. Les dades de nous delictes són semblants a les del nostre estudi (3,1%, n=2) i l'explicació la podem trobar a les conclusions de l'autor on subratlla que la complexa etiologia d'aquests conflictes i algunes actituds arrelades basades en la confrontació, la ira i la denúncia fan que sigui difícil canviar el tarannà de les relacions entre les parts en la totalitat dels casos, però com també observem en les nostres dades, sí en la gran majoria.

Tanmateix Pelikan (2010b) considera que la valoració de pràctiques basades en la Justícia Restaurativa, com és el cas de la mediació, no s'hauria de centrar únicament en el retorn al sistema judicial, la nova comissió de delictes o l'anàlisi dels costos - beneficis, sinó que s'hauria de prendre com igualment important l'activa participació dels usuaris dels serveis, les seves experiències i els beneficis personals aconseguits. Per tant, tot i haver estudiat el retorn al sistema judicial dels usuaris, no podem menystenir les altres variables per l'explicació de l'efectivitat de l'experiència pilot.

Si tornem a l'estudi de les hipòtesis, en referència a la quarta (*Al llarg del procés de MF i fins a un any un cop finalitzat es reduirà la conflictivitat penal.*),

durant el procés de MF no observem cap de retorn al sistema judicial. Un cop finalitzat el procés, obtenim un 22,2% de retorn en una mitja de temps d'1,12 anys, dada similar als resultats d'estudis de Justícia Restaurativa en casos de VIDO (Braithwaite i Strang, 2002).

Els 8 casos que van sol·licitar un nou procés de MF ho van fer en una mitja de 140 dies. El 50% ho van fer per tractar temes nous, i l'altre 50% per revisar aquells ja tractats durant el procés de MF, per tant, la cinquena de les hipòtesis (*El retorn al servei un cop finalitzat el procés de MF respon a nous objectes de disfuncionalitat relacional.*) queda acceptada en la meitat dels casos malgrat allò establert a la Llei 15/2009 a l'article 13, punt 3, "En la mediació familiar, perquè hi pugui haver una nova mediació ha d'haver transcorregut un any des que s'hagi donat per acabada una mediació anterior sobre un mateix objecte o des que aquesta hagi estat intentada sense acord, llevat que l'organisme competent aprecii que es donen circumstàncies que aconsellen dur a terme abans una nova mediació, especialment per a evitar perjudicis als fills menors, a les persones incapacitades o a altres persones que necessiten una protecció especial".

La sisena hipòtesi (*L'arribada a la sessió informativa de forma conjunta preveurà la finalització completa del procés de mediació i l'establiment d'acords.*) queda acceptada pels resultats obtinguts: de les parelles que finalitzen la MF amb acords, el 66,7% havien arribat conjuntament; en canvi, el 70% de les que finalitzen la MF sense acords, ho havien fet de forma separada. Destaquem la importància de la MF en l'establiment de ponts de comunicació entre les parts (Jiménez, 2008; Pelikan, 2000, 2010a; Pelikan et al., 2010; Soria, 2008) ja des de la primera sessió informativa on es comença a generar, com indiquen els agents judicials (Focus Group), un ambient pacificador i de diàleg a través del qual poder arribar a acords consensuats.

Segons els agents judicials i els usuaris del servei, tots ells participants dels Focus Group, *l'arxivament del cas de VIDO no resol satisfactòriament la conflictivitat relacional entre les parts*, quedant acceptada la setena de les hipòtesis del nostre estudi. A més, cal afegir que segons les dades estadístiques del C.G.P.J. (2011) a Catalunya observem que un 44,3%

procediments (n=18.917) són sobreseïments i respondrien al perfil de conflicte objecte de la present investigació. A través del procés de MF posterior a l'arxivament sí es dona el context adequat per poder treballar la part relacional, pacificant i contenint el conflicte pel qual van anar al Jutjat de VIDO. Resultats similars s'extreuen de l'estudi de Rodríguez i cols. (2010) i del projecte pilot de mediació en casos de VIDO amb policies i fiscals desenvolupat per Pelikan i cols (2010).

Tot i que la vuitena hipòtesi queda acceptada i corroborada per tots els agents judicials (*L'efectivitat de l'experiència pilot serà valorada positivament per part de tots els agents judicials.*), al voltant d'aquesta s'obre el debat sobre la prohibició de la mediació que estableix la Llei Orgànica estatal 1/2004 de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, i la limitació de la mediació de la Llei catalana 5/2008 del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, que també apuntaven autors com Guardiola (2009), Jiménez (2008) o Pérez (2010) al considerar necessària una reflexió legislativa al voltant de la prohibició general o indiscriminada en tots aquests supòsits. A més, es proposa la incorporació d'una avaluació diferenciada en cada cas arxivat per desestimar l'existència de violència habitual amb un grau de desequilibri de poder, que impossibilitaria iniciar processos de mediació al considerar-ho delictes (Beck et al., 2010; Chandler, 1990; Clemants i Gross, 2007; Ellis i Struckless, 1992, 2006b; Erickson i McKnight, 1990; Guardiola, 2009; Holtzworth-Munroe, Beck i Applegate, 2010; Livari, 2010; Jiménez, 2008; Lobo i Samper, 2011; Pérez, 2010; Tishler et al., 2004; Yellott, 1990). Aquells casos on es pugui constatar que són episodis violents (i no violència habitual) on l'equilibri de poder es manté (com són els casos del nostre estudi) és on la mediació pot ser la solució més factible al permetre un context de diàleg i no confrontació per resoldre els conflictes existents. Ara bé, també s'ha fet palesa la manca de recursos dels Jutjats de VIDO per poder realitzar avaluacions individualitzades per part d'un equip de professionals on s'inclourien treballadors socials, psicòlegs i els mateixos jutges.

En tots els casos, *els usuaris del servei recomanarien la MF a altres persones* (darrera hipòtesi), tant pel que fa a experiències semblants a les seves com en

altres àmbits. Dades semblants s'extreuen de l'estudi de Soria i cols. (2007) on el 83,7% dels usuaris recomanarien la possibilitat de participar en un programa de mediació. A més, els usuaris informen que durant la MF es van sentir recolzats i escoltats, trobant un espai on expressar els seus pensaments i sentiments després de passar per l'experiència judicial als Jutjats de VIDO, conclusions similars a estudis com els d' Ellis i Stuckless (1992), Mestitz (2002) o Pelikan (2010a). Ara bé, els mateixos participants dels dos Focus Group incideixen en la necessitat d'iniciar un procés exhaustiu caracteritzat per la difusió d'informació a la població en referència a la MF i per formar als agents judicials en el desenvolupament del procediment adequat per fer arribar casos arxivats de VIDO a MF, fomentant així aquest tipus de servei. Diferents estudis posen de manifest la necessitat d'informar i donar a conèixer la mediació (Rodríguez et al. 2010) i formar exhaustivament als professionals pertinents segons l'àmbit d'actuació (Ivori, 2010; Rodríguez et al., 2010).

8. Propostes

Al començament de l'experiència pilot, com també durant el seu seguiment, ha estat indispensable el treball conjunt i continuat entre el Jutjat de l'Hospitalet de Llobregat, precursor de l'experiència, i el Servei de Mediació Familiar i Civil dels Jutjats de l'Hospitalet i el Baix Llobregat, amb el suport del Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya. Aquesta complicitat tècnica ha permès adequar l'atenció mediadora a les necessitats dels usuaris, subratllant la importància de l'atenció del servei de mediació "exprés" o immediat després del sobreseïment, amb judici ràpid o no de les parts.

Durant l'experiència pilot s'ha utilitzat el model de sessió informativa establert per la Llei 15/2009, però s'ha adequat a les necessitats del usuari, aportant un model revisat de la sessió inicial on apareixen dues formes de gestió mediadora: la primera comporta rebre a les parts conjuntament i s'informa de la MF, per després ampliar aquesta sessió a dos espais privats per cadascuna d'elles, orientat a garantir l'objecte i la voluntarietat de la mediació; a la segona es reben les parts de forma separada i posteriorment es crea un espai comú, si s'escau, per consensuar la iniciació de la MF.

Totes dues formes comporten una gestió mediadora orientada a informar a les parts sobre els principis de la MF i, paral·lelament, portar a terme una acció contenidora i restauradora dels efectes derivats de l'experiència del procés judicial al Jutjat de Violència sobre la Dona.

D'aquí se'n deriva una *primera* proposta sobre la metodologia mediadora més adient: la necessitat de la immediatesa en informar a les parts sobre el procés de MF després de l'arxiu, oferint-los una via alternativa per tractar els temes que els han dut al Jutjat de VIDO. Rebre'ls i realitzar la MF al propi edifici dels jutjats es considera una variable afavoridora de la contenció del conflicte des d'una concepció més àmplia. Aquest fet ha estat corroborat per la present investigació ja que durant el procés de MF no es recullen noves denúncies.

Un *segona* proposta gira al voltant de la competència mediadora, de la qual s'hauria de realitzar una reflexió professional per determinar el millor exercici mediador en aquestes situacions, recollint l'experiència de la MF i de la

mediació en processos restauratius o fins i tot de la pròpia MP. Tanmateix entenem que aquesta especialitat medidora comporta una formació específica dels professionals, havent de ser regulada per l'entitat o organisme responsable del programa.

L'alt percentatge d'acceptació d'inici de MF de les persones informades (el 88,9% dels casos derivats pel Jutjat de VIDO) mostra la necessitat de cercar solucions sobre la problemàtica que els va portar al Jutjat de VIDO després de descartar la via penal, entenent la MF com la via útil per resoldre els seus conflictes. Conseqüentment, la necessitat d'oferir aquesta via de forma suplementària i tutelada pel propi sistema judicial dels procediments arxivats als Jutjats de VIDO s'estableix com la *tercera* de les propostes derivades del present estudi.

També caldria considerar el seguiment d'aquestes MF, tant per obrir-ne de noves sobre nous objectes o bé com a sessions de suport a les ja realitzades per perfilar l'execució dels acords assolits. Així, la *quarta* proposta és incloure el seguiment i el suport medidor en la metodologia d'acció.

Prenent com a referència el fet que els usuaris (Focus Group) recomanarien i donarien a conèixer el servei a persones del seu entorn per la utilitat d'aquest en les situacions viscudes, l'opinió generalitzada dels agents judicials (Focus Group) de l'eficàcia de l'experiència pilot en la resolució dels conflictes relacionals després de l'arxiu de casos de VIDO, i l'estalvi processal evitant noves denúncies derivades del mateix conflicte, considerem oportú llençar la *cinquena* proposta: la conveniència de difondre els beneficis d'aquesta experiència tant als ciutadans com a la resta dels Jutjats de VIDO de Catalunya, dotant-los dels recursos (normativa del procés, sistematització de la recollida d'informació, professionals qualificats, suport tècnic, etc.) necessaris per desenvolupar-la adequadament.

La *sisena* proposta és un dels recursos en els quals voldríem centrar la nostra atenció: la necessitat de crear un grup de treball multidisciplinari – jutges, fiscals, mediadors, psicòlegs i/o treballadors socials – el qual faciliti eines (com instruments estandaritzats) per millorar la presa de decisions en el moment de

derivar un cas arxivat de VIDO a mediació i que serveixi com a grup de treball per intercanviar experiències, millorar el procés o fer el seguiment dels casos.

Amb la MF en casos arxivats dels Jutjats de VIDO es pot evitar l'escalada, la cronificació i la desjudicialització dels conflictes, donant suport a la *sisena* proposta: considerar aquest tipus de procés com un nou model dins la Mediació en l'Àmbit Familiar.

Per finalitzar, voldríem apuntar la *setena* de les propostes encaminada a realitzar una futura investigació en la qual es posi de manifest la comparació entre aquells casos arxivats dels Jutjats de VIDO que han passat per mediació, i aquells que no ho han fet, establint comparacions entre, per exemple, la satisfacció de les parts en referència a la resposta atorgada pel sistema judicial, o el percentatge de casos que retornen i comenten nous delictes de VIDO. Creiem que aquest tipus de recerca seria complementària i necessària a la present per poder establir un marc comparatiu de l'eficàcia de la MF en aquests casos.

9. Agraïments

A aquells usuaris del servei de MF en casos arxivats dels Jutjats de VIDO que de forma anònima han col·laborat i han compartit la seva experiència en el Focus Group del nostre estudi.

A la Montserrat Corominas Ayala, Jutgessa del Jutjat nº1 de Violència sobre la Dona de l'Hospitalet de Llobregat.

A en Rafael Fernández Giménez, Advocat i Mediator habilitat del CMDPC i especialitzat en l'àmbit Judicial.

A l'Alicia Fernández Hortal, Psicòloga i Mediatra habilitada del CMDPC i especialitzada en l'àmbit Judicial.

A l'Albert Tribó Ramírez, Advocat i Mediator habilitat del CMDPC i especialitzat en l'àmbit Judicial.

A en Jorge Vergara Aranda, Jutge del Jutjat nº 5 de Violència sobre la Dona de Barcelona.

A la Caridad Villar Guerrero, Treballadora Social i Mediatra habilitada del CMDPC i especialitzada a l'àmbit Judicial.

A Lluís Felipe Martínez López, Secretari Judicial del Jutjat nº1 de Violència sobre la Dona de l'Hospitalet de Llobregat, per l'ajuda en la recerca de les dades sobre el retorn al sistema judicial i la possible comissió de nous delictes.

Un mutu agraïment al Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya i a la Universitat de Barcelona.

També és obligat reconèixer el recolzament del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada i en conjunt al Departament de Justícia de Catalunya per haver-nos atorgat la concessió de la beca per la nostra recerca.

10. Referències bibliogràfiques

Acevedo, A. (2009). *El divorcio sin pleito. El abogado y la mediación familiar*. Madrid: Tecnos.

Aertsen, I. (2000). Victim-Offender Mediation in Belgium. A The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (ed.), *Victim-Offender Mediation in Europe. Making Restorative Justice Work*, (pp. 153-192) Leuven (Bèlgica): Universtiy Press.

Alzate, R. (2008). Dinámicas del conflicto en el entorno familiar. A M.A. Soria, C. Villagrasa i I. Armadans (coords.), *Mediación Familiar: Conflicto: técnicas, métodos y recursos*, (pp. 21-44). Barcelona: Bosch.

Beck, C. et al. (2009). Validation of a Measure of Intimate Partner Abuse With Couples Participating in Divorce Mediation. *Journal of Divorce and Remarriage*, 50(5), 295-308.

Beck, C. et al. (2010). Divorce Mediation With and Without Legal Representation: A Focus on Intimate Partner Violence and Abuse. *Family Court Review*, 48(4), 631-645.

Bernal, T. (1998). *La Mediación. Una solución a los conflictos de ruptura de pareja*. Madrid: Colex.

Bolaños, I. (2008). *Hijos alineados y padres alineados. Mediación Familiar en Rupturas Conflictivas*. Madrid: Reus.

Braithwaite, J. i Strang, H. (2002). Restorative Justice and Family Violence. A H. Strang and J. Braithwaite (ed.), *Restorative Justice and Family Violence*, (pp. 1-22). Cambridge: University Press.

Castillejo, R. (2010). Mediación en Violencia de Género, una solución o un problema. A N. González – Cuéllar (dir.), *Mediación: Un Método de ? Conflictos. Estudio Interdisciplinar*, (pp. 193-204). Madrid: Colex.

C.G.P.J. (2011). *Estadística Judicial: Violencia sobre la Mujer. Distribución Porcentual por la Forma de Terminación de Sentencias y Autos del año 2010*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial. (Document no publicat).

- Chandler, D.B. (1990). Violence, fear, and communication: The variable impact of domestic violence on mediation. *Mediation Quarterly*, 7(4), 331- 346.
- Clemants, E. i Gross, A. (2007). "Why Aren't We Screening?" A Survey Examining Domestic Violence Screening Procedures and Training Protocol in Community Mediation Centers. *Conflict Resolution Quarterly*, 24(4), 413-431.
- Davis, R. C. (2009). The Brooklyn mediation field test. *Journal of Experimental Criminology*, 5(1), 25-29.
- Ellis, D. i Stuckless, N. (1992). Preseparation Abuse, Marital Conflict Mediation, and Postseparation Abuse. *Mediation Quarterly*, 9(3), 205-225.
- Ellis, D. i Stuckless, N. (2006a). Domestic Violence, Dove, and Divorce Mediation. *Family Court Review*, 44(4), 658-671.
- Ellis, D. i Stuckless, N. (2006b). Separation, Domestic Violence, and Divorce Mediation. *Conflict Resolution Quarterly*, 23(4), 461-485.
- Erickson, S.K. i McKnight, M.S. (1990). Mediating spousal abuse divorces. *Mediation Quarterly*, 7(4), 377-388.
- Espín, I. (2009). Mediación Familiar y Violencia de Género: Encuentros y Desencuentros. A A.M. Pérez (coord.), *Igualdad efectiva entre mujeres y hombres. Diagnóstico y prospectiva*, (pp. 270-291). Barcelona: Atelier.
- Esquinas, P. (2008). *Mediación entre Víctima y Agresor en la Violencia de Género*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Fernández, J. i Solé, A.M. (2011). *El Impacto de la Mediación en los Casos de Violencia de Género. Un Enfoque actual práctico*. Valladolid: Lex Nova.
- Fons, F. (2005). La mediación en psicología jurídica. A M.A. Soria (coord.), *Manual de Psicología Jurídica e Investigación Criminal*, (pp. 229-248). Madrid: Pirámide.
- Fuentes, O. (2009). *El enjuiciamiento de la violencia de género*. Madrid: lustel.
- González, F. i de Jorge, L.F. (1995). La Mediación. 1ª experiencia de adultos en España. *Revista del Poder Judicial*, 40, 309-328.

Gordillo, L.F. (2007). *La Justicia Restaurativa y la Mediación Penal*. Madrid: Iustel.

Guardiola, M.J. (2009). La víctima de violencia de Género en el Sistema de Justicia y la prohibición de la Mediación Penal. *Revista General de Derecho Penal*, 12, 1-41.

Guillamat, A. (2004). La Mediació en la Jurisdicció Penal Ordinària. A C. Villagrasa (coord.), *La mediació: L'alternativa multidisciplinària a la resolució dels conflictes*, (pp.153-165). Barcelona: Pòrtic Biblioteca Universitària.

Guillamat, A. i Vergara, J. (2009). Experiencia piloto de Mediación Familiar en conflictos familiares derivados de procedimientos archivados en los juzgados de VIDO. A P. Casanovas, N. Galera, M. Poblet (Eds), *Simposi sobre Tribunals i Mediació. Comunicacions. Barcelona Juny 18-19, 2009*, (pp. 91-97). Barcelona: Huygens.

Guillamat, A. i Vall, A. (2011). Mediación y violencia de género, una respuesta útil en los casos de archivo de la causa penal. *Revista de Mediación*, 7, 20-25.

Holtzworth-Munroe, A., Beck, C. i Applegate, A. (2010). The Mediator's Assessment Of Safety Issues And Concerns (MASIC): A Screening Interview For Intimate Partner Violence And Abuse Available In The Public Domain. *Family Court Review*, 48(4), 646-662.

Iivari, J. (2010). Providing mediation as a nation – wide service. Empirical research on restorative justice in Finland. A I. Vanfraeche, I. Aertsen i J. Willemsens (ed.), *Restorative Justice Realities. Empirical Research in a European Context*, (pp. 95-119). The Hague: Eleven.

Jiménez, B. (2008). En Defensa de la Mediación Familiar en Violencia de Género. *Revista de Derecho de Familia*, 39, 25-36.

Johnson, N. E., Saccuzzo, D. P. i Koen W. J. (2005). Child Custody Mediation in Cases of Domestic Violence: Empirical Evidence of a Failure to Protect. *Violence Against Women*, 11(8), 1022-1053.

Johnstone, G. (2002). *Restorative Justice. Ideas, Values, Debates*. Cullompton and Portland: William.

Knoepfler, J. (2002). Victim-offender mediation in Switzerland. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 3(2), 4-6.

Lapasió, L. i Ramón, E. (2008a). La mediación: historia y modelos. A M.A. Soria, C. Villagrasa i I. Armadans (coords.), *Mediación Familiar: Conflicto: técnicas, métodos y recursos*, (pp. 119-140). Barcelona: Bosch.

Lapasió, L. i Ramón, E. (2008b). El proceso de la mediación familiar. A M.A. Soria, C. Villagrasa i I. Armadans (coords.), *Mediación Familiar: Conflicto: técnicas, métodos y recursos*, (pp. 141-162). Barcelona: Bosch.

Lind, E. (2006). Victim-offender mediation in Sweden in the 21st century. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 7(3), 11-12.

Lobo, M. i Samper, F. (2011). La mediación familiar, ¿es posible en aquellos casos en los que ha existido violencia contra la pareja?. *Revista de Mediación*, 7, 8-19.

Marshall, T.F. (1996). The evolution of restorative justice in Britain. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 4(4), 21-43.

Martín, J., Cano, F. i Dapena, J. (2010). Justicia reparadora: mediación penal per adults i juvenil. A P. Casanovas, J. Magre i M.E. Lauroba (dirs.), *Llibre Blanc de la Mediación a Catalunya*, (pp. 587-651). Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya: Huygens.

Mestitz, A. (2002). Victim-offender mediation in Italy. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 3(3), 2-3.

Meznar, A. (2002). Victim-offender mediation in Slovenia. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 3(1), 1-3.

Milne, A.L. (2004). Mediation and Domestic Abuse. A J. Folberg, A.L. Milne i P. Salem (ed.), *Divorce and Family Mediation: Models, Techniques, and Applications*, (pp. 304-335). New York: Guilford Publications.

Nehlin, C. (2000). Victim-offender mediation in Sweden: a nation-wide pilot scheme. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 1(1), 1-2.

Orga, J. C. (2008). *Violencia de Género: Mi experiencia como Juez*. Navarra: Thomson Aranzadi.

Papadopoulou, P. (2006). Victim-offender mediation for minors in Greece. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 7(1), 1-3.

Pelikan, C. (2000). Victim-Offender Mediation in Austria. A The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (ed.), *Victim-Offender Mediation in Europe. Making Restorative Justice Work*, (pp. 125-152) Leuven (Bèlgica): Universtiy Press.

Pelikan, C. (2010a). On the Efficacy of Victim-Offender-Mediation in Cases of Partnership Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But Women Get Stronger: Is it Still True?. *European Journal on Criminal Policy and Research* 16(1), 49-67.

Pelikan, C. (2010b). Out-of-court but close to justice. Empirical research on restorative justice in Austria. A I. Vanfraechen, I. Aertsen i J. Willemsens (ed.), *Restorative Justice Realities. Empirical Research in a European Context*, (pp. 39-55). The Hague: Eleven.

Pelikan, C. et al. (2010). Restorative Justice and Domestic Violence. Contributions to the never-ending debate. *European Forum for Restorative Justice*, 11 (3), 1-8.

Pérez, C. A. (2010). La Mediación penal en el ámbito de la violencia de género: o las órdenes de protección de difícil control y cumplimiento. *La Ley penal*, 71, 5-15.

Rodríguez, L. et al. (2010). Criterios para el Diseño de un Programa Piloto de Justicia Restaurativa Orientado a la Atención de Casos de Violencia Intrafamiliar en el Centro de Atención Integral a Víctimas de Violencia Intrafamiliar (CAVIF) de la Fiscalía General de la Nación en la Ciudad de Bogotá (Colombia). *Anuario de Psicología Jurídica*, 20, 71-82.

Sharpe, S. (2007). The idea of reparation. A G. Johnstone i D.W. Van Ness (editores), *Handbook of Restorative Justice*, (pp. 24-40). Cullompton and Portland: William.

Soria, M. A. (2008). Conflictos y mediación familiar. A M. A. Soria, C. Villagrasa i I. Armadans (coords.), *Mediación Familiar: Conflicto: técnicas, métodos y recursos*, (pp. 45-78). Barcelona: Bosch.

Soria, M. A. et al. (2007). *Mediació Penal Adulta i Reincidència. El grau de satisfacció dels infractors i les víctimes*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Stubbs, J. (2002). Domestic Violence and Women's Safety: Feminist Challenges to Restorative Justice. A H. Strang y J. Braithwaite (ed.), *Restorative Justice and Family Violence*, (pp. 42-61). Cambridge: University Press.

Tamarit, J.M. (1993). *La Reparació a la víctima en el dret penal: estudi i crítica de les noves tendències político-criminals*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Tishler, C.L. et al. (2004). Is Domestic Violence Relevant? An Exploratory Analysis of Couples Referred for Mediation in Family Court. *Journal Of Interpersonal Violence*, 19(9), 1042-1062.

Torres, M.E. (2009). El Maltrato en la Pareja: de la Violencia Doméstica a la Violencia de Género. A M.E. Jaime (ed.), *Identidades Femeninas en un Mundo Plural*, (pp. 775-782). Sevilla: Arcibel.

Umbreit, M. S. (1994). *Victim Meets Offender: The Impact of Restorative Justice and Mediation*. Monsey (NY): Criminal Justice Press

Vall, A. (2006). El desarrollo de la Justicia Restaurativa en Europa, estudio comparado con la legislación española. *La Ley: Revista jurídica española de doctrina, jurisprudencia y bibliografía*, 4, 1412-1425.

Vall, A. i Villanueva, N. (2003). *El Programa de Mediació a la Jurisdicció Penal Ordinària: un estudi sobre tres anys i mig d'experiència*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Vall, A. i Villanueva, N. (2008). Servicios y programas de mediación familiar. A M.A. Soria, C. Villagrasa i I. Armadans (coords.), *Mediación Familiar: Conflicto: técnicas, métodos y recursos*, (pp. 223-252). Barcelona: Bosch.

VOM Service of Barakaldo (2008). VOM services, a hopeful reality for the Basque country. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 9(1), 4.

Vujačić-Ričer, D i Hrnčić, J. (2007). RJ and VOM initiatives in Serbia and Montenegro. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 8(3), 1-3.

Wright, P. (2000). Restorative Justice: For Whose Benefit?. A The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (ed.), *Victim-Offender Mediation in Europe. Making Restorative Justice Work*, (pp. 19-38) Leuven (Bèlgica): Universtiy Press.

Yellott, A.W. (1990). Mediation and domestic violence: A call for collaboration. *Mediation Quarterly*, 8(1), 39-50.

11. Annexos

Annex 1: Llistat d'organitzacions membres del Fòrum de Justícia Restaurativa

- Advisory Committee on Victim – Offender Mediation in Finland (Finlàndia).
- Albanian Foundation for Conflict Resolution and Reconciliation of Disputes (AFCR) (Albània).
- Alperton College (Wembley, Londres, Regne Unit).
- Antwerpse Dienst Alternatieve Maatregelen (Anvers, Bèlgica).
- Associação de Mediadores de Conflitos (Lisboa, Portugal).
- Austrian Federal Ministry of Justice (Viena, Àustria).
- Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven (Leuven, Bèlgica).
- Birmingham City University, Centre for Criminal Justice Policy and Research (Birmingham, Regne Unit).
- Bureau Alternatieve Afhandeling Brugge (BAAB) (Bruges, Bèlgica).
- Center for Restorative Justice and Peacemaking (Minnesota, EUA).
- Community Service Foundation of Hungary (Budapest, Hongria).
- Centre de Médiation (Luxemburg, Luxemburg).
- Centro Ricerche Interventi sullo Stress Interpersonale (C.R.I.S.I.) (Bari, Itàlia).
- Criminal Justice Services, Norfolk Constabulary (Norwich, EUA).
- DBH TOA – Servicebuero (Colònia, Alemanya).
- Don Calabria Institute (Verona, Itàlia).
- Fédération Citoyens et Justice (Bordeaux, França).
- Gabinete pra a Resolução Alternativa de Litígios (Lisboa, Portugal).

- Gobierno Vasco. Departamento de Justicia (País Basc, Espanya).
- Groupement Pro Mediation (Ginebra, Suïssa).
- Instituto de Mediação e Arbitragem de Portugal (Lisboa, Portugal).
- International Institute for Restorative Practices (Bethlehem, Pennsilvània, EUA).
- MEDIANTE asbl (Namur, Bèlgica).
- Midgardur (Reykjavik, Islàndia).
- National Mediation Service (Oslo, Noruega).
- Neustart (Viena, Àustria).
- Nenagh Community Reparation Project (Nenagh, Irlanda).
- Offenders Aid and Rehabilitation Services of South Australia Inc (Adelaide, Austràlia).
- Office of Justice (Budapest, Hongria).
- Polish Center for Mediation (Varsòvia, Polònia).
- Prison Fellowship International – Centre for Justice and Reconciliation (Washington, EUA).
- Portuguese Association for Victim Services (APAV) (Lisboa, Portugal).
- Restorative Justice Consortium (Londres, Regne Unit).
- Restorative Justice Services (Dublín, Irlanda).
- Sacro (Edimburg, Regne Unit).
- Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vzw (Berchem, Bèlgica).
- Slachtoffer in Beeld (Utrecht, Països Baixos).
- Suggnomè, Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling (Leuven, Bèlgica).
- The Equality and Human Rights Commission (Londres, Regne Unit).

- The Probation Service (Dublín, Irlanda).
- Ukrainian Centre for Common Ground (Kiev, Ucraïna).
- Universidad de la Rioja (Logroño, Espanya).
- Victim Support Scotland (Edimburg, Regne Unit).
- VOMA (Minnesota, EUA).

Annex 2: Sol·licitud de MF

Sol·licitud de mediació familiar

Dades personals del/de la sol·licitant¹

Cognoms i nom		NIF	
Lloc de naixement		Data de naixement	
Domicili (carrer, número, pis i porta)			
Població	Província	Codi postal	
Telèfons de contacte	Fax	Adreça electrònica	
Disposa d'assistència jurídica gratuïta ²			
☐ sí	☐ no	☐ en tràmit	☐ vol fer els tràmits de reconeixement d'assistència jurídica gratuïta

Dades personals del/de la sol·licitant¹

Cognoms i nom		NIF	
Lloc de naixement		Data de naixement	
Domicili (carrer, número, pis i porta)			
Població	Província	Codi postal	
Telèfons de contacte	Fax	Adreça electrònica	
Disposa d'assistència jurídica gratuïta ²			
☐ sí	☐ no	☐ en tràmit	☐ vol fer els tràmits de reconeixement d'assistència jurídica gratuïta

Altres dades

Sol·licitud	
☐ conjunta	☐ unilateral
S'ha iniciat un procés judicial	Partid judicial on s'ha iniciat o s'hauria d'iniciar el procés
☐ sí	☐ no
Relació entre les parts	
☐ matrimoni	☐ unió estable de parella
☐ persones amb fills comuns	☐ persones amb conflicte per raó d'aliments entre parents o d'institucions tutelars
Nombre i edat dels fills	
Nombre	Edat/s
Motius per sol·licitar la mediació	
☐ mediació total	
☐ mediació parcial	
☐ custòdia dels fills	
☐ exercici de la potestat del pare i de la mare	
☐ règim de visites dels fills	
☐ ús de l'habitatge familiar	
☐ matèries econòmiques (pensió d'aliments, aliments entre parents, altres aspectes econòmics)	

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Centre de Mediació de Dret Privat
de Catalunya

Breu explicació dels motius pels quals se sol·licita la mediació

Designació de la persona medidora

la fa el Centre

la fan les parts

Cognoms i nom de la persona medidora proposada per les parts³

Sol·licito/em la mediació i accepto/em les disposicions i la tramitació establerta per la Llei 15/2009, de 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat, així com les tarifes establertes, llevat que gaudeixi/im d'assistència jurídica gratuïta, i declaro/em que he estat informat/ada que si no se'm reconeix el dret d'assistència jurídica gratuïta, hauré d'abonar la meitat de les tarifes establertes per ordre de la persona titular del Departament de Justícia si l'altra part té reconegut aquest dret o, altrament, els honoraris de la persona medidora.

Signatura del/de la sol·licitant

Signatura del/de la sol·licitant

Data

1. En compliment de la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, s'informa que les dades personals facilitades s'integraran en un fitxer del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya anomenat Centre de Mediació Familiar de Catalunya, amb la finalitat de gestionar el servei de mediació familiar i el Registre de persones medidores de Catalunya.

Aquestes dades personals no se cediran fora dels casos previstos a la normativa. La presentació d'aquesta sol·licitud constitueix un consentiment per tractar les dades que conté.

L'òrgan administratiu responsable d'aquest fitxer és la Secretaria General de Justícia. Es poden exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició enviant una sol·licitud acompanyada amb una còpia d'un document identificatiu vàlid, per qualsevol mitjà que deixi constància del seu enviament i recepció, a la seu de l'òrgan esmentat: carrer de Pau Claris, 81 08010 Barcelona, o bé trametent una sol·licitud amb signatura electrònica certificada per una entitat reconeguda a l'adreça justicia@gencat.cat.

2. Cal tenir en compte que aquest dret es reconeix a aquelles persones que no superen determinats ingressos econòmics, d'acord amb el que estableix la Llei 1/1996, de 10 de gener, d'assistència jurídica gratuïta.

Es reconeix el dret d'assistència jurídica gratuïta a aquelles persones físiques que tenen uns recursos i ingressos econòmics, computats anualment per tots els conceptes i per unitat familiar, que no superen el doble del salari mínim interprofessional vigent en el moment d'efectuar la sol·licitud.

Constitueixen la unitat familiar els cònjuges no separats legalment i, si n'hi ha, els fills menors no emancipats; o bé, el pare o la mare i els fills que responen a aquesta característica.

Els mitjans econòmics poden ser valorats individualment quan el sol·licitant acredita l'existència d'interessos familiars contraposats en el litigi pel qual se sol·licita l'assistència.

El dret a l'assistència jurídica gratuïta només es pot reconèixer als qui litiguen en defensa de drets o interessos propis. Si aquest dret ha estat reconegut, cal adjuntar una còpia de la sol·licitud mitjançant la qual se'n va demanar el reconeixement.

3. Aquesta persona ha de figurar en el Registre de Persones Medidores del Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya.

Annex 3: Acta inicial i d'acceptació de la MF

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Centre de Mediació de Dret Privat
de Catalunya

Acta inicial i d'acceptació de la mediació familiar

Número d'expedient

Dades de la reunió

Data	Hora d'inici	Hora de finalització
------	--------------	----------------------

Persones reunides

Cognoms i nom de la persona o persones que s'acullen a la mediació

Cognoms i nom de la persona o les persones mediadores

Col·legi o associació professional acreditada a què pertany/en

---

Objecte de la mediació

En relació amb el conveni regulador

- custòdia dels fills
- exercici de la potestat del pare i de la mare
- règim de comunicació i estada amb els fills
- ús de l'habitatge familiar
- matèries econòmiques (pensió d'aliments)
- matèries econòmiques (pensió compensatòria)

En relació amb altres àmbits familiars

- obligació d'aliments entre parents
- adopció
- acolliment
- matèries econòmiques (liquidació dels règims econòmics matrimonials, liquidació de béns en situació de comunitat entre membres d'una família)
- comunicació
- cura de persones grans o dependents
- successió
- empresa familiar
- un altre (especifiqueu-lo)

Nombre de sessions previstes

Característiques del procés

Aquest procés s'estableix d'acord amb la Llei 15/2009, de 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat, i té els principis següents:

1. La mediació és un procés voluntari. La persona mediadora ha d'ajudar les parts a estudiar cadascun dels punts en discussió des d'un context afavoridor per als interessos comuns, que permeti acords satisfactoris per a cadascú. La persona mediadora ha de conduir el procés en un context de neutralitat i imparcialitat, sense influir en les decisions de les parts.
  2. Les parts són les protagonistes en la presa de les decisions i tenen l'última responsabilitat sobre els continguts de l'acord.
  3. És causa fonamental en el procés de mediació vetllar per l'interès superior dels fills menors d'edat o discapacitats.
  4. Tota la informació, tant oral com escrita, ha de ser confidencial. Les parts es comprometen a mantenir-ne el secret i accepten que aquesta informació no pot ser aportada com a prova davant del jutge; així mateix, es comprometen a no citar els mediadors com a testimonis ni perits en qualsevol procediment judicial o administratiu referent al conflicte. S'exceptuen d'aquesta confidencialitat: a) la informació no personalitzada i utilitzada per a finalitats de formació o recerca i b) la informació que comporta una amenaça per a la vida o la integritat física o psíquica d'una persona.
  5. Les parts poden aportar la informació necessària perquè tant elles com la persona mediadora puguin estudiar tots els temes en discussió i tractar-los amb el coneixement adequat.
  6. Les parts i la persona mediadora han d'assistir personalment a les reunions de mediació, sense que es puguin valer de representants o intermediaris, encara que poden utilitzar mitjans tècnics que facilitin la comunicació a distància en situacions excepcionals.
  7. Les parts poden, quan ho considerin necessari o convenient, demanar la suspensió del procés de mediació per fer consultes al seu advocat o advocada o qualsevol altre professional.
  8. És aconsellable que les parts rebin assessorament legal durant el procés de mediació si no n'han rebut abans. Si escau, ha d'haver-hi intervenció lletrada per a la redacció del conveni regulador.
  9. Les parts i les persones mediadores han d'actuar d'acord amb les exigències de la bona fe.
  10. Cada sessió ha de tenir una durada màxima de 90 minuts. El període de sessions no pot ser superior a 60 dies hàbils. Si s'ha de demanar una pròrroga ha d'estar motivada i s'ha de sol·licitar al Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya. La persona mediadora ha de fer una aproximació del nombre de sessions previstes per portar a terme la mediació. Al final de cada sessió, els assistents han de signar el full d'assistència.
  11. La persona mediadora ha d'informar les persones que s'acullen a la mediació que si no poden gaudir del benefici de gratuïtat han d'abonar les tarifes establertes pel Departament de Justícia.
  12. En acabar el procés, les parts i el/la mediador/a han de signar una acta en què es recullin tots els punts de l'acord.
  13. Les parts i/o la persona mediadora poden donar per acabada la mediació en els casos previstos als articles 5.1 i 6.1 de la Llei 15/2009, de 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat.
-

Tant les parts com la persona mediadora es comprometen a acceptar i complir aquests principis bàsics. I perquè així consti, s'estén aquesta acta amb un exemplar per a cada una de les parts, a un sol efecte, al lloc i la data indicats.

Signatures de les persones que s'acullen a la mediació.

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Signatura de la persona o les persones mediadores

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

En compliment de la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, s'informa que les dades personals facilitades s'integraran en un fitxer del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya anomenat Centre de Mediació Familiar de Catalunya, amb la finalitat de gestionar el servei de mediació familiar i el Registre de persones mediadores de Catalunya.

Aquestes dades personals no se cediran fora dels casos previstos a la normativa. La presentació d'aquesta sol·licitud constitueix un consentiment per tractar les dades que conté.

L'òrgan administratiu responsable d'aquest fitxer és la Secretaria General de Justícia. Es poden exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició enviant una sol·licitud acompanyada amb una còpia d'un document identificatiu vàlid, per qualsevol mitjà que deixi constància del seu enviament i recepció, a la seu de l'òrgan esmentat: carrer de Pau Claris, 81 08010 Barcelona, o bé trametent una sol·licitud amb signatura electrònica certificada per una entitat reconeguda a l'adreça següent:

justicia@gencat.cat

Annex 4: Acta Final de la MF

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Centre de Mediació de Dret Privat
de Catalunya

Acta final de la mediació

Núm. d'expedient

Identificació de la reunió

Data	Hora d'inici	Hora de finalització
------	--------------	----------------------

Lloc

Persones reunides

Cognoms i nom de les persones que s'acullen a la mediació

Cognoms i nom de la persona o les persones mediadores

Resultat de la mediació

Ha estat impossible arribar a cap acord sobre l'objecte total o parcial de la mediació; per tant, aquesta mediació s'ha intentat sense cap efecte.

Les parts arriben als acords següents:

I, perquè així consti, s'estén aquesta acta amb un exemplar per a cadascuna de les parts, a un sol efecte, al lloc i la data indicats.

Signatura de les parts

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Lloc i data

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Lloc i data

Signatura de la persona o les persones mediadores

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Lloc i data

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Nom i cognoms

Lloc i data

Lloc i data

Lloc i data

Annex 5: Llistat de variables analitzades

VARIABLES	CODIFICACIÓ
Identificador	Nº Expedient
1. SOCIODEMOGRÀFIQUES	
Usuari_1	Nº DNI
Gènere_1	Femení / Masculí
Lloc d'origen_1	Espanya / Fora d'Espanya
Data naixement_1	dd/mm/aaaa data sessió informativa - data de naixement_1
Edat en sessió informativa_1	naixement_1
Usuari_2	Nº DNI
Gènere_2	Femení / Masculí
Lloc d'origen_2	Espanya / Fora d'Espanya
Data de naixement_2	dd/mm/aaaa data sessió informativa - data de naixement_2
Edat sessió informativa_2	naixement_2
Fills comuns	Sí / No
Número fills comuns	Nº
Edat fill 1comú	Nº
Edat fill 2comú	Nº
Edat fill 3comú	Nº
Edat fill 4comú	Nº
Edat fill 5comú	Nº
Fills no comuns	Sí / No
Número fills no comuns_1	Nº
Edat fill 1no comú_1	Nº
Edat fill 2no comú_1	Nº
Edat fill 3no comú_1	Nº
Edat fill 4no comú_1	Nº
Edat fill 5no comú_1	Nº
Número fills no comuns_2	Sí / No
Edat fill 1no comú_2	Nº
Edat fill 2no comú_2	Nº
Edat fill 3no comú_2	Nº
Edat fill 4no comú_2	Nº
Edat fill 5no comú_2	Nº

2. CARACTERÍSTIQUES DEL CONFLICTE

Relació Usuari 1-2	Matrimoni / No matrimoni
Comparteixen domicili a data sessió informativa	Sí / No
Convivència a data sessió informativa	Sí / No
Temps de convivència	Nº Anys
Temps des de ruptura	Nº Anys

3. CONTEXT JUDICIAL

	Hospitalet de Llobregat / Fora
Procedència Partit Judicial_1	Hospitalet de Llobregat
Assistència jurídica gratuïta_1	Sí / No
	Hospitalet de Llobregat / Fora
Procedència Partit Judicial_2	Hospitalet de Llobregat
Assistència jurídica gratuïta_2	Sí / No

Tipus delictiu alegat a VIDO:

Amenaces	Sí / No
Coacció	Sí / No
Maltractament psicològic	Sí / No
Maltractament físic	Sí / No
Lesions	Sí / No

4. PROCÉS DE MEDIACIÓ

Latència entre data providència i data sessió informativa	Nº dies
Assistència a sessió informativa	U1 / U2 / Ambós
Sessió informativa conjunta	Sí / No
Sol·licitud inici Mediació després sessió informativa	Sí / No
	Desistiment de les parts / Desistiment del jutjat
Trencament Procés de Mediació	
Mediacions Finalitzades	Amb acords / Sense acords

Contingut dels acords:

Canvis en la relació	Separació / Manteniment de la convivència
Atribució guarda dels fills	Compartida / Unilateral
Visites matern - patern - filial i família extensa	Establiment / Modificació
Exercici de la potestat	Salut / Educació / Economia
Pensió alimentària	Establiment / Modificació
Millora en la comunicació	Sí / No
Vivenda familiar	Atribució / Venda / Pagament
	Hipoteques / Vehicles / Comptes comuns
Altres temes econòmics - patrimonials	Drogr dependències / Teràpia Psicològica
Tractament especialitzat	
Distribució i reorganització de tasques domèstiques	Sí / No
Número de sessions de Mediació	Nº
Duració total del circuit judicial - mediació (de providència a acta final)	Nº dies
Duració total del procés de mediació (d'acta inicial a acta final)	Nº dies

5. EFECTES DE LA MEDIACIÓ

Noves demandes de mediació directe d'usuaris	Sí / No
Temps entre final de mediació i nova demanda	Nº dies
Tipus de demandes	Nous temes / Temes ja acordats
Retorn al sistema judicial_1	Sí / No
Retorn al sistema judicial_2	Sí / No
Data Retorn Sistema Judicial_1	dd.mm.aaaa
Data Retorn Sistema Judicial_2	dd.mm.aaaa
Procediment en curs	Sí/ No
Sobreseïment	Sí (provisional o lliure)/ No
Sentència	Sí (absolutòria o condemnatòria)/ No
Delicte de maltractament vers la dona	Sí/ No

Annex 6: Comunicació de Guillamat i Vergara (2009)

GEMME: Simposium Tribunales y Mediación
Junio 2009. Barcelona. España.

Experiencia piloto de Mediación Familiar en conflictos familiares derivados de procedimientos archivados en los juzgados de VIDO.

Jorge Vergara. Magistrado. Juzgado nº 1 de Violencia sobre la Mujer de l'Hospitalet de Llobregat. Barcelona.

Ansel Guillamat. Mediadora. CMFC. Centro de Mediación Familiar de Cataluña. Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques. Dept. Justícia. Generalitat de Catalunya. (*)

Implementación de la Mediación en los conflictos familiares que llegan a los tribunales. CMFC.

- **Presentación, marco y contexto.**

Esta experiencia se inicia en abril de 2008, a raíz de la puesta en funcionamiento del servicio de Mediación Familiar en la Ciudad Judicial en los Juzgados de L'Hospitalet de Llobregat a finales de febrero de 2008.

El CMFC, Centro de Mediación Familiar de Cataluña de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, abre un nuevo servicio de Mediación Familiar en la Ciudad Judicial de Barcelona y de l'Hospitalet de Llobregat orientado a los conflictos familiares que regula la Ley 1/2001 de Mediación Familiar de Cataluña relativos :

1- A los procedimientos de separación y divorcio, promoviendo el diseño consensuado entre progenitores de su nueva organización post separación, principalmente para atender a los hijos comunes (Plan de Parentalidad) y respecto a los conflictos que especialmente se originan por:

- . Custodia de los hijos
- . Ejercicio de la potestad del padre o de la madre
- . Régimen de visitas
- . Uso de la vivienda común
- . Materias económicas (pensión de alimentos)

2. En conflictos derivados de un incumplimiento de ejecución de sentencias

3. En los conflictos que pueden surgir por razones de alimentos entre parientes: Reclamación de alimentos por parte de padres jubilados o dependientes que necesitan la ayuda de sus hijos (pago de la residencia, alimentos, cuidado de los abuelos). Reclamación de hijos mayores de edad que reclaman e derecho de alimentos a los padres.

- **Justificación de la experiencia**

El CMFC promueve la mediación en todos los conflictos familiares que llegan a la vía judicial, con el propósito de simplificar los conflictos y buscar soluciones consensuadas entre las partes con la ayuda de mediadores especializados en el ámbito judicial.

Considerada la Mediación familiar como un método de resolución de conflictos orientada entre otros objetivos (en referencia al punto 7 R (98) Comité de Ministros en los Estados miembros sobre la mediación familiar)

- Mejorar la comunicación entre los miembros de la familia,
- Reducir los conflictos entre las partes en litigio
- Asegurar la continuidad de las relaciones personales entre padres y hijos
- Dar lugar a acuerdos amistosos
- Reducir el tiempo necesario para la solución de conflictos

- **Consideraciones respecto a la experiencia**

La iniciativa de esta experiencia piloto surge a partir de la necesidad de dar una respuesta judicial orientada a buscar un " suplemento " en las situaciones familiares que llegan al juzgado de VIDO y responden a conflictos familiares- relacionales de convivencia y no a una situación de maltrato, de violencia domestica. Situaciones donde continuar con la vía judicial supone dar un tratamiento "rompedor del sistema familiar", principalmente cuando hay hijos comunes. Archivar el procedimiento sin dar una vía de gestión del conflicto que les lleve a los juzgados, y que en muchas ocasiones supone que las personas (parejas, padres e hijas...) retomen de inmediato a la convivencia con la predicción de que habrá más discusiones, con posibles nuevas denuncias y sobretodo que la relación se deteriore más y se cronifique.

La falta de información a la familia, a las denunciadas sobre el proceso penal, así como el vacío y desconocimiento de otras formas alternativas de gestión y solución de los conflictos familiares como es la mediación, hace a nuestro entender que el servicio de mediación familiar judicial, se sitúa como un recurso útil, "que reajusta el tratamiento" de los conflictos familiares que llegan a los Juzgados de VIDO. Con el archivo de estos procesos se devuelve el conflicto a un ámbito privado, se les deriva a mediación para que traten con la gestión experta del mediador sobre sus dificultades relacionales y de convivencia, sobre la situación que hizo que llegaran al juzgado, sobre sí y como quieren establecer un presente y futuro inmediato de su relación más positivo. En ocasiones la mediación es el preámbulo al inicio de un procedimiento de separación o divorcio y tiene un efecto contenedor-pacificador hasta que no se formaliza judicialmente la nueva situación relacional-familiar.

Entendemos que si la mediación se utilizará previa a la denuncia formal, posiblemente acentuaría los efectos preventivos que se le intuyen en las mediaciones que hemos realizado derivadas de los juzgados de VIDO (post archivo). Pero, la realidad diaria es que muchos conflictos familiares ante

discusiones y enfrentamientos puntuales (antiguas faltas) van directamente al juzgado de Violencia sobre la mujer, llegan todas las situaciones y si bien la finalidad de estos es la lucha contra el maltrato a la mujer, el cribar sobre las situaciones, conlleva a favorecer el bienestar relacional y convivencial de las personas y entendemos a menguar el sufrimiento y malestar de estas, diferenciando de las situaciones objeto de maltrato a la mujer a situaciones de conflictos familiares. Indiscutiblemente es una labor muy delicada y que se ha podido apreciar después de la práctica de estos casi 4 años de experiencia desde la puesta en marcha de los juzgados de VIDO.(1)

(1) Implementación el 29 de junio de 2005 de los Juzgados de Violencia sobre la Mujer

La Mediación Familiar como instrumento en los tribunales para reorientar la solución del conflicto que llega como posible delito es una alternativa que proponemos a considerar, sustentada a través de la experiencia que hemos desarrollado, si bien en número es discreta la variedad de los conflictos recibidos, así como el desarrollo de los procesos de mediación realizados y la tipología de los acuerdos alcanzados entre las partes refuerza la bondad de la indicación de la mediación como suplemento útil en el tratamiento de los conflictos familiares que llegan a los juzgados de VIDO.

Somos conscientes que introducir esta experiencia, da lugar a reabrir un debate sobre el amplio abanico de situaciones que reciben los juzgados de violencia sobre la mujer y la necesidad de cribar y dar la mejor respuesta judicial a las mismas. La práctica diaria desde la creación de estos juzgados a raíz de la Ley Orgánica 1/04 de 28 de Diciembre, reguladora de las Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género, es a nuestro entender la mejor justificación a la misma.

- **Consideraciones sobre las situaciones derivadas**

Las partes del conflicto tienen relación previa a la denuncia judicial y la relación es de tipo familiar, dentro de los supuestos que recogen los juzgados de VIDO. Donde la comprensión de la estructura relacional pasa por los conceptos como el de afiliación, los vínculos de consanguinidad, matrimoniales y de lealtad de los miembros que componen la familia

-No hablamos de un conflicto concreto que genera violencia si no de una dinámica relacional que genera violencia y conlleva la denuncia al juzgado de VIDO.

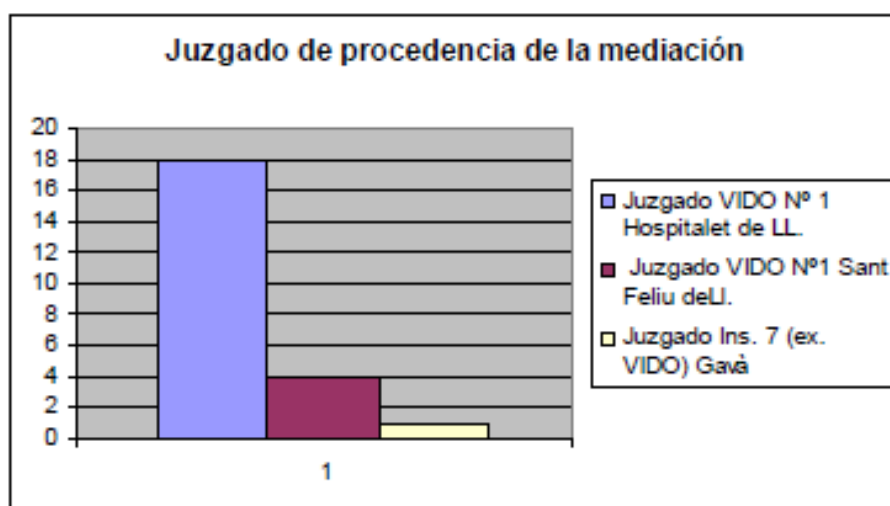
-Si hablamos de los elementos pacificadores que la mediación puede aportar, consensuando formas diferentes de relacionar-se, aprendiendo habilidades comunicativas, estableciendo pautas de presente y futuro no violentas.(*acción preventiva*)

En una muestra de 23 derivaciones (1 de abril de 2008 -30 d abril de 2009) de las 20 derivaciones donde las dos partes que se presentan al servicio de mediación para la sesión informativa (2), 20 inician un proceso de mediación. Las mediaciones son realizadas por la mediadora (*) referente del servicio de mediación familiar en los juzgados de Hospitalet. Barcelona (Baix Llobregat). Mediadora con experiencia en mediación en los conflictos familiares en procedimientos civiles y penales.

ALGUNAS VALORACIONES SOBRE LAS MEDIACIONES DERIVADAS

La experiencia piloto se inicia con el Juzgado de Vido de l'Hospitalet de Llobregat, (18 derivaciones) participando el Juzgado de Vido de Sant Feliu de Llobregat (4 derivaciones) y el Juzgado Inst 7 (exc. Vido) de Gavà (1 derivación)

1- JUZGADOS DERIVADORES

(2) El contacto de las partes con el servicio de mediación se inicia con una sesión informativa. ver el PROTOCOLO PARA LA IMPLANTACIÓN DE LA MEDIACIÓN FAMILIAR INTRAJUDICIAL EN LOS JUZGADOS Y TRIBUNALES QUE CONOCEN DE PROCESOS DE FAMILIA. Elaborado por los Magistrados Dª Teresa Martín Nájera, Dª Margarita Pérez Salazar y D. José Luis Utrera Gutiérrez. Mayo 2008

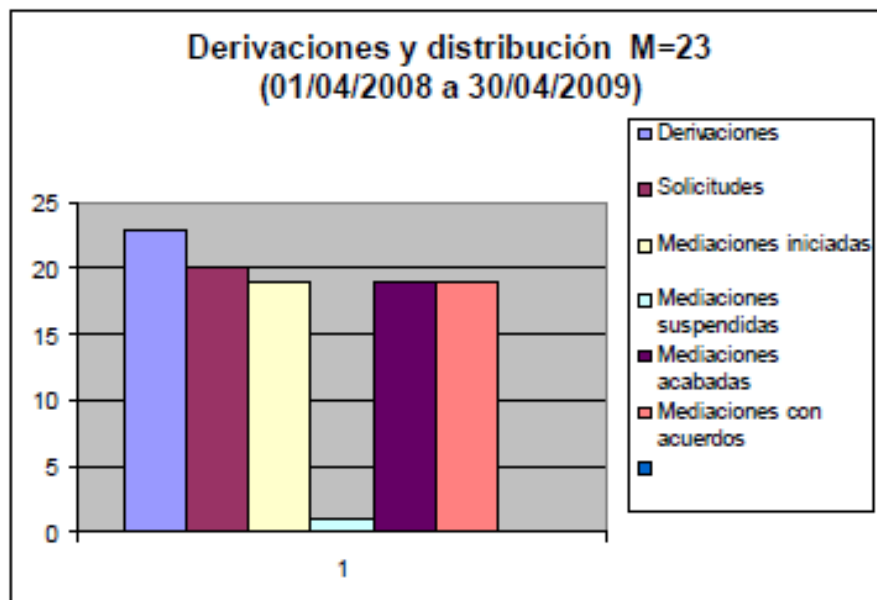
2- DERIVACIONES Y SOLICITUDES DE INICIO DE MEDIACIÓN

De las 23 derivaciones recibidas, 20 inician un proceso de mediación. En 2 derivaciones no se presenta ninguna de las dos partes a la sesión informativa y en una solo una de las dos partes.

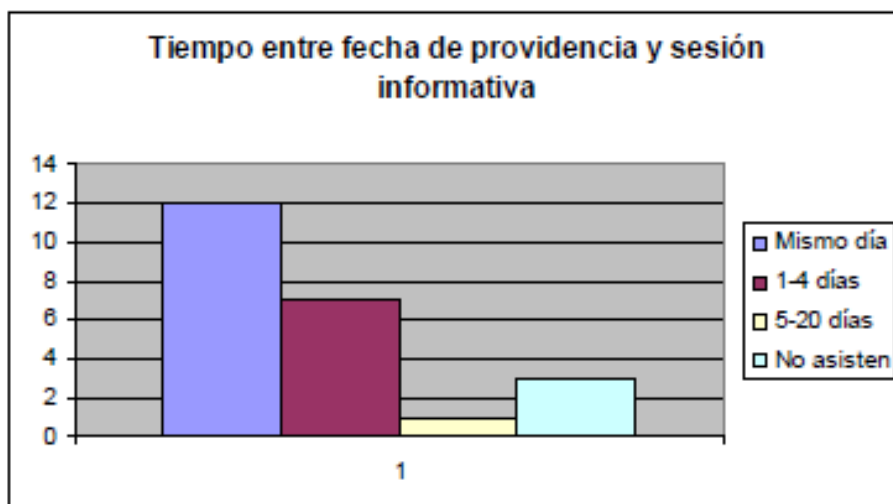
3- DERIVACIONES –SOLICITUDES Y MEDIACIONES INICIADAS – MEDIACIONES CON ACUERDOS.

De las 20 mediaciones iniciadas, una queda suspendida para después del periodo de vacaciones de 2009, por motivos de desplazamiento fuera de España. El resto, 19, mediaciones finalizan con acuerdos.

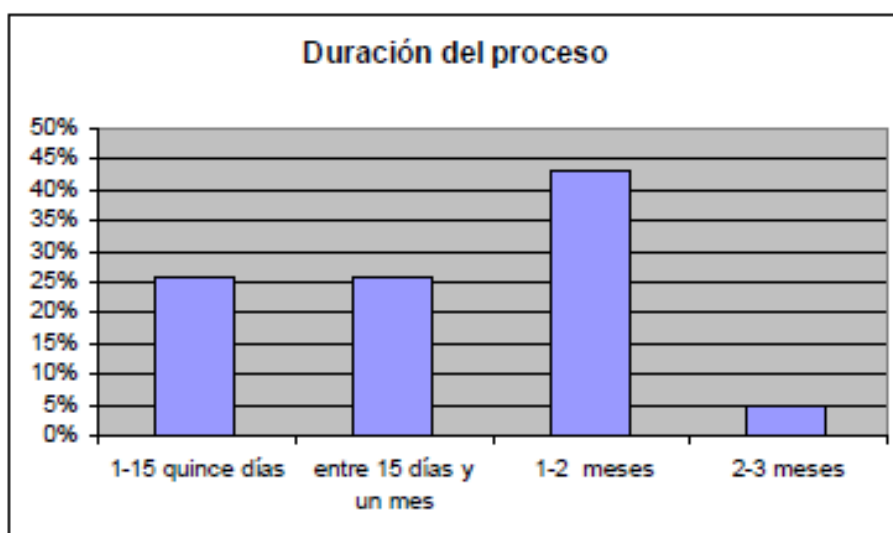

4- LATENCIA ENTRE DERIVACIÓN Y SESIÓN INFORMATIVA DE MEDIACIÓN

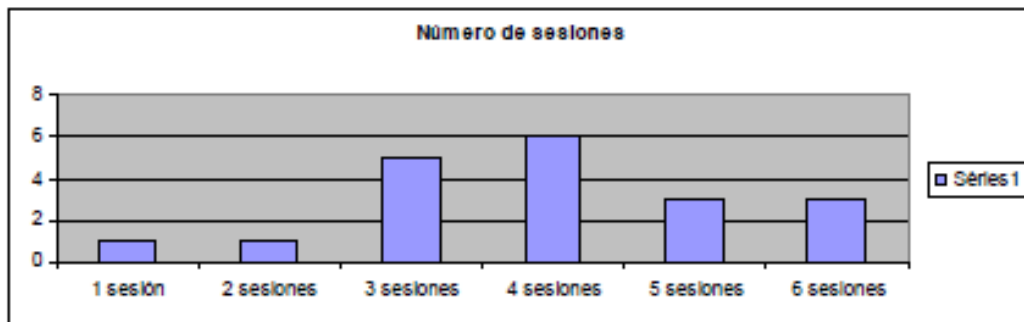
La sesión informativa se señala principalmente, el mismo día, al finalizar el juicio rápido y después de acordar el archivo.

5- DURACIÓN DEL PROCESO DE MEDIACIÓN

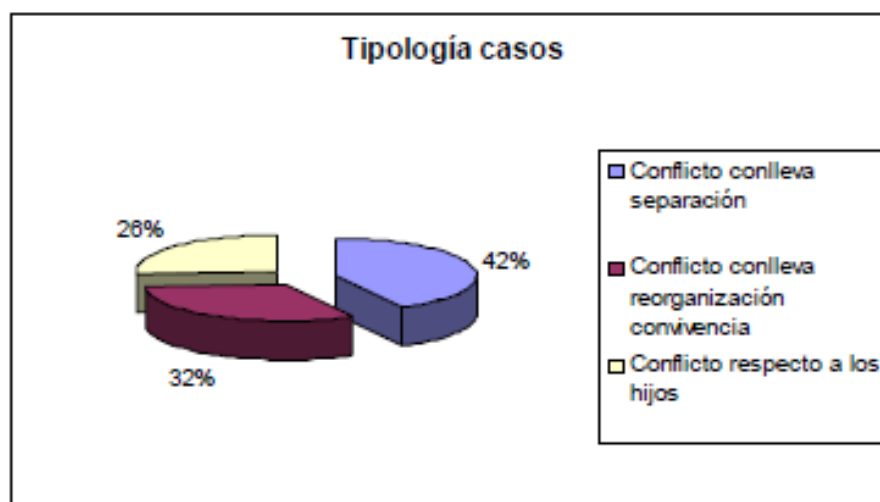

6- NÚMERO DE SESIONES DE MEDIACIÓN

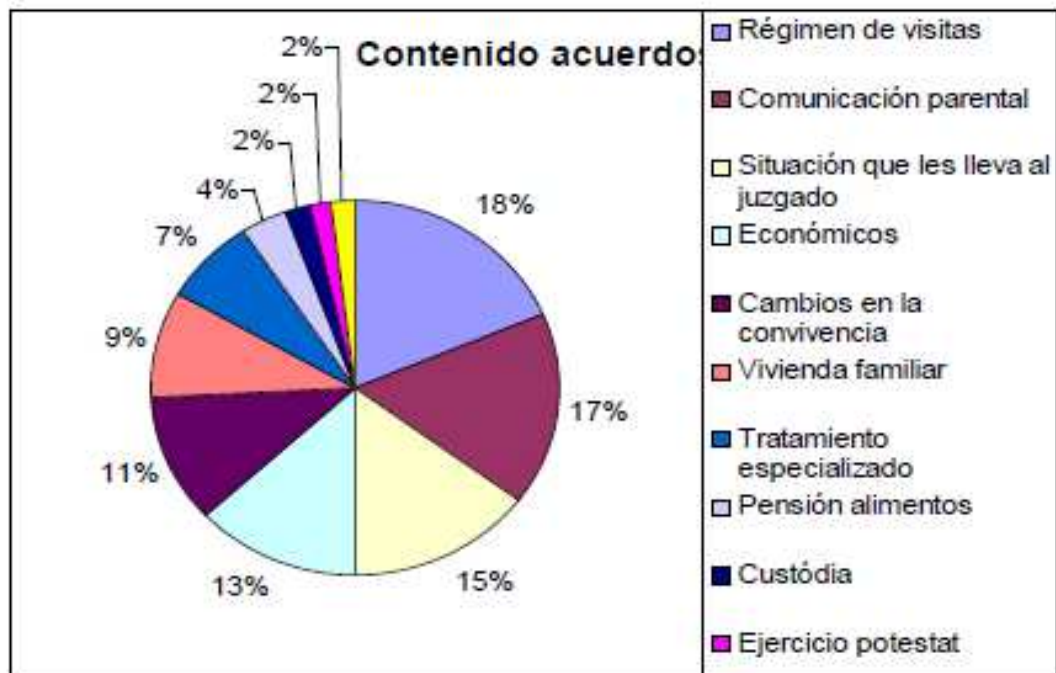
7- TIPOLOGÍA DE LOS CASOS

La conflictiva relacional de las situaciones de familia se vincula principalmente con disputas pre- separación, con dificultades en la convivencia y con las dificultades entre progenitores ya separados en aspectos relacionados a la responsabilidad con los hijos (relación paterno y materno filial, pago de pensiones...etc.)

8- CONTENIDO DE LOS ACUERDOS

Barcelona Mayo de 2009

Annex 7: Autorització dels Agents Judicials (Focus Group)

Sr./ Sra.....

Autoritzo la gravació, la reproducció pública del so, la cessió de les dades i de les imatges extretes del Focus Group emmarcat dins la investigació "Utilitat de la Mediació Familiar en casos arxivats dels Jutjats de Violència vers la Dona: Millor resposta judicial criant entre delictes i conflicte – Anàlisi de l'experiència –", becada i subvencionada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) i portada a terme pels components de la investigació: Miguel Àngel Soria Verde, Anna Maria Vall Rius, Ansel Guillamat Rubio, Lourdes Carrasco Rubio, Montserrat Yepes Baldó, i Patrícia Alba Sedano.

Amb les finalitats exclusives d'investigació, formació i contribució del coneixement de la mediació. Seran utilitzats únicament els continguts verbals de la gravació.

Signatura

Signatura

Representant del grup d'investigació.

Autoritzo que aparegui el meu nom en el context de la investigació per donar a conèixer la meva participació.

Sí

No

Signatura

Data: 5 de Juliol de 2011

CENTRE DE MEDIACIÓ FAMILIAR DE CATALUNYA

Pau Claris, 159, 4a planta
08009 Barcelona
Tel. 93 557 44 84
Fax 93 557 44 83
centremediacio.dj@gencat.cat
<http://www.gencat.cat/justicia/centremediacio>

Servei de Mediació Familiar als Jutjats Hospitalet de LL.
1 Batx Llobregat
Avda. Carrilet, n° 2, 5º. Pta. L'Hospitalet de LL.
Tel. 93 554 82 27 – 675 78 39 95 Fax 93 554 81 64

Annex 8: Autorització dels Usuaris del Servei (Focus Group)

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Centre de Mediació Familiar
de Catalunya

Sr./ Sra.....

Autoritzo la gravació, la reproducció pública del so, la cessió de les dades i de les imatges extretes del Focus Group emmarcat dins la investigació "Utilitat de la Mediació Familiar en casos arxivats dels Jutjats de Violència vers la Dona: Millor resposta judicial cribant entre delictes i conflicte – Anàlisi de l'experiència –", becada i subvencionada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) i portada a terme pels components de la investigació: Miguel Angel Soria Verde, Anna Maria Vall Rius, Ansel Guillamat Rubio, Lourdes Carrasco Rubio, Montserrat Yepes Baldó, i Patricia Alba Sedano.

Amb les finalitats exclusives d'investigació, formació i contribució del coneixement de la mediació. Seran utilitzats únicament els continguts verbals de la gravació.

Signatura

Signatura
Representant del grup d'investigació.

Data: 7 de Juliol de 2011

CENTRE DE MEDIACIO FAMILIAR DE CATALUNYA

Pau Claris, 158, 4a planta
08009 Barcelona
Tel. 93 557 44 84
Fax 93 557 44 83
centremediacio.dj@gencat.cat
<http://www.gencat.cat/justicia/centremediacio>

Servei de Mediació Familiar als Jutjats Hospitalet
de LL. I Baix Llobregat
Avda. Carrilet, n° 2, 5ª. Pta. L'Hospitalet de LL.
Tel. 93 554 82 27 – 675 78 39 95 Fax 93 554 81 64

Annex 9: Justificant Laboral per la participació al Focus Group

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Centre de Mediació Familiar
de Catalunya

JUSTIFICANT LABORAL

Es certifica als efectes necessaris que:

D..... amb
DNI.....

Ha assistit a la sessió de mediació al Centre de Mediació Familiar de Catalunya situat en l'edifici dels Jutjats d' Hospitalet de Llobregat, des de les a les 15.30hores fins les 18.30h.

Data: 7 de Juliol de 2011

CENTRE DE MEDIACIO FAMILIAR DE CATALUNYA

Pau Claris, 158, 4a planta
08009 Barcelona
Tel. 93 557 44 34
Fax 93 557 44 33
centremediacio.dj@gencat.cat
<http://www.gencat.cat/justicia/centremediacio>

Servei de Mediació Familiar als Jutjats Hospitalet de
L.L. i Baix Llobregat
Avda. Carrilet, nº 2, 5ª. Pta. L'Hospitalet de LL.
Tel. 93 554 82 27 – 675 78 38 95 Fax 93 554 81 64